

Göteborgs Stads handbok för handläggning av individuellt stöd enligt LSS och SoL till personer med funktionsnedsättning

Dokumentnamn: Göteborgs Stads handbok för handläggning av individuellt stöd enligt LSS och SoL till personer med funktionsnedsättning

Beslutad av: Avdelning Myndighet och socialpsykiatri, Förvaltningen för funktionsstöd	Gäller för: Myndighetsutövning inom funktionshinderområdet	Diarienummer: 0786/19	Datum för beslutet: 2022-12-14
Dokumentsort: Handbok	Giltighetstid: Tillsvidare	Senast reviderad: 2022-12-19	Dokumentansvarig: Processledare Myndighet

Bilagor:
[Bilagor]

Innehåll

1. Inledning.....	8
1.1 Syfte med denna handbok.....	8
1.2 Vem omfattas av handboken	8
1.3 Bakgrund.....	8
1.4 Målgruppen för handläggning av individuellt stöd enligt SoL och LSS	8
1.5 Koppling till andra styrande dokument	8
1.6 Stödjande dokument.....	8
2. Lagar och styrande dokument.....	9
2.1 Lagbestämmelser	9
2.2 Sveriges funktionshinderpolitiska mål	9
2.3 Barnkonventionen svensk lag	9
2.4 Nationella föreskrifter och vägledningar.....	10
2.5 Rättspraxis	10
2.6 Styrande dokument i Göteborgs Stad.....	10
2.7 Göteborgs Stads förhållningssätt	10
2.8 Budgetmål.....	11
2.9 Reglemente för Göteborgs Stads nämnd för funktionsstöd.....	11
2.10 Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning	11
2.11 Särskilda bestämmelser i Göteborgs Stad.....	11
2.12 Förvaltningen för funktionsstöds ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete	12
3. Göteborgs stads organisation.....	13
3.1 Ny nämndorganisation 2021	13
3.2 Förvaltningen för funktionsstöd.....	13
3.3 Stadsledningskontoret	13
3.4 Samlad planerings- och inköpsfunktion (SPINK)	13
3.5 Fastighetskontoret	14
3.6 Trafikkontoret	14
3.7 Förvaltningen Inköp och upphandling	14
3.8 Överförmyndarnämnden.....	14
4. Samverkan	15
4.1 Avtal för samverkan med Västra Götalandsregionen.....	15
4.2 Övergripande hälso- och sjukvårdsavtal.....	15
4.3 Överenskommelse för personer med psykisk funktionsnedsättning och missbruk.....	15
4.4 Samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård.....	15
4.5 Kommun och sjukvård – Samverkan i Göteborgsområdet	15

4.6 Samordnad vård- och omsorgsplanering (SAMSA)	16
4.7 Individuell plan (IP)	16
4.8 Samordnad individuell plan (SIP)	16
4.9 Samordnad individuell plan (SIP) för barn och unga	16
4.10 Samverkan inom Göteborgs Stad	17
4.10.1 Samordnad plan (SP)	17
4.10.2 Överenskommelse om ansvarsfördelning för personer med psykiska funktionsnedsättningar	17
5. Hälsa- och sjukvård	18
5.1 Kommunal hälso- och sjukvård	18
5.2 Egenvård	18
5.3 Delegering av hälso- och sjukvårdsuppgifter	18
5.4 Regelverk vid placering på boende utanför Göteborgs kommun	19
5.5 Vård i livets slutskede	19
5.5.1 Specialiserad palliativ vård i hemmet.....	19
5.5.2 Hospice	19
6. Utländska medborgares rätt till bistånd och insatser	20
6.1 Asylsökande och nyanlända	20
6.2 EU/EES-medborgare	20
7. Barnrättsperspektiv inom funktionshinderområdet	21
7.1 Barnrättsperspektiv	21
7.2 Anmälan om missförhållanden	21
7.3 LVU – lag med särskilda bestämmelser om vård av unga	22
8. Anhörigstöd	23
9. Företrädare och stöd	24
9.1 Anhöriga och närstående	24
9.2 Ombud och biträde	24
9.3 Framtidsfullmakt	24
9.4 Anhörigbehörighet	24
9.5 God man och förvaltare	25
9.6 Personligt ombud	26
9.7 Tolk	26
10. Handläggning	27
10.1 Individens behov i centrum (IBIC)	27
10.2 Handlägningsprocessen	27
10.2.1 Ta emot ansökan	27

10.2.2 Utreda	28
10.2.3 Analysera och bedöma.....	29
10.2.4 Meddela beslut och formulera uppdrag	29
10.2.5 Genomföra, följa upp och ändra	30
10.3 Tidsbegränsning av beslut	31
10.4 Särskild avgift och rapporteringsskyldighet	32
10.4.1 Särskild avgift.....	32
10.4.2 Rapporteringsskyldighet.....	32
10.5 Delegationsordning.....	33
10.6 Jäv	33
10.7 En socialsekreterare	34
10.8 Stadsdelsförvaltningarnas överenskommelse gällande insatser/bistånd för personer över och under 65 år	34
10.9 Ansvarsfördelning mellan vistelseort och bosättningskommun.....	34
10.10 Offentlighet och sekretess	35
10.11 Uppgiftslämnande till annan förvaltning inom kommunen	35
10.12 Uppgiftsskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet.....	36
10.13 Uppgiftslämnande till åklagare och Polismyndigheten.....	36
10.14 Skyddade personuppgifter.....	37
11. SoL och LSS.....	38
11.1 Skillnad mellan SoL och LSS	38
11.2 Skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor	38
11.3 Personkretstillhörighet LSS.....	39
11.3.1 Personkrets 1.....	40
11.3.2 Personkrets 2.....	41
11.3.3 Personkrets 3.....	42
11.3.4 Personkretsbedömning av små barn	45
11.3.5 Personer med missbruksproblem.....	45
11.3.6 Kontaktdagar och annat stöd från Försäkringskassan för barn som tillhör LSS personkrets	45
12. Insatser enligt SoL och LSS	46
12.1 Hjälp i hemmet enligt SoL – för personer under 65 år med funktionsnedsättning.....	46
12.1.1 Hemtjänst	46
12.1.2 Boendestöd	46
12.1.3 Hemtjänst/boendestöd i barnfamiljer.....	48
12.1.4 Välfärdsteknik	48
12.1.5 Hemvårdsbidrag.....	49

12.1.6	Fixartjänster för personer under 67 år	50
12.2	Personlig assistans/ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt LSS	50
12.2.1	Hantering av beslut vars ansökan inkom före 31/12 2022.....	51
12.2.2	Grundläggande behov	51
12.2.3	Andra personliga behov.....	53
12.2.4	Assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken, (SFB).....	53
12.2.5	Samarbete Försäkringskassan - kommunen.....	53
12.2.6	Förälder med funktionsnedsättning	54
12.2.7	Personlig assistans till barn.....	54
12.2.8	Personlig assistans i relation till skola, andra insatser och stöd.....	55
12.2.9	Personlig assistans över 66 års ålder	56
12.2.10	Utformning av insatsen personlig assistans enligt LSS	57
12.2.11	Utbetalningsrutiner	57
12.2.12	Utökning av beslut om personlig assistans under en begränsad period (tillfälligt utökad assistans).....	58
12.2.13	Assistansersättning för res- och omkostnader	58
12.2.14	Sjuklön.....	59
12.2.15	Kommunens yttersta ansvar för assistansberättigade	59
12.2.16	Anmälningsskyldigheten i 15 § LSS	60
12.3	Ledsagarservice	60
12.3.1	Omkostnader.....	61
12.3	Biträde av kontaktperson	61
12.5	Avlösarservice i hemmet för barn, ungdomar och vuxna.....	62
12.6	Korttidsvistelse.....	62
12.7	Korttidsboende.....	64
12.7	Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år	64
12.8	Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar med funktionsnedsättning	65
12.8.1	Allmänna principer och förutsättningar.....	65
12.8.2	Familjehem	65
12.8.3	Bostad med särskild service för barn eller ungdomar med funktionsnedsättning	65
12.8.4	Internat.....	66
12.8.5	Avgifter.....	66
12.9	Bostad med särskild service för vuxna eller särskilt anpassad bostad för vuxna enligt LSS	67
12.9.1	Allmänna principer och förutsättningar.....	67

12.9.2 Annan särskilt anpassad bostad	68
12.9.3 Bostad med särskild service för vuxna med funktionsnedsättning enligt SoL	69
12.9.4 Ändrad verkställighet av beslut om bostad med särskild service	69
12.9.5 Övriga boendeformer enligt SoL för personer med funktionsnedsättning	70
12.9.6 Rätt till bostadsanskaffning enligt 4 kap. 1 § SoL.....	70
12.9.7 Förmedling.....	70
12.10 Daglig verksamhet och sysselsättning	71
12.10.1 Daglig verksamhet enligt LSS.....	71
12.10.2 Daglig sysselsättning enligt SoL	72
12.10.3 Sysselsättning i öppna verksamheter	72
12.11 Resor	73
12.11.1 Resor i samband med LSS-insatser	73
12.11.2 Färdtjänst, flexlinje och riksfärdtjänst	73
12.11.3 Skolresor och skolskjuts	73
12.11.4 Sjukresor.....	74
13. Arbetsmiljölagsstiftningen i förhållande till SoL och LSS	75

1. Inledning

1.1 Syfte med denna handbok

Syftet med denna handbok är att stödja socialsekreterare i att utföra rättssäkra utredningar och behovsbedömningar och att beslut i staden ska bli så lika som möjligt när förutsättningarna är lika, utifrån likvärdighetsprincipen i kommunallagen.

1.2 Vem omfattas av handboken

Handboken ska användas när insatser enligt lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, eller bistånd enligt Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning aktualiseras.

1.3 Bakgrund

Handboken är en konkretisering av ”Göteborgs Stads riktlinje för individuellt stöd till personer med funktionsnedsättning”. Handboken stöds av såväl stödjande och styrande dokument som är antagna inom Göteborgs Stad, samt beslut som fattats av riksdag, regering, andra myndigheter eller Göteborgsregionens kommunalförbund.

1.4 Målgruppen för handläggning av individuellt stöd enligt SoL och LSS

Målgruppen för handläggning av individuellt stöd enligt SoL och LSS är personer som på grund av funktionsnedsättning har behov av individuellt stöd. Det individuella stödet utgår från lagstiftningen i SoL och LSS.

Funktionsnedsättning definieras enligt Socialstyrelsens Terminologiråd som *en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga*. En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur.

Med funktionshinder menas den begränsning som en funktionsnedsättning kan innebära för en person i relation till omgivningen. Exempel på begränsningar är brister i tillgänglighet, bemötande och individuellt stöd. Det kan leda till svårigheter att klara sig själv i till exempel det dagliga livet, i arbetslivet och i sociala relationer.

1.5 Koppling till andra styrande dokument

- Göteborgs Stads riktlinje för individuellt stöd till personer med funktionsnedsättning

Se ytterligare styrande dokument för aktuellt område under respektive avsnitt i handboken.

1.6 Stödjande dokument

Se stödjande dokument för aktuellt område under respektive avsnitt i handboken.

2. Lagar och styrande dokument

Denna handbok utgår från Göteborgs Stads riktlinje för individuellt stöd till personer med funktionsnedsättning. Riktlinjen grundar sig i lagstiftning, internationella-, nationella- och regionala överenskommelser, kommunala styrdokument, målgrupp samt bestämmelser för stadens individuella stöd till personer med funktionsnedsättning. Stadens gemensamma processer, den kommunala delegationsordningen samt stadens organisering har varit ett stöd i framtagandet av riktlinjen.

Lagen är överordnad såväl riktlinjen som handboken. En individuell bedömning ska alltid göras i enlighet med gällande lagstiftning och med riktlinjen och handboken som stöd.

Förvaltningen för funktionsstöd har egna jurister som kan ge råd och stöd till verksamheterna i juridiska frågor. Nämnden för funktionsstöd har ansvar för att verksamheten uppfyller lagstiftningens krav.

När behov av lokala rutiner i verksamheterna uppstår ska ansvarig för framtagande och fastställande av rutiner säkerställa förenlighet med Göteborgs stads riktlinje för individuellt stöd, handboken samt förvaltningen för funktionsstöds ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

2.1 Lagbestämmelser

Göteborgs Stads riktlinje för individuellt stöd till personer med funktionsnedsättning utgår från lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, socialtjänstlagen (2001:453), förvaltningslagen (2017:900), och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). För att läsa lagarna i sin helhet hänvisas till Sveriges riksdags hemsida, www.riksdagen.se, och rubriken "lagar och dokument" där lagar kan sökas fram.

Hälso- och sjukvårdslagen (HSL) är främst aktuell i de sammanhang som handlar om samverkan och ansvarsgränser mellan socialtjänsten och hälso- och sjukvården. För riktlinjer och rutiner inom den kommunala hälso- och sjukvården svarar medicinskt ansvarig sjuksköterska, MAS, och medicinskt ansvarig inom rehabilitering, MAR, samt verksamhetschef för hälso- och sjukvård inom äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

2.2 Sveriges funktionshinderpolitiska mål

Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att med utgångspunkt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet för personer med funktionsnedsättningar. Detta mål ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas. I november 2017 antog riksdagen ett nytt funktionshinderpolitiskt mål som sträcker sig ända fram till 2026. Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att, med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som utgångspunkt, uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund. Målet ska bidra till ökad jämställdhet och till att barnrättsperspektivet ska beaktas.

2.3 Barnkonventionen svensk lag

Den 1 januari 2020 blev FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, svensk lag. Det innebär att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn. Barns bästa ska tillgodoses och barn har rätt att komma till tals och få sina

åsikter beaktade. Att integrera barnkonventionen i arbetet bidrar till att synliggöra barnets rättigheter. Det är ett sätt att skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i all offentlig verksamhet.

Redan före barnkonventionen blev svensk lag fastslagen av 6 a § LSS att barnets bästa särskilt ska beaktas när åtgärder rör barn. Vidare står det i 8 § LSS att när en insats rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Läs mer om hur barnets perspektiv ska tillgodoses inom handläggningen i kapitel 7.

För mer information om barnkonventionen se exempelvis Barnombudsmannens hemsida, www.barnombudsmannen.se eller regeringens hemsida, www.regeringen.se.

2.4 Nationella föreskrifter och vägledningar

Socialstyrelsen utfärdar Allmänna råd och föreskrifter som publiceras i Socialstyrelsens författningssamling, SOSFS. Socialstyrelsen utfärdar också meddelandeblad för att redovisa sin uppfattning i vissa frågor. Dessa återfinns på deras hemsida, www.socialstyrelsen.se.

Sveriges kommuner och regioner, SKR, www.skr.se, är en medlems- och arbetsgivarorganisation där alla Sveriges kommuner och regioner är medlemmar. SKR:s uppgift är att stödja och bidra till att utveckla kommuner och regioners verksamhet och fungerar även som ett nätverk för kunskapsutbyte och samordning. SKR ger ut cirkulär i syfte att nå samtliga kommuner och regioner med information om nya betydande förutsättningar för verksamheten. Ett antal cirkulär återfinns i handboken.

Myndigheten för delaktighet, www.mfd.se, är en statlig myndighet som arbetar för att främja tillgänglighet i samhället och för att öka delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Försäkringskassans dokument [Vägledning Assistansersättning](#) ger vägledning utifrån det lagstyrda delade statliga och kommunala ansvaret för insatsen personlig assistans.

2.5 Rättspraxis

Verksamheterna ska bygga sina beslut på rättspraxis. Det är främst domar från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen som är vägledande. Om det saknas domslut från Högsta förvaltningsdomstolen avseende en fråga kan kammarrättsdomar ge viss vägledning.

2.6 Styrande dokument i Göteborgs Stad

För att verksamheterna ska göra rätt saker på rätt sätt, finns styrande dokument som anger vad vi ska göra, vem som ska göra det och hur vi ska göra.

2.7 Göteborgs Stads förhållningssätt

Stadens förhållningssätt är ett gemensamt synsätt på hur Göteborgs Stad ska arbeta tillsammans för göteborgarna. Förhållningssättet ska stödja i att ge olika människor lika villkor.

1. Vi vet vårt uppdrag och vem vi är till för
2. Vi bryr oss
3. Vi arbetar tillsammans
4. Vi tänker nytt

 För mer information om förhållningssätten se [Göteborgs Stads intranät](#).

2.8 Budgetmål

Budgeten är det övergripande och överordnade styrdokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser. Budgetens roll är att inom de ekonomiska ramarna och gällande lagstiftning ange kommunfullmäktiges prioriterade mål och inriktningar. Prioritering av mål och områden för uppföljning sker i fullmäktiges årliga budgetbeslut.

2.9 Reglemente för Göteborgs Stads nämnd för funktionsstöd

Nämnden för funktionsstöd ansvarar för de uppgifter som ankommer på kommunen inom verksamhetsområde funktionsstöd. Nämnden ska samråda med och aktivt söka samverka med övriga fem socialnämnder för att genomföra detta uppdrag. Nämnden har dessutom ett särskilt ansvar att samordna, samla kunskap och kompetens inom socialpsykiatri (personer med psykisk funktionsnedsättning/sjukdom/ohälsa).

2.10 Program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning är kommunfullmäktiges beslut om långsiktig politisk inriktning för ett funktionshinderperspektiv i stadens alla verksamheter. Programmet utgör en komplettering till de lagar och andra nationella styrdokument som finns inom området. Programmet är styrdokument för nämnder och styrelser i Göteborgs Stad.

Programmet beslutades av kommunfullmäktige 2015-06-11 § 14. Kommunfullmäktige tog under 2019 beslut om att revidera programmet för att säkerställa att det fick en tydligare koppling till mänskliga rättigheter och det nationella funktionshinderspolitiska målet. Revideringen har genomförts i samarbete med representanter från Göteborgs Stads råd för funktionshinderfrågor, intresseorganisationer samt Göteborgs Stads förvaltningar och bolag. Nuvarande plan för full delaktighet är gällande mellan år 2021–2026.

Sedan 2020 har Göteborgs Stad en funktionshinderombudsman med uppgift att skapa en länk mellan politiska beslut om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och Göteborgs Stads arbete med att förverkliga dem. Ombudsmannens arbete utgår från programmet för full delaktighet.

 För mer information om programmet se [styrande dokument](#).

2.11 Särskilda bestämmelser i Göteborgs Stad

Kommunfullmäktige har antagit vissa bestämmelser som går utöver den nivå som lagstiftningen anger enligt LSS och SoL.

- Den enskilde ska möta *en* socialsekreterare som ansvarar för utredning och beslut enligt LSS och/eller SoL, gällande personens hela behov av stöd utifrån funktionsnedsättningen
- Habiliteringsersättning för personer i daglig verksamhet enligt 10 § LSS
- Resor i samband med LSS-insatser ska vara kostnadsfria inom staden
- Hemvårdsbidrag till barn och vuxna
- Rätt till boendestöd enligt SoL för personer med psykiska, intellektuella och neurologiska funktionsnedsättningar
- Garantibelopp i bostad med särskild service enligt SoL och LSS

- Kostnadsfria insatser enligt SoL:
 - Boendestöd i ordinärt och särskilt boende.
 - Ledsagarservice för personer som fått en funktionsnedsättning före 65 års ålder
 - Avlösare i hemmet
 - Fixartjänster för personer under 67 år med funktionsnedsättning

Bestämmelserna återfinns även i [Göteborgs Stads riktlinje för individuellt stöd till personer med funktionsnedsättning](#) som är beslutad av nämnden för funktionsstöd. Riktlinjen finns på styrande dokument.

Andra exempel på specifika beslut som berör funktionshinderområdet och som är beslutade av kommunfullmäktige är:

- Rätt att välja utförare av biståndet hemtjänst enligt SoL, enligt lag om valfrihetssystem, LOV, från och med våren 2018.
- Rätt att välja utförare av insatsen daglig verksamhet 9 § 10 LSS enligt LOV, från och med våren 2019.

2.12 Förvaltningen för funktionsstöds ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

Ledningssystemet innebär gemensamma processer som stödjer en mer likvärdig service, ökad rättssäkerhet och delaktighet för de vi är till för. I ledningssystemet ska rutiner, riktlinjer och andra stöddokument som används i handläggningen av ärenden och utförandet av insatser eller bistånd finnas. Alla processer som ingår i handboken för handläggning enligt SoL och LSS ska även återspeglas i ledningssystemet för systematiskt kvalitetsarbete.

Ledningssystemets processer är, tillsammans med förvaltningens styrande dokument, en avspeglning av hur förvaltningens verksamheter med grund i SoL, LSS och HSL ska arbeta. Syftet med ledningssystemet är att bidra till en verksamhet som:

- 1) Gör rätt saker,
- 2) gör det på rätt sätt
- 3) och uppfyller krav och mål i lagstiftning och hos de vi är till för

Ledningssystemet består av tre processer. [Socialtjänstprocessen](#) är en gemensam process för hela förvaltningen vilken beskriver de aktiviteter som ska ske från ansökan eller anmälan tills dess att den enskildes ärende avslutas och utvärderas. I socialtjänstprocessen finns information och relevanta dokument för de olika verksamhetsområdena inom förvaltningen för funktionsstöd.

[Hälso- och sjukvårdsprocessen](#) beskriver de aktiviteter som ska ske från att en vårdbegäran tas emot till dess att ett vårdåtagande avslutas.

[Planering av insatser efter slutenvård](#) är en processbeskrivning för de gemensamma aktiviteter som ska ske vid planering av insatser efter slutenvård som initierats av socialtjänsten och/eller av hälso- och sjukvården.

3. Göteborgs stads organisation

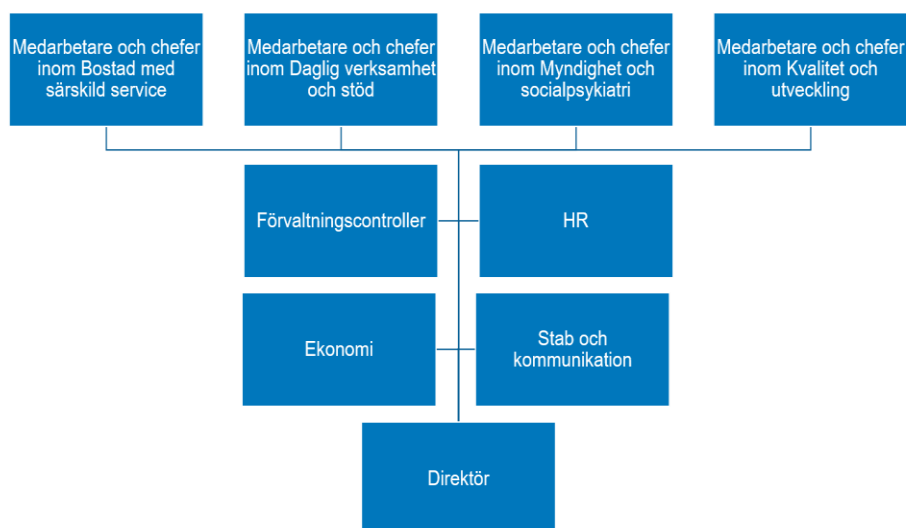
3.1 Ny nämndorganisation 2021

Årsskiftet 2020/2021 fick Göteborgs Stad en ny nämndorganisation. Stadsdelsförvaltningarna och social resursförvaltning ersattes med sex nya fackförvaltningar; Socialförvaltningarna (SF) Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, förvaltningen för funktionsstöd (FFS) och slutligen äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen, ÄVO. SF ansvarar för sociala frågor, FFS har ansvar för individuellt stöd till personer med funktionsnedsättning och ÄVO ansvarar för handläggning av ärenden för personer över 65 år samt den kommunala hälso- och sjukvården för stadens medborgare i alla åldrar.

3.2 Förvaltningen för funktionsstöd

Förvaltningen för funktionsstöd har ansvar för de uppgifter som ankommer på kommunen inom verksamhetsområde funktionsstöd. Förvaltningen har dessutom ett särskilt ansvar att samordna, samla kunskap och kompetens inom socialpsykiatri.

Förvaltningen är organiserad enligt följande:

3.3 Stadsledningskontoret

Stadsledningskontoret är kommunstyrelsens förvaltning och stödjer kommunstyrelsen samt förvaltnings- och bolagsledning i uppdraget att leda, styra och utveckla Göteborgs Stads verksamheter. Utgångspunkten är de mål och inriktningar som fastställs av kommunfullmäktige i budget, verksamhetsplaner och övriga dokument.

3.4 Samlad planerings- och inköpsfunktion (SPINK)

SPINK är Göteborgs Stads samlade planerings- och inköpsfunktion och arbetar med placeringar och upphandlingskompetens inom sektor individ- och familjeomsorg samt funktionshinder. SPINK har ett nära samarbete med förvaltningen för funktionsstöd och ger stöd i komplicerade upphandlingsärenden, tar initiativ till nya ramavtal och kan föreslå entreprenader och abonnemangsavtal. De har också en roll i upphandling och insyn gällande privata leverantörer.

i För mer information se SPINKS temasida på [Intranätet](#) eller deras sida på Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

3.5 Fastighetskontoret

Fastighetskontorets uppgift är att skapa förutsättningar för goda bostäder och ett bra boende för dem som bor och vill bo i Göteborg samt stödja näringslivet genom att erbjuda mark för industri, handel, utbildning/forskning mm. Inom funktionshinderområdet ansvarar fastighetskontoret för bostadsanpassning, medicinsk och social förtur till bostad, F100 och kommunalt bostadstillägg (KBH). En omorganisering av flera av stadens förvaltningar sker vid årsskiftet 2022/23 med syfte att skapa en organisation som ger en mer sammanhållen stadsutvecklingsprocess – i såväl planering, genomförande som förvaltning av staden. Texten i handboken kommer uppdateras därefter.

i För mer information se Fastighetskontorets hemsida, www.boendeportalen.goteborg.se.

3.6 Trafikkontoret

Trafikkontoret ansvarar för att de som har svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med allmänna kommunikationer får stöd i form av färdtjänstillstånd. Trafikkontorets enhet för Färdtjänstillstånd Serviceresor prövar om personers rätt till färdtjänst och utdelar färdtjänstillstånd. En omorganisering av flera av stadens förvaltningar sker vid årsskiftet 2022/23 med syfte att skapa en organisation som ger en mer sammanhållen stadsutvecklingsprocess – i såväl planering, genomförande som förvaltning av staden. Texten i handboken kommer uppdateras därefter.

i För mer information se Trafikkontorets sida på Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

3.7 Förvaltningen Inköp och upphandling

Förvaltningen Inköp och upphandling är Göteborgs Stads strategiska resurs i inköpsfrågor. Förvaltningen är också stadens inköpscentral och tillhandahåller ramavtal för varor och tjänster av gemensamt intresse för Göteborgs Stads förvaltningar och bolag.

i För mer information se förvaltningens sida på Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

3.8 Överförmyndarnämnden

Överförmyndare är en obligatorisk verksamhet som finns i alla Sveriges kommuner. I Göteborg har överförmyndaren en egen politiskt tillsatt nämnd och tillhör förvaltningen för konsument- och medborgarservice. Överförmyndarens uppgift är att utreda behov av god man och förvaltare, och utöva tillsyn över dessa. Denna tillsyn skyddar personer som inte själva kan ta vara på sina rättigheter eller sköta sin ekonomi och som av den anledningen har en god man, förvaltare eller förmyndare.

i För mer information se överförmyndarnämndens sida på Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

4. Samverkan

4.1 Avtal för samverkan med Västra Götalandsregionen

Kommunerna i Västra Götaland och Västra Götalandsregionen har som sjukvårdshuvudmän ett gemensamt ansvar att tillgodose medborgarnas behov av vård och omsorg. För att underlätta samarbetet har man slutit avtal mellan kommunerna och Västra Götalandsregionen. Genom avtalen vill kommunerna och Västra Götalandsregionen skapa en grund för en kvalitativt god och kostnadseffektiv vård och omsorg. Det finns ramavtal, samarbetsavtal och lokala överenskommelser inom flera områden.

För mer information om avtalen mellan kommunen och Västra Götalandsregionen se Vårdsamverkans hemsida, www.vardsamverkan.se.

4.2 Övergripande hälso- och sjukvårdsavtal

Ansvarsfördelningen kring hälso- och sjukvård regleras i det övergripande avtalet mellan sjukvården och kommunerna i Västra Götaland, ”[Hälso- och sjukvårdsavtalet för Västra Götalandsregionen 2017–2020](#)”. Avtalet omfattar patienter i alla åldrar inom somatisk och psykiatrisk vård som efter vård på sjukhus bedöms behöva insatser från kommunens socialtjänst och/eller hälso- och sjukvård. Avtalet har förlängts och förhandlingar om nytt avtal pågår.

4.3 Överenskommelse för personer med psykisk funktionsnedsättning och missbruk

Det finns ett underavtal som heter ”[Överenskommelse om samarbete mellan Västra Götalandsregionen och kommunerna i Västra Götaland kring personer med psykisk funktionsnedsättning och personer med missbruk av alkohol och droger och spel om pengar](#)” som särskilt behandlar målgruppen.

4.4 Samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård

Det finns en särskild lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutet hälso- och sjukvård. Lagen syftar till att främja en god vård och en socialtjänst av god kvalitet för enskilda som efter utskrivning från slutet vård behöver insatser från socialtjänsten, den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården eller den regionfinansierade öppna vården. Om patienten efter utskrivningen behöver insatser från både region och kommun ska en samordnad individuell planering genomföras. Se lagen i sin helhet på www.riksdagen.se och vidare information om SIP nedan.

4.5 Kommun och sjukvård – Samverkan i Göteborgsområdet

I Kommun och sjukvård – samverkan i Göteborgsområdet möts chefer från kommun, sjukhus och primärvård för att skapa förutsättningar att ge personer som behöver insatser från både kommun och region bästa möjliga vård, stöd och omsorg. I Göteborgsområdet samverkar Västra Götalandsregionen, Göteborgs Stad, Härryda kommun, Mölndal stad, Partille kommun och Öckerö kommun.

Det finns fyra temagrupper inom ramen för samverkansorganisationen: Barn och unga, Psykiatri, Mitt i livet och Äldre. Det finns dessutom närområdessamverkansgrupper (NOSAM) utifrån temagrupperna som arbetar för att nå målen utifrån lokala behov.

 För mer information se Vårdsamverkans hemsida, www.vardsamverkan.se.

4.6 Samordnad vård- och omsorgsplanering (SAMSA)

SAMSA är ett IT-stöd för att stödja kommunikationen mellan sjukhus, primärvård och kommunerna i Västra Götaland. I tjänsten ingår såväl omsorgsperspektivet som betalningsperspektivet.

 För mer information se Västkom's hemsida, www.vastkom.se.

4.7 Individuell plan (IP)

Den som får insatser enligt LSS ska erbjudas att få en Individuell plan enligt 10 § LSS där beslutade och planerade insatser ingår. Det är den enskilde som begär att en individuell plan ska göras och som avgör planens omfattning. Planen ska upprättas tillsammans med den enskilde och ska utgå från hans eller hennes önskemål. Planen kan omfatta flera insatser från en eller flera huvudmän, tillskillnad från SIP, och ansvarsgränser bör ingå i planen. Kommunen har enligt 14 § LSS ansvar för att samordna insatserna i planen.

4.8 Samordnad individuell plan (SIP)

En samordnad individuell plan (SIP) är en plan som upprättas när någon har behov av insatser från *både* hälso- och sjukvården och kommunen. En SIP ska erbjudas alla oavsett ålder, diagnos, funktionsförmåga eller behov och är den enskildes plan. Den som upptäcker ett behov av SIP kan eller ska starta SIP-processen. Det kan vara både den enskilde själv, dess närstående eller personer inom professionen. Ansvaret ter sig olika beroende på situation.

Grundläggande för SIP är att den enskilde ska vara delaktig genom att själv beskriva sina behov. Den ska utgå från vad som är viktigt för den enskilde och är den enskildes plan. SIP ska innehålla vad den enskilde själv kan göra, vad hen behöver hjälp och stöd med, vem som ansvarar för vad och när, samt vilka kontaktpersoner den enskilde har i de olika verksamheterna.

Skyldigheten att upprätta en SIP regleras både i socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL). När någon behöver både hälso- och sjukvård och stöd från socialtjänsten ska huvudmännen tillsammans upprätta en SIP. Det är viktigt att observera att hälso- och sjukvårdsansvaret kan finnas både inom regionen och kommunen.

 För mer information se Vårdsamverkans hemsida, www.vardsamverkan.se eller SKR:s hemsida, www.skr.se.

4.9 Samordnad individuell plan (SIP) för barn och unga

SIP för barn och unga ersätter tidigare Västbus som begrepp. Formulär och mallar för SIP ska användas, dessa gäller nu alla åldrar och ersätter de tidigare Västbus-mallarna.

[“Samverkan för barns och ungas hälsa”](#) är en överenskommelse mellan Västra Götalands kommuner och Västra Götalandsregionen, som gäller sedan 2021. Den ska främja och tydliggöra struktur och ansvar för samverkan, samarbete och samordning mellan berörda verksamheter och gäller alla barn och unga till och med 20 år som behöver samordnade insatser. Överenskommelsen finns på Vårdsamverkans hemsida, www.vardsamverkan.se, och ersätter Västbus tidigare riktlinjer.

 För mer information se Vårdsamverkans hemsida www.vardsamverkan.se eller SKR:s hemsida, www.skr.se.

4.10 Samverkan inom Göteborgs Stad

4.10.1 Samordnad plan (SP)

Samordnad plan (SP) är ett arbetsverktyg framtaget i Göteborgs Stad för ärenden som kräver samordning mellan olika förvaltningar och där ansvarsfördelningen behöver tydliggöras. I de fall förvaltningen under utredningens gång ser att den enskilde har behov av insatser från annan förvaltning som bättre kan möta dennes behov ska berörda förvaltningar samverka inom ramen för samordnad plan (SP). Den förvaltning som upptäcker behov av samordning ansvarar för att samverkan runt den enskilde initieras.

 För mer information se *Göteborgs Stads rutin för samordnad plan och samtycke i ärenden som kräver samordning från två eller flera förvaltningar* på [styrande dokument](#).

4.10.2 Överenskommelse om ansvarsfördelning för personer med psykiska funktionsnedsättningar

Förvaltningen för funktionsstöd, äldre- samt vård och omsorgsförvaltningen samt socialförvaltningarna har beslutat om "[Överenskommelse om ansvarsfördelning för personer med psykiska funktionsnedsättningar](#)" som syftar till att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan förvaltningarna för att den enskilde ska garanteras rätt beslut och insatser.

5. Hälsa- och sjukvård

5.1 Kommunal hälso- och sjukvård

Kommunen svarar för socialtjänst såväl som för hälso- och sjukvård. Kommunens hälso- och sjukvårdsansvar gäller enligt 12 kap. 1 § HSL för personer i bostad med särskild service (SoL och LSS) och daglig verksamhet samt för personer med hemsjukvård i ordinärt boende (enligt överenskommelse mellan Västra Götalandsregionen och kommunerna i regionen). För de personer kommunen har hälso- och sjukvårdsansvar för ingår rehabilitering, habilitering och hjälpmedel.

Hälso- och sjukvårdsavtalet är det avtal som reglerar hälso- och sjukvårdsansvaret mellan Västra Götalandsregionen och kommunerna i Västra Götaland.

I Göteborgs Stads är den kommunala hälso- och sjukvården organiserad inom äldre- samt vård och omsorgsförvaltningen. Den medicinskt ansvariga sjuksköterskan (MAS) med ansvar för förvaltningen för funktionsstöd ska bistå med information, råd och stöd i frågor som gäller hälso- och sjukvård.

Det är av största vikt att alla delar av organisationen samverkar utifrån ett brukarperspektiv så att den enskilde får heltäckande och samordnade insatser i förhållande till sitt totala behov.

 För mer information se Vårdsamverkans hemsida, www.vardsamverkan.se samt kapitel 4 om samverkan här i handboken.

5.2 Egenvård

Lag 2022:1250 om egenvård är en lag som definierar egenvård. Med egenvård avses en hälso- och sjukvårdsåtgärd som legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal har bedömt att en patient själv kan utföra. Det går inte att säga generellt vilka åtgärder som utgör egenvård. Det beror på omständigheterna i varje enskilt fall. Enligt [Socialstyrelsens egenvårdsföreskrift \(SOSFS 2009:6\)](#) ska bedömningen göras i samråd med patienten, utifrån patientens fysiska och psykiska hälsa samt med hänsyn till hens livssituation i övrigt. Egenvårdsinsatser kan därför innefatta allt från enklare åtgärder som exempelvis såromläggning och påtagning av stödstrumpor till mer avancerade åtgärder som hemdialys eller respiratorvård i hemmet. Egenvården kan utföras inom ramen för ett biståndsbeslut. Detta innebär att omsorgspersonal kan behöva bistå den enskilde med egenvården.

Ett sätt att skilja på hälso- och sjukvård och egenvård är om åtgärden kräver medicinskt utbildad personal. Om det krävs medicinskt utbildad personal är det fråga om hälso- och sjukvård som omfattas av hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Är en åtgärd bedömd som egenvård är det inte hälso- och sjukvård men bistånd till egenvården enligt SoL eller LSS kan beviljas.

Västra Götalandsregionen och alla kommuner i Västra Götaland har en gemensam egenvårdsrutin. Rutinen gäller bedömning av om en ordinerad hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras av patienten själv, förälder eller annan lämplig person som egenvård.

 För mer information se Vårdsamverkans hemsida, www.vardsamverkan.se.

5.3 Delegering av hälso- och sjukvårdsuppgifter

Begreppet delegering förekommer i flera sammanhang. Med begreppet avses inom hälso- och sjukvården oftast inte delegation av beslutanderätt. Det brukar i stället vara fråga om att en legitimerad yrkesutövare inom hälso- och sjukvården, t.ex. en sjuksköterska, överlåter en arbetsuppgift till en annan person som saknar formell behörighet.

Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal får bara överlåta en arbetsuppgift till någon annan när detta är förenligt med kravet på en god och säker vård. Den som delegerar en arbetsuppgift till någon annan ansvarar för att hen har förutsättningar att göra uppgiften. Den som får en delegering ansvarar för hur hen gör arbetsuppgiften. För att en arbetsuppgift ska kunna delegeras måste det finnas en regel som tillåter det. Delegeringsbeslut är personliga och ska ange en namngiven person som uppgiften delegeras till och inte en viss yrkesgrupp. Det flesta delegeringar är inom läkemedelsområdet.

5.4 Regelverk vid placering på boende utanför Göteborgs kommun

En kommun som genom ett beslut placerar en person, oavsett ålder, i en annan kommun har ett sammanhållet ansvar för de insatser som personen behöver.

 För mer information se Socialstyrelsens meddelandeblad Ansvarsfördelning mellan bostättningskommun och vistelsekommun på deras hemsida, www.socialstyrelsen.se.

5.5 Vård i livets slutskede

5.5.1 Specialiserad palliativ vård i hemmet

Från januari 2022 ersätts nuvarande avancerad sjukvård i hemmet, ASIH-teamen, av en ny form av nära samarbete mellan specialiserade palliativa resursteam från Sahlgrenska Universitetssjukhuset, den kommunala hemsjukvården och primärvården. Införandet sker successivt per stadsområde under 2022 med start i Nordost och parallellt med avvecklingen av ASIH. Sahlgrenska Universitetssjukhuset blir arbetsgivare för de personalkategorier som har huvudansvar för specialiserad palliativ vård och inrättar palliativa resursteam.

5.5.2 Hospice

Hospice är en hälso- och sjukvårdsinsats och inte ett bistånd enligt SoL. Personen ansöker själv och bifogar ett läkarintyg med ansökan.

 För mer information se Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

6. Utländska medborgares rätt till bistånd och insatser

6.1 Asylsökande och nyanlända

Asylsökande omfattas av lag (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., LMA, och ska få sina behov tillgodosedda av Migrationsverket. Bistånd enligt LMA omfattar dagersättning, särskilt bidrag och logi. Personer som omfattas av LMA har inte rätt till bistånd enligt SoL för förmåner av motsvarande karaktär. Av 16 § LSS framgår att kommunens ansvar för LSS-insatser endast gäller dem som är bosatta i kommunen. I regel kan en person anses bosatt på den ort där hen är folkbokförd. Bestämmelserna i 3 § folkbokföringslagen anger att en person som efter inflyttning kan antas under sin normala livsföring komma att regelmässigt tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila (dygnsvilan) i landet under minst ett år ska folkbokföras i landet.

Nyanlända som beviljats uppehållstillstånd, både permanenta och tidsbegränsade, kan ha rätt till bistånd enligt SoL, insatser enligt LSS samt hälso- och sjukvård och rehabilitering/habilitering enligt HSL, om de anses vara bosatta i kommunen.

Det finns möjligheter för kommuner att söka ersättning för kostnader som rör asylsökande och nyanlända, vilket regleras i flera statliga förordningar. Enheten Flyktingadministration i Socialförvaltningen Centrum har till uppgift är att bevaka kommunens rätt till statlig ersättning för mottagna och asyl- och tillståndssökande flyktingar och ansöka om ersättning. Ersättningarna är schabloniserade statsbidrag samt ersättning för särskilda individuella kostnader. Flyktingadministration administrerar de statliga ersättningarna till berörda förvaltningar och verksamheter i Göteborg. Om det uppstår en tvist i ersättningsfrågor mellan stat och kommun kan Flyktingadministration företräda kommunen i frågan. Flyktingadministration ger också information och stöd om de statliga ersättningarna och tar fram statistik inom området.

6.2 EU/EES-medborgare

I SoL är vistelsebegreppet centralt. Detta tillsammans med kommunens yttersta ansvar enligt SoL och den enskilda personens rätt till bistånd gör att kommunen måste göra en individuell prövning av rätten till bistånd och biståndets omfattning i varje enskilt fall (2 kap. 2 § och 4 kap. 1 § SoL).

Av 16 § LSS framgår att kommunens ansvar för LSS-insatser endast gäller dem som är bosatta i kommunen. I regel kan en person anses bosatt på den ort där hen är folkbokförd. Bestämmelserna i 3 § folkbokföringslagen anger att en person som efter inflyttning kan antas under sin normala livsföring komma att regelmässigt tillbringa sin nattvila eller motsvarande vila (dygnsvilan) i landet under minst ett år ska folkbokföras i landet.

När det gäller ansökningar från EU/EES-medborgare är det viktigt att bedöma om den enskilde har uppehållsrätt i Sverige eller inte. För mer information hänvisas till SKR:s vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES medborgare. Den tar upp EU/EES-medborgares rätt till socialt bistånd, möjligheter och ansvar i mötet med EU/EES-medborgare i utsatta förhållanden samt ansvar för barn och unga.

För mer information, se *Vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES medborgare* på Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se.

7. Barnrättsperspektiv inom funktionshinderområdet

7.1 Barnrättsperspektiv

Barnkonventionen blev svensk lag 2020 och innebär att barns bästa ska tillgodoses samt att barn har rätt att komma till tals och få sina åsikter beaktade. I både LSS 6 a § och LSS 8 § samt 1 kap. 2 § SoL och 11 kap. 10 § SoL tas barnets rätt upp. Enligt 6 a § LSS ska barnets bästa särskilt beaktas när åtgärder rör barn. Vidare står det i 8 § LSS att när en insats rör ett barn ska barnet få relevant information och ges möjlighet att framföra sina åsikter. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Förvaltningen för funktionsstöd ska, liksom alla myndigheter, säkerställa att barnperspektivet, barnets perspektiv samt barnrättsperspektivet införlivas i utredningsarbetet, att barnets bästa har beaktats i beslut som direkt eller indirekt rör enskilda barn.

En barnkonsekvensanalys ska göras i samband med varje utredning. En barnkonsekvensanalys ska innehålla:

- Vilket/vilka barn som direkt eller indirekt berörs av beslutet
- Barnets åsikt. Barnets åsikt ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad.
- Barnperspektiv. Vuxna som känner barnet behöver få bidra med sina åsikter i ärendet. Andra professionella kan behöva tillfrågas. Lagstiftning att förhålla sig till, inklusive barnkonventionen.
- Konsekvenser och effekter av beslut som rör det enskilda barnet ska identifieras och analyseras. Kompensatoriska åtgärder identifieras för det fall som barnets bästa inte kan tillgodoses.
- En bedömning av barnets bästa.

Barnet ska få information på ett sätt som är anpassat utifrån barnets ålder och mognad samt vara formulerat så att barnet förstår beslutets innebörd, motiveringen till beslutet och beslutets konsekvenser. När ett beslut är fattat ska insatsen följas upp för att säkerställa att barnets bästa fortsatt beaktas.

i För mer information se *Förvaltningen för funktionsstöds rutin för att beakta barnrättsperspektiv i handläggning inom myndighet* på [styrande dokument](#).

7.2 Anmälan om missförhållanden

I 14 kap. 1 § SoL framgår att myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Skyldigheten gäller alla anställda hos sådana myndigheter.

Om vårdnadshavaren till ett barn brister i omsorg om barnet på sådant sätt att det finns påtagliga risker för barnets hälsa eller utveckling, eller om barnet själv genom socialt nedbrytande beteende, missbruk eller brottslig verksamhet, utsätter sin hälsa för påtagliga risker har socialförvaltningarna skyldighet att ge stöd och skydd.

i För mer information se Socialstyrelsens handbok *Anmäla oro för barn - stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare* på deras hemsida, www.socialstyrelsen.se. Det finns även information på Kunskapsguiden, www.kunskapsguiden.se.

7.3 LVU – lag med särskilda bestämmelser om vård av unga

Socialförvaltningarna ska alltid utreda vid misstanke om att barn far illa. Insatser inom socialtjänsten för barn och unga ska i första hand ges under frivilliga former. Om inte socialtjänsten i samförstånd med vårdnadshavarna, och den unge när hen fyllt 15 år, kan ge det nödvändiga stödet finns i vissa fall möjligheten att använda tvång för att förhindra en ogynnsam utveckling.

Genom lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, regleras sådana situationer när frivilliga insatser av olika skäl inte kan komma till stånd eller inte är tillräckliga. LVU blir tillämplig om det finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas på grund av missförhållanden i hemmiljön eller på grund av den unges eget beteende. Den nödvändiga vården ska inte heller kunna ges på frivillig väg.

8. Anhörigstöd

Socialnämnden ska enligt 5 kap. 10 § SoL erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder. Utifrån Socialstyrelsens definition benämns den som ger stöd och insatser anhörig eller annan person. Med annan person menas någon som är utanför familjekretsen, till exempel en granne eller vän. Den person som tar emot omsorg, stöd och vård benämns närstående. Det ska vara ett fritt val att stödja, hjälpa och vårda en närstående och inte vara ett tvång på grund av eventuella bristande resurser i samhället. Den anhörige ska själv kunna avgöra hur stort ansvar hen vill ta i fråga om att stödja, vårda eller bistå en närstående.

Anhöriga som vill stödja, hjälpa eller vårda en närstående ska erbjudas olika former av stöd. Stödet ska, så långt det är möjligt, planeras och utföras i samråd med den anhörige och dennes närstående. Stödet ska vara flexibelt och av god kvalitet och vara till nytta för både den anhörige och dennes närstående. Insatserna ska utformas så att det underlättar för den anhörige både fysiskt, psykiskt och socialt. Anhöriga ska mötas med respekt och erkännande och deras kunskap och kompetens ska tas tillvara. Stödinsatserna ska vara av förebyggande och hälsofrämjande karaktär för att bidra till att bevara och främja den anhöriges hälsa. Stödet ska också leda till att den anhörige kan känna trygghet och få en bibehållen eller ökad livskvalitet.

För mer information se *Göteborgs Stads riktlinje för anhörigstöd* på [styrande dokument](#). Se även Göteborgs stads hemsida för mer information, www.goteborg.se.

9. Företrädare och stöd

9.1 Anhöriga och närstående

Ibland önskar den enskilde anlita närstående som ombud eller biträde vid kontakter med myndigheter. Det finns inga hinder för det om ombudet eller biträdet uppfyller de krav som allmänt kan ställas. Anhöriga har i övrigt ingen laglig rätt till inflytande om de inte är den sökandes formella ombud eller legala företrädare (god man eller förvaltare). Anhöriga och/eller närstående ska dock alltid, om den enskilde samtycker, beredas möjlighet att lämna sina synpunkter.

9.2 Ombud och biträde

Den enskilde kan anlita ett ombud eller ett biträde vid sina kontakter med en myndighet. Med ombud avses den som har fullmakt att helt eller delvis föra talan för den enskildes räkning. Ett biträde bistår däremot bara den enskilde och kan därmed inte själv tala för den enskildes räkning.

Bestämmelserna om ombud och biträde finns i 14 och 15 § FL. Av 14 § FL framgår att den som är part i ett ärende får anlita någon som är lämplig för uppdraget som ombud eller biträde. Även den som anlitar ett ombud ska emellertid medverka personligen om myndigheten begär det. Det kan ibland vara nödvändigt av utredningsskäl, t.ex. i sådana fall när bara den enskilde själv har den information som behöver tillföras ett ärende. Om ett ombud eller biträde bedöms vara rättsligt olämplig för sitt uppdrag får myndigheten besluta att han eller hon inte längre får medverka i ärendet genom att fatta ett överklagbart beslut.

Av 15 § FL framgår att en myndighet får begära att ett ombud ska styrka sin behörighet genom en skriftlig eller muntlig fullmakt. Fullmakten ska innehålla uppgifter om ombudets namn och uppdragets omfattning. Om ombudet får sätta någon annan i sitt ställe så ska också det anges. Av bestämmelsen framgår vidare att om ett ombud inte följer en begäran om att styrka sin behörighet genom en fullmakt får myndigheten besluta ett föreläggande om samma sak.

9.3 Framtidsfullmakt

Lag (2017:310) om framtidsfullmakter är tänkt att öka människors självbestämmande och förstärka möjligheterna för enskilda att bestämma hur deras angelägenheter ska skötas i framtiden. En framtidsfullmakt kan gälla både ekonomiska och personliga angelägenheter. Lagen om framtidsfullmakter ger en person över 18 år rätt att själv bestämma att en annan person ska ta hand om hans eller hennes ekonomiska och personliga angelägenheter i framtiden. Fullmakten träder i kraft när den enskilde inte längre kan ta hand om sina angelägenheter själv på grund av sjukdom, psykisk störning eller liknande. Framtidsfullmakten kan ersätta god man eller förvaltare men kan också gälla parallellt beroende på hur ställföreträdarens uppdrag ser ut.

Det finns särskilda formkrav för framtidsfullmakter, tillskillnad från vanliga fullmakter. En framtidsfullmakt måste vara skriftlig och ska bevitnas av två personer.

För mer information, se riksdagens hemsida www.riksdagen.se eller Sveriges domstolars hemsida, www.domstol.se.

9.4 Anhörigbehörighet

Genom bestämmelserna om anhörigbehörighet har anhöriga i vissa fall rätt att företräda enskilda som inte längre kan ta hand om sina ekonomiska angelägenheter. I 17 kap. 1 § föräldrabalken, FB, anges att om det är uppenbart att någon på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande inte längre har förmåga att ha hand om sina ekonomiska

angelägenheter, är en anhörig behörig att för den enskilde vidta ordinära rättshandlingar med anknytning till dennes dagliga livsföring. Vilka anhöriga som kan ha behörighet framgår av 17 kap. 2 § FB. Behörigheten gäller bara om situationen uppstår efter att den enskilde har fyllt 18 år.

Om beslutoförmågan har inträffat före 18 års ålder är det endast god man eller förvaltare som kan vara företrädare. Så länge som det inte finns någon sådan utsedd har personen i princip rättshandlingsförmåga och som utgångspunkt kan antas att de kan ansöka om insatser om god man ännu inte förordnats. Om personen inte alls kan anses ha insikt i vad som ansöks om eller inte alls är kommunicerbara kan vi inte hantera ansökan eller någonting i ärendet tills god man är utsedd.

Behörigheten omfattar ordinära rättshandlingar i den dagliga livsföringen. I förarbetena till bestämmelserna (prop. 2016/17:30 s. 136) ges exempel på vad det kan gälla. Det kan t.ex. vara att betala räkningar för boende, hälso- och sjukvård och andra sociala tjänster, transporter, försäkringar, skatter, tv och telefon. Ofta behövs också hjälp att köpa mat, kläder och hygienartiklar. I förarbetena står också att det i behörigheten ingår att ansöka om bidrag, t.ex. bostadsbidrag eller ekonomiskt bistånd enligt SoL och att ansöka om annat bistånd som hemtjänst.

Vad som i det konkreta fallet har betydelse för den enskildes dagliga livsföring varierar från person till person. Det är bara uppenbara fall av beslutoförmåga som innebär att anhöriga får en behörighet enligt bestämmelserna. Det är den anhörige som ska bedöma om behörigheten gäller. Om den enskilde har en god man, förvaltare eller en framtidsfullmaktshavare så gäller inte anhörigbehörigheten i den delen. Det finns emellertid inget som hindrar att en anhörig sköter de uppgifter som ingår i anhörigbehörigheten medan andra personliga angelägenheter sköts av t.ex. en god man.

9.5 God man och förvaltare

Bestämmelserna om god man och förvaltare finns i 11 kap. föräldrabalken, FB. God man kan förordnas om den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person. En person som har god man behåller sin s.k. rättshandlingsförmåga. Den gode mannen får bara företräda den enskilde inom ramen för sitt förordnande och som huvudregel bara om den gode mannen har den enskildes samtycke. Samtycke krävs emellertid inte om den enskildes tillstånd hindrar att samtycke inhämtas eller om den enskildes mening av någon annan orsak inte kan inhämtas. Samtycke behövs inte heller för rättshandlingar som avser den dagliga hushållningen, om inte den enskilde gett uttryck för annat. Den gode mannen är ett biträde till den enskilde i den eller de delar som uppdraget omfattar dvs. att bevaka den enskildes rätt, att förvalta den enskildes egendom eller att sörja för den enskildes person.

En förvaltare kan förordnas om den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande är ur stånd att vårda sig eller sin egendom. Förvaltarskap får inte anordnas om det är tillräckligt med godmanskap eller hjälp i någon annan mindre ingripande form. I förvaltarens uppdrag kan det ingå samma uppgifter som för en god man. Till skillnad mot vad som gäller för en god man har en förvaltare inom ramen för sitt uppdrag ensam rådighet över den enskildes egendom och företräder ensam denne i alla angelägenheter som omfattas av uppdraget. Med förvaltarens samtycke får emellertid den enskilde själv vidta rättshandlingar i angelägenheter som omfattas av förvaltaruppdraget. Förvaltaren är ställföreträdare för den enskilde i de delar som uppdraget omfattar. Det innebär att han eller hon inte behöver inhämta den enskildes samtycke.

Trots att en enskild har en förvaltare har hen ändå fortfarande rätt att själv bestämma i frågor av personlig art, som medicinsk vård och frågor rörande boende. Att ge insatser mot en vuxens persons vilja eller att använda tvångsåtgärder kräver stöd av lag. Det innebär att en god man eller förvaltare

inte kan samtycka till att insatser ges mot den enskildes vilja eller tillåter användning av tvångsåtgärder. För mer information, se [Socialstyrelsens handbok för socialtjänsten om handläggning och dokumentation](#).

En socialnämnd ska enligt 5 kap. 3 § socialtjänstförordningen (2001:937) anmäla till överförmyndaren bl.a. om den finner att god man eller förvaltare enligt FB bör förordnas för någon eller att någon inte längre behöver ha förvaltare.

 För mer information se Göteborgs stads hemsida, www.goteborg.se. Mer information finns även på SKR:s hemsida, www.skr.se.

9.6 Personligt ombud

Ett personligt ombud är till för den som har eller har haft kontakt med psykiatri i Göteborg. Personliga ombud arbetar på uppdrag av den enskilde och är helt fristående från myndigheter. I Göteborgs Stad utförs tjänsten personligt ombud av Bräcke Diakoni genom ett idéburet offentligt partnerskap.

Tillsammans med den enskilde läggs en plan för att ge råd, stöd och hjälp till förändring. Det kan handla om ekonomi och bostad, om hälsa och medicinering, om arbete och sysselsättning eller om relationer till familj och vänner. Det personliga ombudet är ett stöd i kontakter med olika myndigheter och hjälper den enskilde att få den vård och service man har rätt till. Uppdraget kan till exempel innebära att medverka till att skapa ett nätverk av människor kring den enskilde för att på så sätt skapa förutsättningar till att få en högre livskvalité. Personligt ombud är ett stöd som inte innebär någon kostnad för den enskilde.

 För mer information se Bräcke Diakonis hemsida, www.brackediakoni.se.

9.7 Tolk

Enligt 13 § förvaltningslagen, FL, ska en myndighet använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilde ska kunna ta till vara sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska. En myndighet ska under samma förutsättningar använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt när den har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala. Myndigheten har ansvar för att tolk anlitas, när det behövs.

Inte sällan uppträder en anhörig eller bekant till den enskilde som tolk. I kontakter som har avgörande betydelse för rätten till bistånd eller utformning av biståndet är det viktigt att den enskildes uppgifter och synpunkter kommer fram och att hen kan tillgodogöra sig den information som lämnas. Det är myndigheten som måste förvissa sig om att så skett.

Språktolk bokas via [Tolkförmedling Västs hemsida](#).

Teckenspråkstolk bokas via [Västra Götalandsregionens tolktjänst](#) som ansvarar för tolkservice som vänder sig till döva, personer med dövblindhet eller personer med hörselnedsättning. Teckenspråkstolken är kopplad till den enskilde och kostnadsfri.

10. Handläggning

10.1 Individens behov i centrum (IBIC)

IBIC står för Individens behov i centrum och är en nationell modell som Socialstyrelsen har tagit fram. IBIC är ett individanpassat, behovsriktat och systematiskt arbetssätt som innebär strukturerad dokumentation av behov, mål och resultat i såväl handläggningen, genomförandet och uppföljningen av omsorgen. IBIC ger stöd för att tillsammans med individen formulera nuläge och mål med fokus på de individuella behoven och det som är viktigt för individen.

IBIC används vid ansökan eller uppföljning av stöd i den dagliga livsföringen oavsett individens ålder eller funktionsnedsättning, utifrån såväl socialtjänstlagen, SoL, som lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS. För utredningar om hemvårdsbidrag eller stöd till anhörig används inte IBIC i Göteborgs stad.

Mer information om IBIC finns på Socialstyrelsens hemsida, www.socialstyrelsen.se. Kompletterande stödmaterial om IBIC finns även på intranätet.

10.2 Handläggningsprocessen

På Göteborgs Stads intranät finns [Välfärdens processer](#) som är en del av stadens styrsystem för gemensamma rutiner och processer. En av processerna är [Socialtjänstprocessen](#) som beskriver handläggnings- och genomförandeprocessen mer ingående. Rubrikerna nedan beskriver handläggningsprocessen övergripande.

Socialstyrelsens handbok [Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten](#) syftar till att underlätta tillämpningen av regelverket som gäller arbetet med handläggning i enskilda individers ärenden. Den ska ses som ett komplement till [Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS \(SOSFS 2014:5\)](#).

10.2.1 Ta emot ansökan

En ansökan om insats/bistånd ska alltid utredas och leda till ett beslut som ska dokumenteras och den enskilde ska informeras om beslutet. En ansökan kan vara muntlig eller skriftlig. En muntlig ansökan ska dokumenteras i akten. Om det är oklart om den enskilde avser att göra ansökan om stöd och service, eller enbart önskar information eller råd, ska socialsekreteraren fråga om detta. En skriftligt formulerad ansökan kan bidra till ökad rättssäkerhet. Det är viktigt att säkerställa att ansökan är rätt uppfattad, både avseende form, omfattning och tidsbegränsning.

I SoL finns inga preciserade insatser utan stödet ska utformas individuellt. Vanliga insatser är hemtjänst, boendestöd, ledsagning, kontaktperson, avlösning eller annan avlastning, men SoL ger utrymme för flexibilitet när det gäller utformningen av stödet. I LSS finns det däremot tio specificerade insatser som man kan ansöka om. [Habilitering och hälsa inom Västra Götalandsregionen](#) ansvarar för insatsen råd och stöd enligt 9 § 1 LSS. Information om insatsen råd och stöd och hur man ansöker finns på Västra Götalandsregionens hemsida.

De övriga nio insatserna enligt 9 § LSS ansvarar kommunen för. Dessa är:

1. Biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. Socialförsäkringsbalken,
2. Ledsagarservice,
3. Biträde av kontaktperson,
4. Avlösarservice i hemmet,
5. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet,
6. Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov,
7. Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet,
8. Bostad med särskild service för vuxna eller annan särskilt anpassad bostad för vuxna,
9. Daglig verksamhet för personer i yrkesverksam ålder som saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig.

Om en insats kan ges enligt såväl SoL som LSS ska den enskilde, om hen förväntas tillhöra LSS personkrets, informeras om lagen och möjligheten att göra en ansökan enligt LSS. Finns redan beslut om insats enligt SoL och ny ansökan avser en insats som kan ges enligt 9 § LSS, ska den enskilde på samma sätt informeras om lagen och möjligheten att göra en ansökan enligt LSS.

LSS inskränker inte de rättigheter som en enskild person kan ha enligt annan lag. Lagen fungerar parallellt med exempelvis SoL och HSL. Socialsekreteraren ska upplysa om detta samt om de skillnader som finns mellan SoL och LSS.

För att ha rätt till stöd enligt SoL krävs ingen särskild diagnos. Det är behovet som avgör om en person har rätt till bistånd. Behovet och därmed rätten till stöd och service ska kunna kopplas till en funktionsnedsättning, efter skada eller sjukdom. Den enskilde ska beviljas bistånd om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Biståndet ska tillförsäkra den enskilde skälig levnadsnivå och utformas så att de stärker hans möjligheter att leva ett självständigt liv.

Den enskilde kan i vissa situationer ansöka om att insatsen ska utföras av en specifik person t.ex. en närstående. Den enskilde har inte rätt att bestämma hur ett behov ska tillgodoses, därför ska den delen av ansökan avslås. Detta innebär att den enskilde beviljas t.ex. insatsen avlösarservice men får ett delvis avslag gällande anställningen av en närstående. Det förekommer att man i genomförandet av beslutet anställer närstående i vissa situationer. Det är då frågan om ett personaladministrativt beslut som fattas av en chef i utförande verksamhet och är inte myndighetsutövning.

10.2.2 Utreda

För att socialsekreteraren ska kunna hämta in handlingar och underlag i samband med en utredning är det önskvärt med ett skriftligt samtycke från den enskilde eller i vissa fall dennes företrädare. Om detta inte är möjligt ska ett muntligt samtycke dokumenteras i akten. Ger den enskilde inte sitt samtycke ska detta också dokumenteras och den enskilde informeras om att utredningen i så fall kan försvåras eller omöjliggöras. Avsaknad av samtycke får emellertid inte innebära att nämnden underlåter att utreda eller fatta beslut i ärendet.

I SoL finns ingen ovillkorlig rätt för den enskilde att få just den insats hen ansöker om. Kommunen kan föreslå en alternativ insats om den tillgodoser behovet och den enskilde tillförsäkras skälig levnadsnivå. Exempelvis kan en ansökan om särskilt boende enligt SoL avslås med motiveringen att

behovet kan tillgodoses genom hjälp i hemmet. Det alternativa biståndet ska då givetvis faktiskt utformas så att den enskildes behov tillgodoses.

En skillnad mellan LSS och SoL är att man vid bedömningen av rätten till insats enligt LSS ska pröva om behovet faktiskt tillgodoses på annat sätt. Exempelvis ska en person som bor i bostad med särskild service och ansöker om ledsagarservice faktiskt få sitt behov av ledsagning till aktiviteter utanför bostaden tillgodosett, för att man ska kunna ge avslag. Det räcker därför inte att motivera ett avslag med att motsvarande stöd ingår i insatsen bostad med särskild service.

Vid bedömning enligt SoL räcker det att behovet kan tillgodoses på annat sätt för att ge ett avslagsbeslut. Vid bedömningen av om behovet kan tillgodoses på annat sätt är det självklart viktigt att socialsekreteraren försäkras sig om att det är realistiskt att behoven tillgodoses på detta sätt. Den enskilde ska inte "bollas" mellan olika verksamheter inom kommunen eller mellan förvaltningar. Det är nämnden för funktionsstöds ansvar att tillhandahålla det stöd den enskilde har rätt till, utan hinder orsakade av stadens organisation.

Beslut ska motiveras och dokumenteras och socialsekreteraren ska försäkra sig om att den enskilde förstår innebörden av beslutet. Beslut om avslag ska alltid ges tillsammans med besvärshänvisning. Om den enskilde inte får fullt bifall till sin ansökan, gällande exempelvis omfattning eller tidsbegränsning, ska socialsekreteraren informera om rätten att överklaga och erbjuda hjälp med detta.

10.2.3 Analysera och bedöma Sammanvägd bedömning

I utredningen görs en sammanvägd bedömning baserad på de juridiska ställningstaganden som krävs för att pröva behovet. Varje bedömning är individuell men socialsekreteraren kan ha stöd av följande för att säkerställa att bedömningen är tydlig och täckande.

- Vad den enskilde ansöker om, enligt vilket lagrum, om möjligt även i vilken omfattning och om ansökan avser viss tidslängd?
- Diagnos/funktionsnedsättning/personkretstillhörighet
- Syftet med den insats/bistånd som den enskilde sökt om
- Koppling av den enskildes behov/följder av funktionsnedsättningen och underlättande eller hindrande omgivningsfaktorer/förutsättningar till syftet ovan
- Bedömning om och hur behov tillgodoses/kan tillgodoses på annat sätt eller inte
- Bedömning om den enskilde uppnår goda levnadsvillkor/skälig levnadsnivå med/utan sökt insats/bistånd
- Bedömning om i vilken omfattning den enskilde har rätt till sökt insats/bistånd för att uppnå goda levnadsvillkor/skälig levnadsnivå
- Bedömning om hur länge insatsen/biståndet ska beviljas, dvs individuell motivering till tidsbegränsning eller icke tidsbegränsning
- Vid behov en barnkonsekvensanalys

10.2.4 Meddela beslut och formulera uppdrag

När en person bedöms ha rätt till bistånd/insats ska socialsekreteraren formulera ett uppdrag och sedan fördela det till den verksamhet som ska verkställa den enskildes beslut. Några insatser verkställs genom samverkan med SPINK (korttidsvistelse och korttidsboende) eller

boendeplaneringen (boende för barn, unga och vuxna enligt LSS och SoL). Mer information finns i beskrivningen av respektive insats.

Utgångspunkten är att den enskilde ska kunna förlita sig på de beslut som fattats och att dessa inte kan ändras. I vissa situationer kan emellertid ett beslut ändras under pågående giltighetsperiod. I FL finns bestämmelser om när en myndighet *får* respektive *ska* ändra ett av sina beslut. Enligt 37 § FL *får* ett beslut som till sin karaktär är gynnande för den enskilde bara ändras till den enskildes nackdel om:

1. det framgår av beslutet eller de föreskrifter som det har grundats på att beslutet under vissa förutsättningar får återkallas,
2. tvingande säkerhetsskäl kräver att beslutet ändras omedelbart, eller
3. felaktigheten beror på att parten har lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter.

Enligt 38 § FL *ska* en myndighet ändra ett beslut som den har meddelat som första instans om;

1. den anser att beslutet är uppenbart felaktigt i något väsentligt hänseende på grund av att det har tillkommit nya omständigheter eller av någon annan anledning och
2. beslutet kan ändras snabbt och enkelt utan att det blir till nackdel för någon enskild part.

Det är viktigt att det behov och de faktorer som utgör grund för rätten till bistånd/insats tydligt redovisas i utredningen som ligger till grund för beslutet så att en jämförelse kan göras vid uppföljning.

Överklagande och inhibition

Om den enskilde inte är nöjd med sitt beslut så kan hen överklaga. I samband med överklagande av beslutet kan den enskilde begära inhibition eller interimistiskt beslut. Att ett beslut inhiberas innebär att det inte gäller till dess att saken är slutgiltigt avgjord av domstol. Interimistiskt beslut innebär att domstolen fattar ett tillfälligt beslut som gäller till dess att saken är slutgiltigt avgjord av domstol. Det är alltid domstolen som beslutar om inhibition och interimistiskt beslut. Om den enskilde har begärt inhibition av ett beslut så bör förvaltningen inte verkställa det överklagade beslutet innan frågan om inhibition har avgjorts av domstolen. I övrigt förändrar inte yrkande om inhibition eller interimistiskt beslut förvaltningens handläggning.

När ett överklagande kommer in ska förvaltningen pröva om det har kommit in i rätt tid, det vill säga inom tre veckor från meddelat beslut, och bedöma om det finns skäl att ompröva beslutet. Om överklagandet har kommit in i rätt tid och det inte finns skäl att ompröva beslutet så ska överklagandet tillsammans med beslutet skyndsamt skickas till förvaltningsrätten. Samma sak gäller om förvaltningen valt att ompröva hela eller delar av beslutet. I hanteringen av en överklagan får förvaltningen inte göra något annat än att rättidspröva eller ompröva beslutet.

10.2.5 Genomföra, följa upp och ändra

Socialekreterare har ansvar för uppföljning av beslutade insatser. Det innebär att tillsammans med den enskilde säkerställa att den beviljade insatsen genomförs som planerat och att målen i uppdraget nås. Uppföljning ska ske oavsett om beslutet är tidsbegränsat eller inte tidsbegränsat. För att uppnå god kvalitet i arbetet ska uppföljning av insatserna ske kontinuerligt, minst en gång per år, och vid förändrade förhållanden. Uppföljning gäller insatser som ges i såväl kommunal regi som av annan huvudman.

En förutsättning för uppföljning är att socialsekreteraren får del av upprättade och reviderade genomförandeplaner samt skriftliga sammanställningar. Enhetschefen för utförandet har i sin tur ansvar för att uppdraget utförs enligt gällande genomförandeplan samt att det förs kontinuerlig dokumentation vid förändringar i utförandet.

I samband med uppföljning kan det framkomma att den enskildes situation förändrats och att det därför är aktuellt att ändra beslutet. För att det ska vara möjligt att ändra ett gynnande beslut till den enskildes nackdel med hänvisning till förändrade förhållande måste beslutet vara försett med ett återkallelseförbehåll. Exempelvis kan förbehållet innebära att beslutet återkallas när den enskilde inte längre har behov av insatsen. Det är viktigt att sådana förbehåll utformas med eftertanke och så långt som möjligt anger under vilka precisa förutsättningar en ändring av beslutet kan göras, vilket är viktigt för den enskildes behov av trygghet. Huvudregeln är att gynnande beslut inte kan ändras till den enskildes nackdel eller återkallas. Från huvudregeln att gynnande beslut inte kan ändras eller återkallas finns vissa undantag som förts in i FL, se stycke 10.2.4, Meddela beslut och formulera uppdrag, ovan i handboken. Lagändring eller ny rättspraxis är inte skäl nog för att ändra gynnande beslut till en enskilds nackdel.

Om nämnden helt eller delvis har återkallat ett beslut om insats enligt SoL eller LSS, ska det av dokumentationen framgå (SOSFS 2014:5 5 kap. 18 §);

1. När beslutet om insats har återkallats helt eller delvis
2. Vilka skäl som ligger till grund för beslutet om återkallelse
3. Namn och befattning eller titel på den som fattat beslutet om återkallelse

Ett återkallat beslut utgör ett överklagbart beslut och ska därmed följas av en besvärshänvisning.

10.3 Tidsbegränsning av beslut

En person med varaktig funktionsnedsättning har ofta ett livslångt behov av stöd även om stödets form och omfattning kan variera. Beslut enligt SoL och LSS kan tidsbegränsas efter individuellt övervägande och tidsbegränsningen ska i så fall motiveras. För att säkerställa den enskildes behov av trygghet och förutsägbarhet är det viktigt att anpassa beslutets giltighetstid utifrån en rimlighetsbedömning. Vid ansökningstillfället ska det säkerställas om ansökan avser en viss tidsperiod och vilket tidsperspektiv den enskilde tänker sig. Om beslutet tidsbegränsas mot den enskildes vilja eller insatsen beviljas under en kortare tid än den enskilde vill, ska den delen av beslutet betraktas som ett avslag. En besvärshänvisning ska då skickas med beslutet.

Ett tidsbegränsat beslut bör följas upp i rimlig tid innan det upphör. Det är av vikt att den enskilde uppmärksammas på att beslutet är tidsbegränsat och på möjligheten att ansöka på nytt för att inte riskera att bli utan berättigat stöd.

Beslut om bostad med särskild service enligt SoL och LSS bör endast i undantagsfall tidsbegränsas. Se vidare under avsnittet om Bostad med särskild service för vuxna.

Beslut om daglig verksamhet ska tidsbegränsas då insatsen är riktad till personer i yrkesverksam ålder, antingen genom till och med datum eller genom formuleringen *”Beslutet gäller för tid då den beviljade är i yrkesverksam ålder”*. Tidsbegränsningen kan avse kortare eller längre perioder beroende på vilka möjligheter personen som beslutet avser bedöms ha att kunna utveckla/träna sin arbetsförmåga.

JO har ifrågasatt att beslut om insatser enligt LSS tidsbegränsas slentrianmässigt. Enligt JO måste det övervägas i varje enskilt fall om det är nödvändigt med en tidsbegränsning. Det är mindre befogat

med en tidsbegränsning för sådana insatser enligt LSS där det inte kan förutses någon förändring av behovet inom överskådlig tid (se t.ex. JO 2003/04 s. 324 och JO:s beslut dnr 589–2016).

Angående under vilka förutsättningar som ett gynnande beslut kan omprövas, se stycke 10.2.4, Meddela beslut och formulera uppdrag, ovan i handboken.

10.4 Särskild avgift och rapporteringsskyldighet

10.4.1 Särskild avgift

En kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL eller insats enligt 9 § LSS som någon är berättigad till enligt ett beslut av socialnämnden eller enligt ett domstolsavgörande, ska åläggas att betala en särskild avgift. Detsamma gäller en kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller biståndet eller insatsen efter det att verkställigheten av ett sådant beslut eller avgörande avbrutits.

Frågan om särskild avgift prövas av domstol efter ansökan av Inspektionen för vård och omsorg, IVO. Den utdömda särskilda avgiften kommer att vara beroende av hur långt dröjsmålet varit och hur allvarligt det i övrigt kan anses vara. Beloppet kan variera mellan tiotusen och en miljon kronor. Om biståndet eller insatsen fortfarande inte verkställs efter en dom om särskild avgift, kan ytterligare särskild avgift dömas ut.

Beslut om bistånd eller insats ska i princip verkställas omedelbart. Det är emellertid rimligt att vissa insatser inte verkställs omedelbart efter att ett gynnande beslut har fattats. Det är därför inte möjligt att generellt avgöra vad som kan betraktas som skälig tid för verkställighet. T.ex. bör insatser såsom avlösarservice eller ledsagarservice kunna verkställas i stort sett utan dröjsmål medan den skäliga tiden för andra insatser som ställer krav på planering och framförhållning, såsom bostad med särskild service, kan vara längre.

Socialsekreteraren ska dokumentera alla omständigheter som medför dröjsmål i ett ärende i den enskildes personakt. Det kan t.ex. gälla att den enskilde fått skäliga erbjudanden om verkställighet som hen tackat nej till eller att den enskilde har specifika önskemål vad gäller verkställigheten. Dokumentationen utgör underlag för kommunen att kunna påvisa om det funnits omständigheter kring dröjsmålet som ligger utanför kommunens kontroll.

10.4.2 Rapporteringskyldighet

Nämnden för funktionsstöd ska till IVO och stadens revisorer rapportera alla gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL och 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet. För varje beslut ska nämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av bistånd eller insats beslutet gäller samt kortfattat uppge skälen för dröjsmålet. Rapporteringen ska enligt 16. Kap. 6 f § SoL och 28 f § LSS ske en gång per kvartal.

Nämnden för funktionsstöd ska även rapportera till IVO och stadens revisor alla gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL och 9 § LSS som fortfarande inte har verkställts efter ytterligare tre månader samt beslut som tidigare varit verkställda men under mer än tre månader inte verkställts.

Nämnden för funktionsstöd ska också anmäla till IVO och revisorerna när nämnden har verkställt ett beslut som tidigare rapporterats som icke verkställt.

Kvartalsvis ska även en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL och 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från beslutet lämnas till kommunfullmäktige. Nämnden ska ange vilka typer av bistånd eller insatser dessa beslut gäller och hur lång tid som har förflutit från beslutet i varje fall.

För mer information, se *Förvaltningen för funktionsstöds rutiner för rapportering av ej verkställda beslut* på [styrande dokument](#) eller IVO:s hemsida, www.ivo.se.

10.5 Delegationsordning

Med delegation menas överföring av beslutanderätten till organ eller person som är underställd nämnden. Ett beslut som är fattat på delegation betraktas som ett beslut av nämnden. Möjligheten till delegation gäller det som kommunalrättsligt anses vara ett beslut. Inom socialtjänsten vidtas en mängd åtgärder som inte är att anse som beslut, t.ex. rent förberedande och verkställande åtgärder som inte omfattas av reglerna om delegation. Kännetecknande för ett beslut är bl.a. att det finns alternativa lösningar och att beslutsfattaren måste göra vissa överväganden eller bedömningar. Bestämmelser om en nämnds möjlighet att delegera beslutanderätt finns i 6 kap. 37–39 §§ KL och, för socialnämnder, i 10 kap. SoL.

Respektive nämnd beslutar i en delegationsordning om vilka grupper av ärenden som delegeras och om hur rapportering av fattade delegationsbeslut ska ske. Det är vanligt att all delegation adresseras till förvaltningschefen och att hen ges rätt att vidaredelegera. Det är inte tillåtet att vidaredelegera i andra fall. (Delegeringar inom hälso- och sjukvården är något annat och ska inte förväxlas med den kommunalrättsliga delegationen.)

Den som har fattat ett beslut med stöd av delegation ska dokumentera detta i enlighet med gällande lagstiftning. Beslut i socialtjänstens individärenden, beslut enligt LSS och beslut enligt föräldrabalken anmäls till utskottet, vars protokoll sedan anmäls till nämnden.

10.6 Jäv

För att garantera att myndigheter handlägger ärenden objektivt och opartiskt finns det regler om jäv. Bestämmelserna om jäv finns för nämnderna i 6 kap. 28–32 §§ kommunallagen (KL). Av 7 kap. 4 § KL framgår att dessa bestämmelser ska tillämpas även i fråga om jäv för anställda. En förtroendevald eller anställd som är jävig i ett ärende får inte delta eller närvara vid handläggningen av ärendet. Den förtroendevalde eller anställda får emellertid vidta åtgärder som inte någon annan kan utföra utan att handläggningen försenas avsevärt. Den som känner till en omständighet som kan antas utgöra jäv mot honom eller henne ska självmant tala om det.

Av 6 kap. 28 § KL framgår att en förtroendevald är jävig, om:

- Saken angår honom eller henne själv eller hans eller hennes make, sambo, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för den förtroendevalde själv eller någon närstående (sakägar-, intresse- och släktskapsjäv),
- Han eller hon eller någon närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång (ställföreträdarjäv),
- Ärendet rör tillsyn över sådan kommunal verksamhet som han eller hon själv är knuten till (tillsynsjäv),
- Han eller hon har fört talan som ombud eller mot ersättning biträtt någon i saken (ombudsjäv) eller
- Det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet i ärendet (delikatessjäv).

10.7 En socialekreterare

Kommunfullmäktige har beslutat att den enskilde ska möta en socialekreterare som ansvarar för utredning och beslut enligt LSS och/eller SoL, gällande personens hela behov av stöd utifrån funktionsnedsättningen.

Har den enskilde behov av annat stöd från socialtjänsten, t.ex. ekonomiskt bistånd, missbruksvård eller stöd till barn och ungdomar och deras familjer på grund av social problematik, hänvisas personen/familjen till den verksamhet som ansvarar för dessa insatser. En person som har komplexa missbruksproblem, eller ett barn som lever i en socialt komplicerad miljö, ska inte hänvisas till eller flyttas över till verksamheten för funktionsnedsättning. Den enskilde ska försäkras stöd med den kompetens och de resurser som bäst kan tillgodose hans behov. Detta kan innebära ”dubbla ärenden” som kräver ett nära samarbete mellan verksamheter med den enskildes samtycke.

10.8 Stadsdelsförvaltningarnas överenskommelse gällande insatser/bistånd för personer över och under 65 år

Sedan år 2012 har det funnits en gemensam överenskommelse gällande insatser/bistånd för personer över och under 65 år. Överenskommelsen har inneburit att tidigare sektor Individ och familjeomsorg samt funktionshinder haft ansvar för handläggning och kostnader för ärenden som berör personer under 65 år, samt ansökningar som rör vård och behandling av missbruk, psykosociala behandlingsinsatser, försörjningsstöd samt ärenden gällande bostadslöshetsproblematik oavsett ålder. För personer över 65 var det äldreomsorgen i aktuell stadsdel som var ansvarig för personer med behov av vård och omsorg enligt SoL.

I stadens nya reglementen från 2021 för förvaltningen för funktionsstöd, äldre- samt vård och omsorgsförvaltningen samt socialförvaltningarna saknas däremot skrivelse om 65-årsgränsen. Hur förvaltningarnas ansvarsfördelning ska se ut utan 65-årsgränsen är därför under fortsatt utredning och tidigare arbetssätt och ansvarsfördelning är därför fortsatt gällande.

10.9 Ansvarsfördelning mellan vistelseort och bosättningskommun

I socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade framgår ansvarsfördelningen mellan vistelsekommun och bosättningskommun. I de flesta fall är vistelsekommun och bosättningskommun densamma.

Bosättningskommunen är den kommun där personen är stadigvarande bosatt eller dit den enskilde har starkast anknytning. Bosättningskommunen ska ansvara för stöd- och hjälpinsatser även när en enskild under en längre eller kortare period vistas i en annan kommun.

Vistelsekommunen är den kommun där personen befinner sig. Vistelsekommunen har det yttersta ansvaret för att enskilda som vistas där får det stöd och den hjälp som de behöver. Det innebär att vistelsekommunen inte kan neka någon hjälp eller stöd med hänvisning till att behovet kan tillgodoses i en annan kommun utan att vara överens med den andra kommun om vem som bär ansvaret.

Vistelsekommunen är i vissa fall skyldig att, mot ekonomisk ersättning, hjälpa bosättningskommunen med utredning och att utföra beslut. Detta är aktuellt när personer med funktionsnedsättning eller allvarligt sjuka behöver hjälp och stöd att kunna vistas en kortare tid i en annan kommun.

10.10 Offentlighet och sekretess

I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL, finns sekretessbestämmelser som gäller t.ex. när myndigheter handlägger ärenden eller genomför insatser i socialtjänsten. I en kommunal nämndorganisation är varje nämnd med underliggande förvaltning en myndighet. Bestämmelserna i OSL innebär att det finns s.k. sekretessgränser runt en myndighet, och i vissa fall även inom myndigheten. En offentlig verksamhet får inte lämna ut uppgifter som omfattas av sekretess över sekretessgränser, om inte en tillämplig sekretessbrytande bestämmelse eller menprövningen tillåter det. I OSL finns flera olika sekretessbrytande bestämmelser, t.ex. bestämmelserna om att den enskilde som uppgifterna rör själv kan efterge sekretessen och samtycka till att någon annan får ta del av dem. Det finns också sekretessbrytande bestämmelser i annan lagstiftning. Ett exempel är anmälningsskyldigheten i 14 kap. 1 § SoL, som bryter sekretessen när den är tillämplig.

Även om det inte finns någon sekretessgräns inom en myndighet, hela förvaltningen för funktionsstöd är att betrakta som en och samma myndighet, så är det ändå inte helt fritt att utbyta uppgifter mellan personal. Uppgifter som omfattas av sekretess får bara lämnas mellan befattningshavarna innanför sekretessgränsen i den utsträckning som är normal eller behövlig för ett ärendes handläggning eller för verksamhetens bedrivande i övrigt, men inte i större omfattning. Detta brukar kallas inre sekretess. Den inre sekretessen regleras inte i OSL. Om uppgifter bara behöver lämnas innanför en sekretessgräns och OSL därför inte hindrar detta så kan det ändå vara olämpligt att lämna uppgifterna. Så kan vara fallet om man inte beaktar den enskildes vilja på det sätt som anges i bestämmelserna om självbestämmande och integritet i SoL och LSS.

Av 12 kap. 1 § OSL framgår att sekretess för uppgifter om en enskild, förutom i enstaka undantagsfall, inte gäller mot den enskilde själv. Det är vanligt att enskilda får hjälp av anhöriga i sina kontakter med socialtjänsten. En anhörig till en vuxen person har emellertid inte rätt att ta del av sekretessbelagda uppgifter om den enskilde endast i egenskap av anhörig. För att lämna sådana uppgifter till den anhörige krävs därför samtycke eller att någon sekretessbrytande bestämmelse är tillämplig. Inte heller en god man eller förvaltare har automatiskt rätt att få ta del av alla sekretessbelagda uppgifter om sin huvudman. Att en god man eller förvaltare vill ta del av uppgifter eller handlingar om den enskilde kan inte likställas med att den enskilde själv begär dessa. När det gäller vuxna som har god man eller förvaltare måste nämnden därför göra en prövning av om den gode mannen eller förvaltaren ska få ta del av uppgifter som omfattas av sekretess.

Om den enskilde har god man ska hänsyn tas till om den enskilde själv har förmåga att disponera över sin sekretess, dvs. om den enskilde själv har förmåga att begära ut uppgifterna eller samtycka till att god man får ta del av dem. Om den enskilde på grund av sitt tillstånd saknar sådan förmåga har god man rätt att få ta del av de uppgifter som behövs för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Om den enskilde själv har förmåga att bestämma över sekretessen ska en sedvanlig menprövning göras, bl.a. med hänsyn till vad som är känt om relationen mellan god man och den enskilde. Om det är klart att det inte skulle vara till men för den enskilde att lämna ut uppgifterna till ställföreträdaren råder ingen sekretess. Om inte så råder sekretess och situationen får hanteras utifrån de sekretessbrytande bestämmelserna. En förvaltare får enligt praxis ta del av sekretessbelagda uppgifter om denne har behov av uppgifterna för att kunna fullgöra sitt uppdrag.

10.11 Uppgiftslämnande till annan förvaltning inom kommunen

Om det finns behov av det eller om en annan förvaltning begär det kan vi i vissa fall lämna uppgifter om enskildas insatser. Det gäller för enskilda som på grund av en funktionsnedsättning har insatser enligt socialtjänstlagen som ges i syfte att underlätta för den enskilde att bo kvar hemma eller har

beslut om särskilt boende enligt samma lag. Samma gäller för personer med beslut om någon av insatserna enligt LSS. I dessa fall krävs inget samtycke och ingen menprövning görs.

Bestämmelserna gäller från och med 1/1 2023 och återfinns i 26 kap. 9 c OSL, Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

i För mer information, se lagen i sin helhet på riksdagens hemsida, www.riksdagen.se.

10.12 Uppgiftsskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet

Om det finns anledning att anta att någon på felaktiga grunder får någon form av bidrag eller ersättning från det allmänna är förvaltningen skyldiga att anmäla det till den myndighet eller verksamhet som betalar ut ersättningen. Det gäller även om uppgiften omfattas av sekretess och ingen menprövning ska göras.

i För mer information, se Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen på riksdagens hemsida, www.riksdagen.se.

10.13 Uppgiftslämnande till åklagare och Polismyndigheten

En våldsutsatt person avgör själv om en polisanmälan mot den som utsatt hen för brott ska göras. Eftersom det oftast handlar om brott som faller under allmänt åtal kan andra personer lämna uppgifter till polis eller åklagare, men för socialtjänsten och hälso- och sjukvården finns begränsningar på grund av sekretessregler. Oftast blir personalens roll därför att ge stöd och trygghet till den våldsutsatta att anmäla brott.

Myndigheter och personal inom den offentliga hälso- och sjukvården och socialtjänsten har möjlighet att lämna uppgifter till t.ex. åklagare och Polismyndigheten när det gäller misstanke om vissa begångna brott (10 kap. 23 § OSL). Det krävs dock att det föreskrivna straffet för brottet är minst ett års fängelse eller vid försök till brott minst två års fängelse. Exempel på sådana brott är mord, dråp, våldtäkt, grov misshandel, människohandel eller olaga frihetsberövande. Det finns numera också en ny bestämmelse i OSL som tar sikte på att förhindra särskilda typer av brott som begås mot närstående, se 10 kap. 18 c § OSL. När det gäller misstanke om vissa begångna brott mot barn under 18 år gäller samma möjlighet, utan motsvarande begränsning i föreskriven straffskala för brottet. Däremot begränsning vad gäller vilken sorts brott det ska röra sig om. Det ska vara fråga om brott enligt 3, 4 eller 6 kap. i Brottsbalken (1962:700) alternativt brott mot lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor.

För att stärka barns ställning som självständiga rättssubjekt infördes det ett nytt brott den 1 juli 2021 – barnfridsbrott. Den nya brottsrubriceringen innebär att det blir straffbart att utsätta barn för att bevittna vissa brottsliga gärningar som innebär våld mellan närstående. Genom de nya straffbestämmelserna kommer barn som bevittnat våld att ses som brottsoffer och få ett starkare straffrättsligt skydd. Barnfridsbrott kan ge fängelse i upp till två år.

Om till exempel åklagare eller Polismyndigheten kommer med en begäran om utlämnande av uppgifter som enligt 10 kap. 21 och 23 §§ OSL får lämnas ut, är den myndighet som förfogar över uppgifterna dock skyldig att lämna ut uppgifterna (6 kap. 5 § OSL). Det är myndigheten som ska lämna ut uppgifterna som ska avgöra om förutsättningar föreligger för att lämna ut de begärda uppgifterna. Polis- eller Åklagarmyndigheten måste således lämna tillräckligt mycket information för att en sådan prövning ska kunna göras.

Vid osäkerhet om frågor kring ovan lagstiftning, ta kontakt med jurist i förvaltningen.

10.14 Skyddade personuppgifter

Skyddade personuppgifter är ett samlingsnamn för de olika skyddsåtgärderna sekretessmarkering, skyddad folkbokföring och fingerade personuppgifter. Exempel på situationer när en person kan vara i behov av en sådan skyddsåtgärd är om personen utsatts för våld, hot om våld, förföljelse eller andra trakasserier. Det är Skatteverket som fattar beslut om sekretessmarkering och skyddad folkbokföring. Polismyndigheten fattar beslut om fingerade personuppgifter.

För mer information se Skatteverkets hemsida, www.skatteverket.se.

11. SoL och LSS

11.1 Skillnad mellan SoL och LSS

I den så kallade ”portalparagrafen” i 1 kap. 1 § SoL anges bland annat att verksamheten ska bygga på respekt för människors självbestämmande och integritet, inriktas på att frigöra människors egna resurser samt främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Vidare anges i 3 kap. 5 § SoL att insatserna ska utformas och genomföras tillsammans med den enskilde och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan, organisationer eller föreningar. Biståndet ska enligt 4 kap. 1 § SoL utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. I 5 kap. 7 § SoL står att socialnämnden ska verka för att människor med funktionsnedsättning får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra.

Målet med LSS är att kompensera funktionsnedsättning så att det inte ska vara någon skillnad i levnadsvillkoren för människor med eller utan funktionsnedsättning. I 5 § LSS anges att jämlikhet i levnadsvillkor ska främjas, likaså full delaktighet i samhällslivet och man ska få möjlighet att leva som andra. Verksamheten ska vara grundad på respekt för den enskildes självbestämmande och integritet och bedrivs i samarbete med andra organ och myndigheter. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatserna.

När det gäller barn och ungdomar med funktionsnedsättning framgår av LSS särskilt att de ska ges förutsättningar för en god fysisk och psykisk utveckling och ha uppväxtvillkor som betraktas som goda för alla barn och ungdomar. Ungdomars behov av frigörelse och möjlighet till vuxenrelationer ska beaktas. Vidare framgår att ett av LSS mål är att föräldrar till barn med funktionsnedsättning ska kunna förvärvsarbeta, ha kontakt med vänner och att de ska kunna ha intressen utanför hemmet.

Enligt Barnkonventionen samt SoL och LSS ska barnperspektivet och barnets bästa beaktas i alla ärenden som kan påverka barnets situation.

För mer information se kapitel 7 i handboken som handlar om barnrättsperspektivet inom funktionshinderområdet.

11.2 Skälig levnadsnivå och goda levnadsvillkor

Vid bedömning av om den enskilde har rätt till bistånd enligt SoL används begreppet skälig levnadsnivå. Den enskilde har rätt till bistånd enligt SoL om:

- Biståndet behövs för att den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå
- Behovet inte kan tillgodoses på annat sätt

Vid bedömning om den enskilde har rätt till insatser enligt LSS används begreppet goda levnadsvillkor. Den enskilde har rätt till insatser enligt LSS om:

- Hen tillhör någon av lagens tre personkretsar
- Insatserna behövs för att den enskilde ska tillförsäkras goda levnadsvillkor
- Behovet faktiskt inte tillgodoses på annat sätt

Begreppen skälig levnadsnivå respektive goda levnadsvillkor beskrivs inte närmare i lagstiftningen.

I 5 § och 7 § LSS anges att målet ska vara att den enskilde får möjlighet att leva som andra och tillförsäkras goda levnadsvillkor. Målet med LSS är att personer med funktionsnedsättning ska ha likvärdiga levnadsvillkor som personer utan funktionsnedsättning i motsvarande ålder. Strävan ska

vara att tillgodose den enskildes behov inom rimliga gränser för vad som är goda levnadsvillkor för alla medborgare.

Vid bedömningen av skälig levnadsnivå för en person med långvarig eller bestående funktionsnedsättning, som inte beror på naturligt åldrande, kan man inte utan vidare likställa detta med vad som anses vara skäligt vid tillfälligt eller kortvarigt behov av bistånd. Det är viktigt att bedöma varaktigheten i samband med att man bedömer vad som är skälig levnadsnivå enligt SoL för en person med funktionsnedsättning.

Det finns personer med varaktiga funktionsnedsättningar som inte tillhör personkretsen i LSS, eller som har behov av annat stöd än vad som kan erbjudas enligt 9 § LSS. Dessa kan då ansöka om bistånd enligt SoL. Det framgår även av SoL att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva som andra och vara delaktiga i samhällslivet. Detta förutsätter att den enskilde har tillgång till ett samordnat och anpassat stöd med syfte att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

11.3 Personkretstillhörighet LSS

Att alla personer med funktionsnedsättning inte tillhör LSS personkrets kan utläsas i namnet ”Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade”. För att en person ska kunna få stöd enligt LSS måste hen uppfylla kriterierna för att ingå i någon av de tre personkretsar som lagen omfattar. Lagen innehåller bestämmelser om insatser åt personer;

1. Med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. Med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. Med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service (1 § LSS).

I beskrivningen av personkretsarna i 1 § LSS framgår vilka krav som måste vara uppfyllda för att LSS-insatser ska kunna beviljas. Personkrets 3 utgår från att särskilda kriterier avseende den enskildes behov av stöd i den dagliga livsföringen, orsakat av funktionsnedsättning, oavsett diagnos måste vara uppfyllda. Dessa kriterier ska inte prövas särskilt för de personer som ingår i de två första grupperna i personkretsen. För personkrets 1 och 2 behöver den enskilde stärka tillhörigheten genom läkarintyg. För personkrets 2 krävs även en bedömning av funktionsförmågan vilken inte alltid kan fastslås enbart med ett läkarintyg. Socialsekreteraren ska väga samman insamlade underlag och utreda personkretstillhörighet. Det står mer om de tre personkretsarna i kommande avsnitt i detta kapitel.

En bedömning av personkretstillhörighet görs alltid vid en ansökan om insats enligt LSS. Personkretsbedömningen är en del av beslutet. Ett avslag på personkretstillhörighet innebär att personen inte har rätt till LSS-insatser, vilket är ett beslut som kan överklagas.

En personkretsutredning kan vara komplicerad. Oftast krävs underlag och intyg från olika källor vilket kräver den enskildes samtycke. Den enskilde ska så långt som möjligt komma in med underlagen som hen vill åberopa och socialsekreteraren hjälper till genom att berätta vilka underlag som anses behövas. Vid varje ny ansökan och utredning ska ett ställningstagande till personkretsen göras. Det får vid varje enskilt tillfälle bedömas vilka underlag som behövs. Vid livslånga tillstånd som diagnoser med medfödda kromosomavvikelser kan ett läkarintyg från tidig ålder vara tillräckligt. Däremot kan förnyade intyg avseende tilläggsdiagnoser med inverkan på hjälpbehovets omfattning behöva kompletteras över tid, till exempel vid epilepsi samt hjärt- och lungbesvär. Detta

gäller särskilt för barn som befinner sig i en utvecklingsfas, vilket kan innebära stora förändringar såväl medicinskt som avseende stödbehovet. Det kan i samband med bedömning av personkrets för barn vars utveckling kan vara svårbedömd eller för en vuxen person med sjukdom/skada som kan förbättras på sikt vara viktigt att ta ställning till en tidsbegränsning av beslutet utifrån svårigheten att fastställa varaktighet i personkretstillhörighet. Det är viktigt att det då tydligt framgår i utredningen.

Intyg kan utfärdas av olika legitimerade professioner, t.ex. läkare och psykolog. Arbetsterapeuter och sjukgymnaster/fysioterapeuter kan bidra med viktig information om en persons funktionsförmåga i det dagliga livet. För barn är förskola och skola viktiga kunskapsförmedlare avseende barnets utveckling och funktionsförmåga, till exempel specialpedagog. För personer som redan har ett bistånd eller en insats kan viktig information inhämtas från personal som känner den enskilde väl. Dessa underlag ska vägas samman med den enskildes redogörelse och, med den enskildes samtycke, anhörigas berättelser. Förmågor och behov kan variera i olika miljöer varför ett så brett underlag som möjligt behövs för att kunna göra en helhetsbedömning.

Socialekreteraren ska vid begäran om intyg tydligt ange vad som efterfrågas och syftet med intyget. Om inkomna intyg är otydliga är det viktigt att socialekreteraren återkopplar detta till intygsskrivaren och begär förtydligande. I [Socialstyrelsens nya föreskrifter om att utfärda intyg i hälso- och sjukvården](#) finns vägledning kring vilka krav som ställs för utfärdande av intyg avseende utredning, utformning och bedömning.

Personkretsbedömningen ska alltid göras före beslut om insats. En person som inte bedömts ingå i LSS personkrets ska erbjudas information om möjligheten att få en ansökan prövad enligt SoL eller andra möjliga stöd t.ex. via Försäkringskassan. Även om ett positivt beslut kan ges enligt SoL ska den enskilde få ett skriftligt avslag på sin ansökan om insats enligt LSS.

11.3.1 Personkrets 1

Om det är styrkt att en person har utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd tillhör personen personkrets 1 i LSS. För diagnosen utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd krävs oftast en utförlig utredning av legitimerad psykolog och/eller specialistläkare. I svårbedömda fall bör utredningen genomföras av både legitimerad psykolog och legitimerad läkare med specialistkompetens. En pedagogisk utredning från lärare, barnomsorgspersonal, elevvårdsteam eller liknande är ett viktigt komplement.

Med begreppet utvecklingsstörning avses en intellektuell funktionsnedsättning/en nedsatt intelligens i kombination med svårigheter att klara vardagslivet självständigt. Den sammanhänger med en under individens utvecklingsperiod inträffad brist eller skada som är så betydande att personen behöver stöd och hjälp i sin livsföring genom olika insatser. Inom gruppen med utvecklingsstörning är spännvidden stor, somliga är lindrigt utvecklingsstörda andra har en grav utvecklingsstörning. Orsaken till bristen eller skadan saknar betydelse i detta sammanhang. En helhetsbedömning ska eftersträvas.

För diagnosen utvecklingsstörning krävs:

- En intelligenskvot under 70
- Svårigheter att använda sina kognitiva (akademiska/skolrelaterade), sociala och praktiska förmågor (adl) i vardagen = nedsatt adaptiv förmåga
- Att utvecklingsstörningen funnits före ca 16 års ålder

Personens adaptiva förmåga är viktigare än intelligenskvot för bedömning av om en person omfattas av diagnosen utvecklingsstörning. En intellektuell funktionsnedsättning kan finnas utan att kriterierna för diagnosen utvecklingsstörning är uppfyllda.

Om den enskilde är av utländskt ursprung kan det vara svårt att få styrkt i utredningar att utvecklingsstörningen funnits före ca 16 års ålder. Anhörigas beskrivning av uppväxt och skolgång kan behöva vägas in. När ett ärende utreds är det ibland nödvändigt att begära in kompletterande underlag om tillgängliga utredningar inte ger tillräckligt underlag eller ger motstridiga utsagor.

Att en person är eller har varit inskriven i särskolan, eller i tidigare motsvarighet när det gäller äldre personer, är en indikator på att personen kan tillhöra personkrets 1. Med den enskildes samtycke kan de läkar- och psykologutlåtande som gjorts i samband med skolplaceringen ge vägledning vid en personkretsbedömning. Att någon tillhört särskolan är däremot inte tillräcklig grund för att bedöma personkretstillhörighet.

Autism och autismliknande tillstånd är samlingsbegrepp för tidigt debuterande funktionsnedsättningar som nästan alltid innebär allvarliga funktionsnedsättningar under hela livet. Funktionsnedsättningen avser djupgående störningar i fråga om social förmåga, kommunikation och beteende. Också inom denna grupp är spännvidden stor.

Autism kan vara förenad med intellektuell funktionsnedsättning. För diagnosen autism är intellektuell funktionsnedsättning dock inte en nödvändig förutsättning. Många personer med autism är normalbegåvade och i vissa fall mer än normalbegåvade. Ofta förekommer olika kombinationer av autism, utvecklingsstörning, epilepsi och syn- och hörselskador.

Personer med autism har en utpräglad kontaktstörning som utmärks av svårighet att förstå avsikten med och reglerna för socialt samspel. Kommunikationsstörningen innefattar störningar i förståelsen av språket, gester och symboler samt avvikelser när det gäller förmågan att uttrycka sig såväl verbalt som icke verbalt.

Personer med autism kan ha en annorlunda, ofta mycket ojämn, begåvningsprofil och specifika inlärningsproblem som skiljer dem från andra personer med utvecklingsstörning.

11.3.2 Personkrets 2

Personkrets 2 utgörs av personer som i vuxen ålder, efter ca 16–18 års ålder, fått en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning efter hjärnskada orsakad av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Observera att en förvärvad hjärnskada med begåvningsmässig funktionsnedsättning före 16 års ålder placerar den enskilde i personkrets 1.

Utredningen ska styrka betydande, bestående hjärnskada och begåvningsmässig funktionsnedsättning. Utlösande faktorer ska vara sjukdomar av kroppslig art som tumörer, hjärnblödning, inflammation eller skador som föranletts av yttre våld, till exempel trafikskador. Det kan vara svårt att bedöma vad som är den begåvningsmässiga funktionsnedsättningen, dvs. om hjärnskadan påverkat begåvningen. Begreppet bestående begåvningsmässigt funktionshinder används inte längre som medicinsk diagnos men finns kvar som begrepp i lagstiftningen. Kognitiva svårigheter är ett begrepp som beskriver problem med koncentration, perception, minne m.m. För att ingå i personkrets 2 ska begränsningarna i kognition motsvara de svårigheter som personer med utvecklingsstörning kan ha.

Andra exempel på kognitiva svårigheter är försämrad förmåga till abstrakt tänkande, inlärning, orientering i tid och rum, försämrad verbal förmåga och därmed försvårad kommunikation liksom påverkan på initiativförmåga.

För att fastställa att de kognitiva svårigheter som uppkommit i samband med en förvärvad hjärnskada är att jämföra med en begåvningsmässig nedsättning behöver ofta olika underlag vägas samman. Läkarintyg är viktigt för att fastställa skadan, dess orsak och varaktighet. En utredning avseende funktionsförmåga utifrån olika specialistkompetenser såsom neuropsykolog och arbetsterapeut kan vara nödvändigt för att fastställa den kognitiva nedsättningens konsekvenser i den dagliga livsföringen. Vid förvärvade hjärnskador är de kognitiva svårigheterna ofta av sådan art och komplexitet att traditionella begåvnings tester inte är tillämpliga.

I fall där hjärnskadan är så omfattande eller av sådant slag att en psykologbedömning inte behövs för att fastställa begåvningsnedsättningen är underlag från läkare tillräckligt.

En individ kan, på grund av hjärnskada, ha stora svårigheter i vissa avseenden men klara sig normalt i andra. Bristande förmåga i flera avseenden kan sammantaget göra att den enskildes funktionsnedsättning ska betraktas som stor trots att den enskilde inte har en sådan begåvningsmässig funktionsnedsättning som krävs för att tillhöra personkrets 2. I detta fall ska prövning om personen tillhör personkrets 3 göras.

En personkretsbedömning blir oftast säkrare om en person med hjärnskada genomgått rehabilitering. Annars kan det vara svårt att bedöma hjärnskadans omfattning och varaktighet. Vid varje ansökan/beslut om LSS-insats ska personkretstillhörigheten prövas. Vid förvärvade hjärnskador är det viktigt att uppmärksamma att förbättring kan ske under lång tid. Om personkretstillhörighet inte kan fastställas, till exempel i avvaktan på rehabilitering, ska socialsekreteraren informera om möjligen att söka bistånd enligt SoL.

Ofta krävs för personkretsbedömningen till personkrets 2 att såväl läkare som psykolog har specialistkompetens. Specialistkompetens finns bland annat på neurologkliniker/mottagningar. Har den enskilde annan läkarkontakt, inom till exempel primärvården, ska hen vända sig dit och begära de intyg som behövs. Läkaren bedömer om det krävs underlag från specialist och ska i så fall remittera patienten dit. Underlaget för personkretsbedömningen ska ges av den/de specialister som har tillräcklig kompetens att bedöma skadans konsekvenser.

11.3.3 Personkrets 3

Personkrets 3 omfattar de personer som har varaktiga och omfattande fysiska eller psykiska funktionsnedsättningar som uppenbart inte beror på normalt åldrande. I personkretsen återfinns barn, ungdomar och vuxna med långvariga habiliterings- och rehabiliteringsbehov.

Personkrets 3 är, till skillnad från personkrets 1 och 2, inte diagnosstyrd i den meningen att en viss diagnos som huvudregel medför att personen omfattas av LSS. Bedömningen av om en person tillhör personkrets 3 inriktas på svårigheter i den dagliga livsföringen. Vad som orsakar dessa svårigheter är av underordnad betydelse.

Funktionsnedsättningen kan vara såväl fysisk som psykisk. Alla nedanstående förutsättningar/kriterier ska vara uppfyllda samtidigt:

- Vara stor, varaktig och inte orsakad av normalt åldrande
- Förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och
- Föranleda ett omfattande behov av stöd eller service

Det kan vara svårt att bedöma förutsättningarna var för sig, eftersom de påverkar varandra.

Med **stor** funktionsnedsättning avses den begränsning eller det hinder som gör att en människa inte kan utföra en aktivitet på det sätt eller i den omfattning som kan anses normalt.

Funktionsnedsättningen ska vara stor vilket innebär att den starkt påverkar flera (inte alla) viktiga livsområden samtidigt, till exempel boende, arbete, fritid, förmågan att ta till sig information, att kommunicera, strukturera, organisera och förstå den egna vardagen eller sköta sin ekonomi. En individ kan klara sig normalt i vissa avseenden men ändå ha stora svårigheter.

Exempel på funktionsnedsättning som kan vara stor är omfattande rörelsehinder, grava syn- eller hörselskador, svårartade effekter av sjukdomar som till exempel diabetes eller hjärt- och lungsjukdomar liksom olika former av psykiska, neurologiska eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. En till synes mindre allvarlig sjukdom eller skada kan innebära en stor funktionsnedsättning som förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Som exempel kan nämnas vissa medicinska funktionsnedsättningar, såsom tarmåkommor med täta tömningsträngningar, eller vissa typer av hjärnskador som kan innebära obetydliga intellektuella störningar i vissa avseenden, men uttalade störningar i andra, t.ex. kognitiva störningar, perceptionsstörningar, extrem trötthet mm.

Funktionsnedsättningen ska vara **varaktig** och inte vara av tillfällig eller övergående natur. Observera att det i personkretsutredningen är funktionsnedsättningens varaktighet som ska utredas, inte behovet av stöd eller service, som i vissa fall kan variera över tid. Bedömningen om en funktionsnedsättning är varaktig eller inte är ibland svår att göra. Tidsgränsen för om funktionsnedsättningen ska betraktas som varaktig ska bedömas i det enskilda fallet. Varaktighet har i rättspraxis ansetts föreligga om funktionsnedsättningen väntas bestå i minst sex månader. Generellt anses dock varaktighet normalt föreligga om den kommer att bestå i minst ett år. För uppdaterad rättspraxis, se [JP Infonet](#).

Under en utredning kan det vara svårt att bedöma hur en funktionsnedsättning kommer att utvecklas, exempelvis hos ett barn med svår ADHD, en svårt cancersjuk person, en person med en psykisk eller neurologisk funktionsnedsättning. Ibland är gensvaret på en behandling snabbt. En allvarlig funktionsnedsättning kan ett år senare ha blivit mindre allvarlig. Man får i svårbedömda fall utgå från den situation som råder vid utredningstillfället och fatta ett tidsbegränsat beslut. Varaktigheten bedöms på nytt när beslutet om insats löper ut och ny ansökan ska prövas. Kriteriet för varaktig funktionsnedsättning uppfylls inte i fall där en person har en sjukdom eller skada som kräver en längre tids vård och rehabilitering men som kommer att leda till att personen blir frisk utan bestående funktionsnedsättning.

Funktionsnedsättningen ska **inte bero på normalt åldrande**. Med äldre personer avses personer över 65 år. Det finns ingen övre åldersgräns för att kunna tillhöra LSS personkrets. Undantaget är att funktionsnedsättning som debuterar efter 65 års ålder ”uppenbart inte får bero på normalt åldrande”. Exempel: En äldre person som drabbas av en skada vid en trafikolycka får en varaktig funktionsnedsättning som inte beror på normalt åldrande. Att skadan kan få svårare konsekvenser för att personen är äldre saknar i sig betydelse.

De funktionsnedsättningar som hos äldre är relaterade till normalt åldrande har ofta ett progressivt förlopp som leder till ökade behov av stöd och service. De vanligaste sjukdomsgrupperna är hjärt- och kärlsjukdomar, sjukdomar inom skelett- och rörelseorgan och inom centrala nervsystemet eller demens.

Äldre personer med funktionsnedsättning som uppstått före 65 års ålder tillhör LSS personkrets om kriterierna i övrigt är uppfyllda. Detta gäller även om funktionshindret senare förstärks av åldrandeprocessen.

Det ska vara helt klarlagt av medicinsk expertis att funktionsnedsättning som debuterar hos personer över 65 år inte beror på normalt åldrande för att personen ska tillhöra LSS personkrets. Om det inte

är uppenbart att skadan inte beror på normalt åldrande ska läkarutlåtande som styrker detta införscaffas.

Att den stora funktionsnedsättningen förorsakar **betydande svårigheter** i den dagliga livsföringen innebär att den enskilde inte kan klara sig utan hjälp i de fall funktionsnedsättningen inkräktar på viktiga livsområden. Konsekvensen av att den enskilde har betydande svårigheter i sin dagliga livsföring är att den enskilde i allmänhet har ett dagligt eller så gott som dagligt behov av långvarigt eller upprepat stöd. Det kan ibland vara svårt att bedöma en persons behov av stöd i sin dagliga livsföring. Begreppet kan också användas om en person som på grund av sin funktionsnedsättning löper risk att bli isolerad från andra människor, vilket ofta orsakar betydande svårigheter för personer med psykiska funktionsnedsättningar. En person som isolerar sig på grund av sin funktionsnedsättning och har svårigheter med att ta emot hjälp kan därmed inte anses sakna behov av stöd. Det är viktigt att personens behov av stöd från anhöriga och vänner beaktas i bedömningen. Många gånger kan dessa vara den funktionsnedsattas enda länk till "yttrevärlden", vilket innebär en stor belastning på närstående som aldrig kan koppla av eller resa bort.

För människor med flera funktionsnedsättningar måste den samlade effekten bedömas. Små funktionsnedsättningar kan tillsammans orsaka betydande svårigheter.

Omfattande behov av stöd eller service kan exempelvis bestå i behov av hjälp med toalettbesök, påklädning, matlagning, att skriva och läsa, kommunikation, förflyttning, sysselsättning. Omfattande behov kan även innebära behov av strukturerande stöd, dvs. att tillsammans med brukaren finna lämpliga sätt att hantera vardagen. Behovet av insatser ska bedömas med beaktande av insatser från hela samhället, inte bara insatser enligt LSS. Begreppet "omfattande behov av stöd eller service" har både kvantitativa och kvalitativa aspekter. Detta innebär att den enskilde i allmänhet har ett dagligt behov av långvarigt eller upprepat stöd. Ibland kan det dock behövas återkommande insatser av så speciell art att de trots en mindre tidsåtgång är att betrakta som omfattande.

En bedömning av en persons behov av stöd eller service måste alltid ske utifrån en sammanvägning av medicinska, sociala, psykologiska och pedagogiska faktorer.

Det finns en risk att behovet av stöd och service till personer med psykiska och neurologiska funktionsnedsättningar med omfattande behov underskattas. I bedömningen ska beaktas att en person som isolerar sig på grund av sin funktionsnedsättning kan ha ett omfattande behov av stöd trots att denne inte har behov av, eller förmår ta emot, praktisk hjälp. Det kan exempelvis handla om dagliga telefonsamtal från/till anhöriga för att klara av vardagen, återkommande akuta uttryckningar från närstående för att förhindra katastrofer eller ständiga behov av att låna pengar. Den psykiska funktionsnedsättningen innebär för många en starkt nedsatt initiativförmåga som leder till att personen inte klarar av sin dagliga livsföring utan stöd från andra.

Personer med neurologiska funktionsnedsättningar kan ha omfattande behov trots att funktionsnedsättningen vid en yttlig betraktelse kan verka "liten". Det är inte alltid den fysiska funktionsnedsättningen som ger störst svårigheter i vardagssituationer. Neurologiska skador medför ofta att personen till exempel får problem med perception, tal, förmåga att ta till sig information och orienteringsförmåga. Det är också mycket vanligt att personer blir starkt begränsade på grund av stor uttrötthet.

Det förekommer att begreppen "omfattande behov av stöd eller service" samt "betydande svårigheter i den dagliga livsföringen" förväxlas med "behov av hjälp med grundläggande behov". Utredning av "grundläggande behov" görs enbart när rätten till personlig assistans ska utredas och ska inte sammanblandas med de begrepp som används i prövningen av personkrets 3. Personer kan ingå i personkrets 3 utan att ha behov av hjälp med grundläggande behov.

11.3.4 Personkretsbedömning av små barn

Det stöd och den omvårdnad en förälder ger till ett barn utan funktionsnedsättning utgör normen för vad som är normalt. De hjälpbehov och de insatser som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder, utgör grunden för bedömningen av stödbehovet.

Vid bedömning av små barn med funktionsnedsättningar är utgångspunkten den aktuella situationen. På grund av barnets låga ålder framgår kanske inte om funktionsnedsättningen är så stor att den orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Alla barn i låg ålder har svårigheter att tala, äta själv, gå etc. Utredningen måste visa att barnets funktionsnedsättning medför ett behov som överstiger normalt föräldraansvar.

Om det inte går att få intyg om att barnet har en varaktig funktionsnedsättning uppfylls inte kravet på varaktighet. Vårdnadshavaren ska då informeras om att en ny LSS-ansökan bör göras när funktionshindrets omfattning och varaktighet kan bedömas säkrare. Vikten av tidiga insatser ska inte underskattas och detta understryker starkt behovet av att allsidiga och kvalificerade insatser till barn med omfattande funktionsnedsättning kommer till stånd. Kan inte stöd enligt LSS beviljas på grund av osäkerhet om personkretstillhörighet är det av största vikt att erbjuda stöd enligt SoL.

I januari 2023 görs förändringar i LSS som kan påverka dessa bedömningar. Texten kommer uppdateras därefter.

11.3.5 Personer med missbruksproblem

Personer med funktionsnedsättning kan ha missbruksproblem. Missbruk kan också vara orsaken till funktionshindret. Om kraven för personkrets 3 är uppfyllda tillhör personen LSS personkrets vare sig funktionsnedsättningen beror på missbruket eller något annat. Detta innebär ingen inskränkning i rätten till hjälp enligt SoL mot själva missbruket.

11.3.6 Kontaktdagar och annat stöd från Försäkringskassan för barn som tillhör LSS personkrets

Beslut om personkretstillhörighet innebär även rätt till ett utökat stöd från föräldraförsäkringen.

För information om stöd och ersättningar från Försäkringskassan hänvisas till deras hemsida, www.forsakringskassan.se.

12. Insatser enligt SoL och LSS

12.1 Hjälp i hemmet enligt SoL – för personer under 65 år med funktionsnedsättning

12.1.1 Hemtjänst

Hemtjänst är ett samlingsbegrepp för stöd och hjälp som ökar den enskildes möjligheter till ett självständigt liv, ökad livskvalitet, trygghet i vardagen samt underlättar för den enskilde att bo kvar i det egna hemmet.

Inom begreppet hemtjänst ryms både stöd och hjälp av servicekaraktär och omvårdnadsinsatser. Den praktiska hjälpen av servicekaraktär kan exempelvis bestå av städning, tvätt, inköp, promenader, post- och bankärenden, matlagning och matdistribution. Omvårdnadsinsatserna ska tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov såsom exempelvis måltidsstöd, hjälp med den personliga hygien, på- och avklädning, förflyttning, insatser för att bryta isolering och för att den enskilde ska känna trygghet och säkerhet i det egna hemmet. Avgift utgår enligt hemtjänsttaxan för omvårdnad- och serviceinsatser.

Inom äldre- samt vård och omsorgsförvaltningen finns riktlinjer och anvisningar för hemtjänst gällande personer över 65 år. Dessa kan tillämpas även för personer under 65 år men en individuell bedömning ska alltid göras utifrån vad som bedöms vara en normal livssituation för personer i motsvarande ålder.

Stöddokument för hemtjänst återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

Lagrum

- ❖ Beslut om hemtjänst fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Avgift enligt hemtjänsttaxan utgår för hemtjänst i form av omvårdnad och serviceuppgifter.
- ❖ Avgifter för hemtjänst fastställs i ”[Göteborgs stads anvisning för: Taxa för äldreomsorg och funktionshinderverksamhet samt taxa för kommunala hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet](#)”. Dokumentet återfinns på styrande dokument.
- ❖ Socialsekreterare ska informera om valfrihetssystem i hemtjänsten enligt LOV, samt vägleda den enskilde i val av utförare när det behövs. Om den enskilde inte vill eller kan välja utförare ska socialsekreteraren skicka uppdraget till den utförare som enligt beslut är det så kallade ickevalsalternativet.

12.1.2 Boendestöd

Insatsen boendestöd är avsedd för personer i ordinärt boende som har väsentliga svårigheter att utföra aktiviteter på viktiga livsområden som en konsekvens av något av följande;

- Psykiska funktionsnedsättningar
- Intellektuella funktionsnedsättningar (utvecklingsstörning som uppkommit före ca 16 års ålder)
- Neurologiska funktionsnedsättningar (omfattande kognitiva funktionsnedsättningar t.ex. vid stroke, förvärvad hjärnskada, MS, Parkinson, Huntington eller ALS)
- Neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och autism

Det ska finnas ett behov av rehabiliterande och/eller habiliterande stöd av personal med särskild kompetens och kunskap om funktionsnedsättningen och dess konsekvenser i den dagliga livsföringen. Syftet med insatsen är att på ett pedagogiskt sätt ge stöd i syfte att stärka den enskildes förmåga att klara sin dagliga livsföring, samt tillgodose den enskildes behov av personlig omvårdnad och praktisk hjälp i hemmet, utifrån livssituation och behov. Insatsen ska vara uttalat rehabiliterande/habiliterande och bidra till att öka den enskildes motivation att leva ett självständigt liv, bryta passivitet och isolering samt ge stöd att komma ut i sociala sammanhang och/eller delta i meningsfull sysselsättning. Personalen ska ha den kompetens som krävs för att utföra insatsen med ett pedagogiskt förhållningssätt.

Boendestöd ska ses som en samlad insats med både praktisk hjälp och motiverande stöd som kan variera över tid och i omfattning beroende på den enskildes aktuella behov och livssituation. Stödet ska tillgodose den enskildes hela behov av stöd och hjälp i hemmet vilket kan innebära att boendestöd periodvis ges enbart som motiverande stöd till den enskilde att själv genomföra olika aktiviteter i eller utanför hemmet medan det under andra perioder kan handla om att ge omvårdnad och praktisk hjälp. Stödet bör ges av en eller ett fåtal boendestödjare för att skapa kontinuitet och trygghet.

Ställningstagande till om boendestöd eller hemtjänst ska beviljas ska grundas på en individuell bedömning av funktionshindret och dess konsekvenser. Dessutom bör det bedömas om det krävs särskild kompetens hos personalen för att den enskilde ska få den hjälp hen behöver för att uppnå skälig levnadsnivå.

Boendestöd kan kompletteras med insats i form av trygghetslarm och/eller matdistribution. Avgift för trygghetslarm och matdistribution tas ut enligt fastställd taxa.

Det finns en strukturerad samarbetsmodell för vård- och stödsamordning mellan Göteborgs Stad och Västra Götalandsregionen. Metoden innebär att stödja vuxna personer med betydande psykisk funktionsnedsättning eller allvarlig psykisk sjukdom som har behov av omfattande insatser från två eller flera huvudmän att få ett avgörande inflytande över sin egen rehabilitering/habilitering. Insatserna består av boendestöd, särskilt boende eller kontaktperson enligt SoL från socialtjänstens sida och behandling i öppenvård eller heldygnsvård från hälso- och sjukvårdens sida.

För mer information om omvård- och stödsamordningen se Vårdsamverkans hemsida, www.vardsamverkan.se.

Boendestödet har en viktig funktion i att motivera till och ge stöd till att komma igång med sysselsättning. Det är viktigt att det sker utifrån ett tydligt mål i utredningen som ligger till grund för biståndet boendestöd och att regelbunden uppföljning sker utifrån aktuell genomförandeplan.

Den enskilde ska i första hand erbjudas boendestöd före bistånd/insatser av mer ingripande karaktär såsom korttidsvistelse eller bostad med särskild service. Bedöms detta inte möjligt ska det tydligt framgå i utredning och behovsbedömning varför behovet inte kan tillgodoses med hjälp i hemmet utan behov av annat bistånd/annan insats av mer ingripande karaktär krävs för att erhålla skälig levnadsnivå/goda levnadsvillkor.

Bistånd i form av boendestöd kan ges dagtid och kvällstid, vardagar och helger. Boendestöd med särskild kompetens kan vara avgörande för den psykiskt funktionshindrades möjligheter att klara ett eget boende till exempel genom att kunna bistå med att identifiera tidiga sjukdomstecken eller möjliggöra LPT/LRV i öppenvård.

Beslutet ska hänvisa till de behov och den målsättning som finns beskrivna i beslutsunderlaget och som den enskilde ska få ta del av. Beslutsunderlaget och beslutet anger ramarna för den enskildes stöd och hjälp.

ACT

Insatsen ACT (Assertive community treatment) ges av samverkansmottagningen ACT Göteborg. Verksamheten bedrivs i samverkan mellan socialförvaltning Sydväst, avdelning boende och hemlöshet och Psykiatriska kliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhus. ACT-teamen erbjuder sammanhållna insatser för personer med omfattande psykisk sjukdom, med eller utan missbruk/beroende och som har utökade behov av samordnade och samtidiga vård- och stödinsatser från kommun och sjukvård.

För mer information om ACT Göteborg se deras temasida på [Intranätet](#).

Lagrum

- ❖ Beslut om boendestöd fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Insatsen boendestöd är kostnadsfri för den enskilde.

12.1.3 Hemtjänst/boendestöd i barnfamiljer

Särskilt viktig är den individuella bedömningen för personer med funktionsnedsättningar som har barn. Biståndet ska utformas med hänsyn till barnens behov och deras bästa. Barnets behov ska innefattas i uppdragsformuleringen till utföraren så att det säkerställs vid upprättande av genomförandeplan. Hemtjänst eller boendestöd i barnfamiljer med en funktionshindrad förälder ska inte användas som stöd till föräldern att klara av sin föräldraroll. I alla frågor som rör barn är det viktigt att beakta barnrättsperspektivet.

Se kapitel 7 i handboken för mer information om barnrättsperspektiv inom funktionshinderområdet.

12.1.4 Valfärdsteknik

Valfärdsteknologi innebär vård och omsorg för äldre och personer med funktionsnedsättning med stöd av teknik. Möjlighet för den enskilde att välja att få sitt behov tillgodosett med hjälp av valfärdsteknologi ger möjlighet till ökad självständighet, integritet och egenmakt.

Valfärdsteknologitjänster kan vara ett bistånd enligt SoL eller personligt förskrivet hjälpmedel enligt HSL. När valfärdsteknologi används för att tillhandahålla hemtjänst med tekniskt stöd ska tjänsten vara ett bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

För att stödja utvecklingen av valfärdsteknik som alternativ har handläggaren en viktig roll. I kontakten med den enskilde ska därför alltid handläggaren informera om vilka valfärdsteknologiska insatser som finns tillgängliga och kan vara ett alternativ för att tillgodose den enskildes behov.

Trygghetskamera

Trygghetskamera är ett komplement till tillsyn av omsorgspersonal som kan beviljas av socialsekreterare då den enskilde önskar tillsyn via webbkamera. Trygghetskamera är lämplig för dem med behov av tillsyn men som inte vill ha besök av personal, t.ex. på natten för att den enskilde är lättväckt eller orolig.

i För mer information om trygghetskamera se Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

Trygghetslarm

Med trygghetslarm avses ett individuellt larm, kopplat till en trygghetsjour. Trygghetslarm i den enskildes bostad har som syfte att den enskilde lätt ska kunna få kontakt för att få hjälp vid akuta behov. Trygghetslarm ökar möjligheterna för personer med funktionsnedsättningar att kunna bo kvar i sin invanda miljö.

Det är viktigt att den som får bistånd i form av trygghetslarm har förutsättningar att hantera det.

Om larmmatta anses vara den bästa lösningen för den enskilde ska beslut om trygghetslarm fattas men i utredningen och uppdraget beskrivs att det är trygghetslarm i form av larmmatta som avses. Trygghetsjouren tar då kontakt för att säkerställa att larmmattan är den bästa lösningen för brukaren och ansvarar i så fall för att installera den.

Beslut om trygghetslarm kan fattas separat eller som komplement till annan insats. Ett larm som installerats för att den enskilde ska nå sina assistenter är däremot inget bistånd enligt SoL utan ses som en del av utförandet i assistansen och ska beställas och bekostas av assistansanordnaren.

i För mer information se Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

Lagrum

- ❖ Trygghetskamera och trygghetslarm beviljas som bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Avgift för trygghetslarm tas ut som en månadsavgift enligt hemtjänsttaxan.
- ❖ Avgiften för trygghetskamera är samma som för tillsyn i form av hemtjänst.
- ❖ Avgifterna fastställs i ”[Göteborgs stads anvisning för: Taxa för äldreomsorg och funktionshinderverksamhet samt taxa för kommunala hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet](#)”. Dokumentet återfinns på styrande dokument.
- ❖ Trygghetsjouren verkställer tillsynen och ansvarar för installationer av larm och kamera.

12.1.5 Hemvårdsbidrag

Hemvårdsbidrag är ett kommunalt bidrag som Göteborgs kommunfullmäktige fattade beslut om 2005. För att ha rätt till hemvårdsbidrag ska den enskilde vara stadigvarande bosatt i kommunen. Hemvårdsbidrag ger ekonomisk ersättning till de personer vilkas anhöriga (som anhörig i det här sammanhanget räknas även vänner och grannar) utför merarbete som annars skulle utföras inom ramen för hemtjänst. Merarbetet ska främst bestå av personlig omvårdnad. Det merarbete som åsyftas är inte sådant personer normalt hjälper varandra med i en familj.

Vid ansökan om hemvårdsbidrag bör den sökande informeras om möjligheten att söka andra ersättningar hos Försäkringskassan, vilket kan vara mer fördelaktigt för den enskilde. Om den enskilde har beviljats hemvårdsbidrag och ansöker om ersättningar hos Försäkringskassan kan det

utgöra grund för avslag hos Försäkringskassan. Hemvårdsbidrag ses även som inkomst om man har försörjningsstöd.

- Stöddokument för hemvårdsbidrag återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

Lagrum

- ❖ Hemvårdsbidrag beviljas som bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Hemvårdsbidrag är ett kommunalt bidrag.

12.1.6 Fixartjänster för personer under 67 år

Enligt beslut av kommunfullmäktige från 2012 finns det i Göteborgs Stad biståndsbedömda och avgiftsfria servicetjänster för personer med funktionsnedsättningar under 67 år och som bor i eget boende. Personer som bor i särskilt boende eller som har personlig assistans har redan insatser som omfattar servicetjänster och ingår inte i målgruppen om inte särskilda skäl föreligger.

Biståndsbedömningen ska vara så enkel som möjligt utan att ge avkall på rättssäkerheten. Fixartjänsterna ska, på samma sätt som motsvarande servicetjänster för äldre, bidra till att förebygga skador och olycksfall samt öka individens självständighet och trygghet.

I Göteborg definieras fixartjänster som uppgifter som en yngre frisk person utan funktionsnedsättning normalt kan utföra själv. Det handlar till stor del om uppgifter som betraktas som vaktmästarsysslor på t.ex. en arbetsplats. Fixartjänsterna är en service, men inte en rättighet för den enskilde.

- För mer information se Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

Lagrum

- ❖ Servicetjänsterna beviljas som bistånd enligt 4 kap. 2 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Fixartjänst är avgiftsfri men den enskilde svarar för eventuella materialkostnader.

12.2 Personlig assistans/ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt LSS

Personer som har stora hjälpbehov av personlig karaktär har möjlighet att få ett personligt utformat stöd genom insatsen personlig assistans. Personlig assistans kan sökas som biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans, vilket ska preciseras i ansökan, utredning och beslut. Vilken form som ansökts om kan ha betydelse t.ex. vid ansökan om retroaktiv hjälp. Vid biträde av personlig assistent är kommunen arbetsgivare och anställer assistenter. Vid ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans väljer den enskilde en annan assistansanordnare än kommunen.

En förändring i LSS började gälla 1 januari 2023. Förändringen innebar bland annat att det grundläggande behovet "annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade" togs bort. För mer information se riksdagens hemsida, www.riksdagen.se. Texten i handboken är uppdaterad med hänsyn till förändringarna i lagstiftningen.

Lagrum

- ❖ Beslut om personlig assistans fattas enligt 9 § 2 LSS.

12.2.1 Hantering av beslut vars ansökan inkom före 31/12 2022

Om en ansökan om personlig assistans lämnats in före årsskiftet 2022/23 och personen ansöker om retroaktiv assistansersättning från ansökningsdatumet så måste två beslut fattas om assistanstid fattas på dom nya grundläggande behoven. Ett beslut innan årsskiftet utifrån den då gällande lagstiftningen och ett beslut för tid efter årsskiftet.

12.2.2 Grundläggande behov

För rätt till personlig assistans enligt LSS krävs att den enskilde har behov av hjälp med sina grundläggande behov i en viss omfattning. Hjälp med grundläggande behov ska vara av mycket privat karaktär och insatsen ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag, för att ge rätt till personlig assistans. Behoven ska vara känsliga för den personliga integriteten, där personen med funktionsnedsättning måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges.

Dom grundläggande behoven är följande:

- Andning: För att hjälp med andning ska bedömas som ett grundläggande behov ska:
 - Den enskilde ha en dokumenterad nedsättning av andningsfunktionerna
 - Det finnas risk för den enskildes hälsa, ytterst den enskildes liv om inte hjälpinsatserna ges.
 - Hjälp med andning kan handla både om praktisk hjälp och övervakning. Enligt förarbetena kan det till exempel gälla avancerad andningsgymnastik, respiratorvård, hantering av trakealkanyl vid trakeostomi, slemsugning i andningsvägarna och övervakning på grund av risk för kvävning eller lungblödningar.
- Personlig hygien: Innebär handgriplig hjälp med personlig hygien som att hålla sin kropp ren och avser situationer av mycket privat karaktär.
- Att inta måltider: Innebär handgriplig hjälp med att äta och dricka, att föra mat eller dryck till mun. Om behovet avser hjälp med måltider i form av sondmatning, omfattar rätten till insats alla åtgärder som är direkt nödvändiga för förberedelse och efterarbete i samband med sådana måltider. I samband med sondmatning beaktas inget föräldraansvar.
- Att klä på och av sig: Innebär handgriplig hjälp vid momentet att klä av och på sig. Behovet ska vara av privat och av integritetskänslig karaktär.
- Att kommunicera med andra: Innebär att personen med funktionsnedsättning ska behöva ha ytterligare en person närvarande för att en kommunikation över huvud taget ska vara möjlig. Den enskilde ska ha sådana svårigheter att förmedla och ta emot budskap att den som ger hjälpen behöver ingående kunskap om den enskilde. Det krävs en nära kännedom om personens uttryckssätt och förmåga att förstå och uppfatta andra. För att kommunikation ska bedömas som ett grundläggande hjälpbehov krävs att tre förutsättningar är uppfyllda. En annan person (den personliga assistenten) ska behöva ha:

- Kunskap om kommunikationsformen
 - Kunskap om funktionsnedsättningen
 - Särskild kunskap om personen med funktionsnedsättningen.
- Stöd som den enskilde behöver på grund av en psykisk funktionsnedsättning för att förebygga att han eller hon fysiskt skadar sig själv, någon annan eller egendom (tillsyn):
Innebär behov av närvarande stöd för att förebygga, hantera och minimera riskfyllda beteenden. För att rätt till stödet ska finnas så ska beteendet uppkomma på grund av en psykisk funktionsnedsättning och riskera att leda till en fysisk skada på den enskilde, annan person eller egendom. Några andra krav på vilken typ av beteende det ska röra sig om finns inte. Däremot ställs det krav på att det riskfyllda beteendet ska inträffa med viss frekvens. Kraven på viss frekvens kan kopplas till tidigare praxis kring aktiv tillsyn.

All tid som beviljas för tillsyn ska vara aktiv tid, inte väntetid.

Med psykisk funktionsnedsättning avses i detta sammanhang all nedsättning av psykiska funktioner som omnämns i ICF. Det innebär, som huvudregel, att alla funktionsnedsättningar som inte är fysiska är psykiska.

- Stöd som den enskilde behöver löpande under större delen av dygnet på grund av ett medicinskt tillstånd som innebär att det finns fara för den enskildes liv eller att det annars finns en överhängande och allvarlig risk för hans eller hennes fysiska hälsa (egenvård):

Hjälp med en åtgärd som behandlande vårdpersonal bedömt kan utföras om egenvård. Det vill säga av den enskilde själv, utan stöd av vårdpersonal. Det innebär inte att den enskilde faktiskt kan utföra åtgärden själv men utan en funktionsnedsättning skulle hen ha kunnat göra det.

Det ska handla om ett somatiskt tillstånd som om vården uteblir riskerar att leda till allvarliga skada. Det ska finnas ett löpande övervakningsbehov under dygnet och incidenter ska riskera att inträffa med viss frekvens.

All tid som beviljas för egenvård ska vara aktiv tid, inte väntetid.

Aktiverings- och motivationsinsatser av olika slag räknas till de grundläggande behoven med undantag för dom grundläggande behoven andning, tillsyn och egenvård.

Stödet som lämnas ska vara kvalificerat vilket innebär något mer än råd och stöd. Enligt förarbeten så handlar det som stöd som ligger nära att assistenten själv utför det och att kan innebära att assistenten ibland är den som utför det. Kan också vara stöd som är mindre praktiskt till sin karaktär men som kräver ingående kunskap om den enskilde.

För att tid ska kunna beviljas för aktiverings- och motivationsinsatser krävs att den enskilde har den fysiska förmågan att utföra aktiviteten på egen hand.

Lagen anger inte någon lägsta nivå för antal timmar grundläggande behov som ger rätt till personlig assistans enligt LSS. Det är samtidigt uppenbart att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Det är fullt möjligt att en person har ett omfattande behov av stöd och service och tillhör någon personkrets, men ändå inte har ett tillräckligt stort hjälpbehov för att få personlig assistans.

12.2.3 Andra personliga behov

Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till hjälp med andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt. Behov av hjälp med personlig hygien, måltider, av- och påklädning, kommunikation och tillsyn kan bedömas antingen som grundläggande eller som andra personliga behov, beroende på vilken karaktär som hjälpbehovet har. Behovet kan också vara delvis ett grundläggande och delvis ett annat personligt behov, till exempel vid måltid där hjälp med att föra maten till munnen kan vara ett grundläggande behov medan hjälp med att duka fram kan vara ett annat personligt behov. Det finns inte något krav på att tid ska beviljas för det specifika grundläggande behovet för att få det beviljat som andra personliga behov.

Behov som räknas till andra personliga behov kan exempelvis vara förflyttningar, handräckning, ledsagning och hushållssysslor som den sökande själv klarar att vara delaktig i och efter övervägande om gemensamt hushållsansvar föreligger. Till andra personliga behov räknas även:

1. Tid under den enskildes dygnsvila när en assistent behöver vara tillgänglig i väntan på att den enskilde behöver hjälp utan att det är fråga om tillsyn (väntetid),
2. Tid under den enskildes dygnsvila när en assistent i stället behöver finnas till förfogande på annan plats i väntan på att den enskilde behöver hjälp (beredskap), och
3. Tid när en assistent behöver vara närvarande i samband med en aktivitet utanför den enskildes hem på grund av att ett hjälpbehov kan förväntas uppstå.

Den som har behov av mer än en personlig assistent samtidigt, har rätt till två eller flera assistenter endast om möjligheterna att få bidrag enligt lag (2018:222) om bostadsanpassningsbidrag eller hjälpmedel enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), har utretts. Om behovet av dubbelassistans föreligger ska tiden för den andra eller flera assistenter räknas med i tiden för grundläggande behov.

12.2.4 Assistansersättning enligt socialförsäkringsbalken, (SFB)

Rätt till statlig assistansersättning regleras i 51 kap. SFB. En person med funktionsnedsättning som har grundläggande behov överstigande 20 timmar i veckan har rätt till statlig assistansersättning genom Försäkringskassan. Den enskilde kan själv vända sig till Försäkringskassan och söka assistansersättning. Enligt 15 § 8 LSS ska kommunens socialsekreterare göra en kortfattad behovsanmälan till Försäkringskassan om det kan antas att den enskilde har rätt till assistansersättning. Den enskilde ska alltid informeras om att anmälan görs. Anmälan kan göras på Försäkringskassans blankett ”3078 Anmälan från kommunen – behov av personlig assistans” som återfinns på Försäkringskassans hemsida, www.forsakringskassan.se.

För mer information hänvisas till Försäkringskassans *Vägledning 2003:6 Assistansersättning* som finns på deras hemsida, www.forsakringskassan.se. Den uppdateras kontinuerligt men behåller namnet, kontrollera att ni läser senaste versionen.

Försäkringskassan är enligt 51 kap 21 § SFB skyldig att samverka med kommunen. När en person ansöker om eller beviljas assistansersättning kan Försäkringskassan komma att inhämta information från kommunen. Beslut om assistansersättning och beslut om utbetalning till kommunen eller annan ska sändas till kommunen.

12.2.5 Samarbete Försäkringskassan - kommunen

Kommunen kan behöva fatta beslut och verkställa personlig assistans enligt LSS innan Försäkringskassan har fattat beslut om assistansersättning enligt SFB. Försäkringskassan kan i vissa

fall fatta provisoriska beslut om assistansersättning enligt 51 kap. SFB, om det är av väsentlig betydelse för den enskilde och om handläggningstiden bedöms bli tre månader eller mer.

Kommunen har det yttersta ansvaret för insatsen personlig assistans. Har kommunen beviljat personlig assistans enligt LSS utifrån en generösare behovsbedömning än Försäkringskassan senare kommer fram till är utgångspunkten att kommunens skyldighet att verkställa sitt eget beslut kvarstår. Förutsättningarna för att ändra ett gynnande beslut till den enskildes nackdel under giltighetstiden regleras i 37 § FL (läs mer om detta under avsnitt 10.2.4 här i handboken). Om bedömningen går isär mellan kommunen och Försäkringskassan, och Försäkringskassan ger avslag, kan kommunen erbjuda den enskilde stöd att överklaga Försäkringskassans beslut.

Enligt 15 b § LSS har kommunen skyldighet att informera enskilda som blir av med eller får avslag på ansökan om assistansersättning om förutsättningarna för insatser enligt LSS.

När kommunen beviljar andra insatser enligt LSS och/eller SoL till personer med assistansersättning enligt SFB, ska kommunen enligt 15 § 9 LSS anmäla detta till Försäkringskassan på blanketten ”Anmälan från kommunen – beviljade insatser för den som har ansökt om eller har personlig assistans”, som återfinns på Försäkringskassans hemsida, www.forsakringskassan.se.

Kommunens och Försäkringskassans utredningar görs oberoende av varandra och utifrån olika lagstiftningar. Det kan resultera i att myndigheterna gör olika bedömningar avseende ex. grundläggande behov. Vid utredning av rätten till personlig assistans kan Försäkringskassans vägledning 2003:6 vara ett stöd även om kommunens utredning ska vara fristående och utgå från LSS. Vägledningen uppdateras kontinuerligt men behåller namnet, kontrollera att ni läser senaste versionen. Den kan hämtas på Försäkringskassans hemsida.

För mer information se Försäkringskassans vägledningar som återfinns på deras hemsida, www.forsakringskassan.se. Där finns även sammanställda rättsfallsöversikter, www.forsakringskassan.se.

12.2.6 Förälder med funktionsnedsättning

Omvårdnad av barn ingår i regel inte i insatsen personlig assistans till föräldern med funktionsnedsättning, med undantag för den första tiden i ett barns liv. För små barn som känslomässigt och praktiskt är helt beroende av sin förälder är det naturligt att assistenten hjälper föräldern att klara den praktiska omvårdnaden/tillsynen av barnet. Det går inte att säga generellt hur länge och i vilken omfattning assistans för omvårdnad av barn kan ges till en förälder med funktionsnedsättning. En individuell bedömning ska alltid göras.

Assistenten kan komplettera och stödja föräldern när det gäller praktisk omvårdnad, aldrig ta över ansvaret och relationen till barnet.

12.2.7 Personlig assistans till barn

Bedömning av barns rätt till personlig assistans sker enligt samma kriterier som för vuxna med funktionsnedsättning, d.v.s. barnet ska ha grundläggande behov med andning, personlig hygien, att inta måltider, att klä på och av sig, att kommunicera med andra, behov av tillsyn eller behov av stöd med egenvård. I propositionen 1992/93:159 sid. 66 lyfts några exempel:

”Personlig assistans kan vara av grundläggande betydelse för barn som har omfattande omvårdnadsbehov under hela dygnet eller stor del av dygnet och som på grund av t.ex. hjärnskada, genetisk skada eller sjukdom har flera funktionshinder samtidigt. Sådana funktionshinder kan vara någon eller flera kombinationer av t.ex. rörelsehinder, utvecklingsstörning, synskada, hörselskada,

epilepsi, andningsproblem, hjärtsjukdom eller extrem infektionskänslighet.” Samt ”Personlig assistans som ges till ett barn ingriper i hög grad i hela familjens livssituation. Det är därför väsentligt att assistansen anpassas till varje familjs individuella behov och att barnets vårdnadshavare ges ett avgörande inflytande över hur stödet till barnet utformas. Syftet med assistansen är ofta att tillgodose föräldrarnas behov av avlösning i omvårdnaden eller att ge familjen möjlighet att genomföra sådana aktiviteter som barnet inte deltar i.”

Efter att behov av personlig assistans har beräknats ska ett föräldraavdrag göras. Sondmatning, andning och egenvård är undantaget och där ska inget föräldraavdrag beaktas oavsett ålder. Föräldraavdraget ska göras utifrån den schablon som finns i bilaga till förordningen (1993:1090) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Schablonen är en bilaga till förordningen och återfinns tillsammans med förordningen på riksdagens hemsida, www.riksdagen.se. Ingen individuell bedömning ska göras, föräldraavdraget ska göras enligt schablonen i alla ärenden.

12.2.8 Personlig assistans i relation till skola, andra insatser och stöd

Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning– personlig assistans

Omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning är statliga ersättningar från Försäkringskassan som beviljas för föräldrars merarbete för särskild tillsyn och vård samt för de merkostnader som orsakas av barnets sjukdom eller funktionsnedsättning. Före 2019 hette ersättningen vårdbidrag. Beslut om vårdbidrag som fattades före förändringen gäller tills de går ut men inga nya vårdbidrag kommer beviljas.

Ett barn kan få assistansersättning samtidigt som föräldrarna får omvårdnadsbidrag, men inte för samma behov. Vid ansökan om personlig assistans ska information ges om att ett bidrag ofta reduceras som en följd av insatsen personlig assistans. Det är vårdnadshavarens ansvar att informera om de förändrade förhållandena till Försäkringskassan. Om Försäkringskassan begär uppgifter från kommunen är socialsekreteraren skyldig att svara.

Personlig assistans under vistelse i förskola och skola

I undantagsfall kan barn och ungdomar ha rätt till insatsen personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt 51 kap. SFB under vistelse i förskola eller skola. Särskilda skäl kan föreligga vid följande situationer:

- När den enskilde behöver sin personliga assistent för att kunna kommunicera med andra
- När det med hänsyn till personens hälsotillstånd är viktigt att den personliga assistenten finns till hands
- När funktionsnedsättningen gör det särskilt angeläget att den assistansberättigade har ett starkt begränsat antal personer knutna till sig
- När den enskilde behöver ha någon hos sig som har ingående kunskap om hans hälsotillstånd, t.ex. för att kunna bedöma behov av sjukvård

Grundregeln är att för barn och ungdomar med funktionsnedsättning ska behovet tillgodoses inom ramen för den kommunala verksamheten. Denna grundregel inkluderar rätt till individuellt stöd av resursperson eller elevassistent, vid behov. Personlig assistans är inte en insats som ska ersätta den ordinarie personal som krävs för att ett barn i behov av stöd ska kunna tillgodogöra sig den pedagogiska verksamheten i förskolan/skolan (med andra ord gängse resursperson eller elevassistent). Endast om den hjälp som eleven behöver är sådan att den faller utanför vad som är rimligt att förskolan/skolan svarar för har eleven rätt till personlig assistent. Om en elev ofta måste

utebli från verksamheten och är i behov av personlig assistent såväl i anslutning till verksamheten som i hemmet så kan detta innebära att rätten till personlig assistans även i förskola/skola förstärks.

Personlig assistans i daglig verksamhet enligt LSS

Grundregeln är att behovet ska tillgodoses inom ramen för daglig verksamhet. Personlig assistans är inte en insats som ska ersätta den ordinarie personal som krävs. I insatsen daglig verksamhet ingår omvårdnad (9 e § LSS). Det ingår i huvudmannens ansvar att ge all den omvårdnad som behövs för att den enskilde ska klara av att vistas i den dagliga verksamheten. Om det finns särskilda skäl (samma som i förskola/skola, se rubriken ovan) kan den enskilde dock undantagsvis ha rätt till personlig assistans enligt LSS eller assistansersättning enligt 51 kap. SFB i daglig verksamhet. Behovet av personlig assistans i den dagliga verksamheten förstärks i regel då en person har behov av täta sjukhusbesök. Om särskilda skäl åberopas ska dessa styrkas med intyg av behörig specialist.

Personlig assistans i bostad med särskild service

I bostad med särskild service (9 § 8 LSS, 9 § 9 LSS, 5 kap.7 § SoL) ska det finnas ett basstöd som tillgodoser den enskildes behov. Enligt huvudregeln har personer därför inte rätt till personlig assistans i bostad med särskild service. I särskilt anpassad bostad kan personlig assistans beviljas.

Personlig assistans under vistelse på sjukhus

Den som har assistansersättning enligt 51 kap. SFB kan om särskilda skäl föreligger ges möjlighet att hela tiden eller under en del av beviljad tid, ha med sig sin personliga assistent under sjukhusvistelse upp till fyra veckor. Om behovet kvarstår efter fyra veckor kan ansökan göras om tillfällig utökning av personlig assistans enligt LSS.

Motsvarande resonemang kan tillämpas även för personer med beslut enligt LSS.

Särskilda skäl kan vara om:

- Karaktären av funktionsnedsättningen gör det särskilt angeläget att den personliga assistenten finns till hands.
- Hälsotillståndet kräver att ett starkt begränsat antal personer, med ingående kunskap om personen med funktionsnedsättningen, finns till hands.
- Personens begränsade möjligheter att kommunicera kräver att en eller ett starkt begränsat antal personer med ingående kunskaper om personen finns till hands.

I grundutredningen om assistansersättning enligt SFB framgår om särskilda skäl till assistans under sjukhusvistelse föreligger.

Vid bedömning av rätten till personlig assistans enligt LSS under sjukhusvistelse som rör barn ska ålder vägas in samt föräldraansvar vid sjukhusvistelse och sjukhusets ansvar. Enligt HSL är all vård, omvårdnad och tillsyn sjukvårdens ansvar under sjukhusvistelsen.

12.2.9 Personlig assistans över 66 års ålder

En ny ansökan om personlig assistans enligt LSS kan bara beviljas efter att den enskilde fyllt 66 år om ansökan inkom före 66-årsdagen. Behov av stöd som uppkommer efter att den enskilde fyllt 66 år ger inte rätt till personlig assistans.

En person som har beviljats assistans före 66-årsdagen kan beviljas fortsatt assistans, vid tidsbegränsat beslut som går ut efter 66-årsdagen, men aldrig i större omfattning än tidigare beslut. Om behovet har ökat får ansökan om mer stöd göras enligt SoL till äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen.

Åldersgränsen höjdes till 66 år 1/1 2023 och kommer ändras igen till aktuell riktålder för pension 2026. Den justerade åldersgränsen följer förändringar i pensionssystemet. Före 1/1 2023 var det 65 år som gällde som gräns för nya behov. Justeringen av åldersgränsen omfattar personer födda 1958 eller senare.

12.2.10 Utformning av insatsen personlig assistans enligt LSS

Personlig assistans enligt LSS ska utformas på ett sådant sätt att den enskilde har stort inflytande över hur stödet ska ges.

Den enskilde kan välja att:

- Kommunen utför den personliga assistansen
- Få ekonomiskt bidrag till skälig kostnad och själv vara arbetsgivare
- Få ekonomiskt bidrag till skälig kostnad och anlita en annan fristående anordnare, t.ex. ett kooperativ eller en enskild utförare

Kommunen har alltid ansvar att utföra insatsen personlig assistans för de personer som begär det. Insatsen ska då vara beviljad som biträde av personlig assistent.

Ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt LSS

Om den enskilde själv ordnar sin assistans utgår ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans. Ersättningsbeloppet baseras på Försäkringskassans schablonbelopp för assistansersättning enligt 51 kap. SFB. Ersättning för skäliga kostnader beviljas motsvarande faktisk kostnad, dock högst Försäkringskassans schablonbelopp för assistansersättning enligt 51 kap. SFB. Ersättningsbeloppet för Göteborgs Stad beslutas årligen i kommunfullmäktige i samband med beslut om budget.

Förhöjt timbelopp kan beviljas om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan vara till exempel; behov av assistent med särskild utbildning eller höga kostnader som en följd av ett stort assistansbehov på obekvämt arbetstid.

12.2.11 Utbetalningsrutiner

Ersättningsbeloppet till den enskilde baseras på antal timmar angivna i beslutet. Dessa timmar avräknas månadsvis mot utförda timmar. Den assistansberättigade eller dennes företrädare och den personliga assistenten ska båda godkänna tidsredovisningen. Den ekonomiska ersättningen betalas direkt till den assistansberättigade eller, om den assistansberättigade begär det, till assistansanordnaren. Ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans enligt 9 § p 2 LSS kan inte utbetalas för tid som överstiger den tid som angetts i beslutet. Avseende retroaktiv ersättning ska ersättningsgilla kostnader styrkas med anställningsavtal, schema, tidrapporter men lön behöver inte ha utbetalats.

När kommunen beviljat personlig assistans i avvaktan på Försäkringskassans beslut och anmält till Försäkringskassan att personen kan antas ha rätt till assistansersättning kan kommunen få retroaktiv ersättning. Detta gäller om personen fått biträde av personlig assistent genom kommunen.

För mer information om retroaktiv ersättning till kommunen från Försäkringskassan se Försäkringskassans hemsida, www.forsakringskassan.se.

12.2.12 Utökning av beslut om personlig assistans under en begränsad period (tillfälligt utökad assistans)

En person som har beslut om assistansersättning eller personlig assistans kan ansöka om en tillfällig utökning av assistansen enligt LSS för de behov som inte täcks av grundbeslutet. Kommunen har ansvar för tillfälliga utökningar av assistansen utöver vad som beviljats inom ramen för den statliga assistansersättningen. Ansvaret gäller både att faktiskt tillhandahålla (i egen regi eller genom annan utförare) och att finansiera assistansen. Kommunen har ansvar för det utökade behovet av assistans i situationer av tillfällig karaktär.

Om någon har ansökt hos kommunen om personlig assistans är kommunen alltid skyldig att pröva rätten till assistans och om det behövs bevilja insatsen i den utsträckning som krävs för att personen ska vara tillförsäkrad goda levnadsvillkor. Då kommunen har det yttersta ansvaret gäller detta oavsett om personen är beviljad assistansersättning eller inte och oavsett om det är fråga om ett tillfälligt eller varaktigt behov.

Vid resor ska en eventuell utökning bedömas utifrån om det rör sig om hjälp med grundläggande behov, övriga behov eller ledsagning. En tillfällig utökning av personlig assistans för ledsagningsbehov ska bedömas utifrån praxis för ledsagarservice. Exempel på tillfälligt utökad behov kan vara att den enskilde kortare tid vistas i en miljö som inte är anpassad, semesterresa, tillfällig sjukdom som nedsätter funktionsförmågan m.m.

Samma regler gäller om medicinska intyg som styrker behovet, om val av utförare av assistansen, ersättningsbelopp och utbetalning av assistansersättning som vid beslut om personlig assistans enligt LSS.

Om en person ofta ansöker om tillfällig utökning kan det tyda på att de förutsägbara och kontinuerliga behoven har förändrats och att det finns skäl för hen att ansöka om fler timmar hos Försäkringskassan.

Det finns ny praxis från HFD 2021 ref. 61 där HFD uttalar att orsaken till frånvaron saknar betydelse vid prövningen av rätten till tillfälligt utökad assistans.

Vid en utredning om rätt till tillfälligt utökad assistans är det viktigt att ta del av den utredning som ligger till grund för det gällande beslutet om personlig assistans/assistansersättning för att veta vilka behov som är beaktade och redan tillgodosedda. Socialsekreteraren ska i bedömningen beakta om det finns redan beviljad tid som kan omdisponeras. Försäkringskassans utredning kan begäras ut efter samtycke/fullmakt från den enskilde eller av den enskilde själv.

Vid en ansökan om tillfälligt utökad assistans då ett barn är sjukt och hemma från förskola/skola ska föräldraansvaret beaktas. I HFD 2021 ref. 61 fann HFD att då föräldraansvaret bedömts vara väldigt begränsat, 30 minuter per dag, fanns det inte anledning att göra någon annan bedömning av föräldraansvaret vid frånvaro från skolan. Därför omfattades inte behovet av föräldraansvaret och barnet fick rätt till tillfällig utökning.

Föräldrar har möjlighet att söka tillfällig föräldrapenning från Försäkringskassan upp till 21 års ålder.

12.2.13 Assistansersättning för res- och omkostnader

Kommunens skyldighet att stå för tillfällig utökning av personlig assistans enligt LSS, gäller behovet av utökad tid. Kommunen har inte skyldighet att stå för omkostnader utöver det som täcks av assistansersättningen inom ramen för beslut om tillfällig utökning av assistanstiden. Inom ramen för beslutet om assistansersättning enligt 51 kap. SFB finns möjlighet att planera för hur den enskilde

vill använda assistansersättningen. Den enskilde ansvarar för att omkostnaderna täcks av ersättningen.

12.2.14 Sjuklön

Om en assistansberättigads personliga assistenter är sjuka så kan kommunens ansvar uppfyllas på tre olika sätt enligt 9 § 2 LSS:

- Nämnden för funktionsstöd utför assistansen (genom egen regi eller genom att köpa av annan assistansanordnare).
- Nämnden för funktionsstöd betalar ekonomiskt stöd till skälig kostnad motsvarande ordinarie assistents sjuklön till den enskilde som själv ordnar sin assistans.
- Den enskilde kan ansöka hos nämnden för funktionsstöd att kommunen betalar ersättning till skälig kostnad motsvarande ordinarie personlig assistents sjuklön direkt till assistansanordnaren.

Observera att en ansökan om sjuklön vid ordinarie assistents sjukfrånvaro ska göras samt ett beslut enligt 9 § 2 ska fattas. Ersättning kan betalas ut från och med första sjuktilfället efter ansökningsdatum och vid kommande sjuktilfällen under beslutstiden. Den assistansberättigade ska inkomma med uppgifter om den sökande, uppgifter som styrker att vikarie varit insatt, att merkostnader i form av sjuklön uppkommit och uppgifter som visar merkostnadens storlek. Något avtal om hur administrationen kring detta ska skötas behöver inte träffas.

I de fall kommunen faktiskt utför assistansen får kommunen ta ut avgift av brukaren eller dennes assistansanordnare. Det ska vara kostnadsneutralt om brukaren väljer att anlita kommunen för att utföra eller väljer att själv tillsätta vikarie.

12.2.15 Kommunens yttersta ansvar för assistansberättigade

En brukare har rätt att välja sin assistanssamordnare och har också möjlighet att dela upp uppdraget på flera bolag för olika tider och tillfällen. Rätten att dela upp insatsen på olika utförare omfattar dock inte rätt att begära att kommunen utför en del av insatsen. Om brukaren väljer att anlita ett assistansbolag för utförande av assistansen ska denne utföra all beviljad assistans och kan inte begränsa sitt åtagande till att endast gälla vissa tider eller insatser om inte bolaget har särskilda skäl för en sådan begränsning. Med särskilda skäl för begränsning avses framför allt oförutsedda händelser som akuta sjukdomsfall som små assistanssamordnare saknar förutsättningar att ha beredskap för. Enligt avgörande i HFD 2012 ref. 75 sträcker sig kommunens ansvar när brukare vill dela upp tiden mellan bolag och kommunen till att erbjuda sig att utföra hela assistansen och det finns ingen skyldighet för kommunen att utföra endast en begränsad del av beviljad assistans. Det gäller under förutsättning att den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor om kommunen tar över hela uppdraget.

Kommunens yttersta ansvar sträcker sig även till att utföra assistans om brukarens behov utökas tillfälligt och behovet inte kan mötas av den valda assistanssamordnaren. Behov av utökad assistans ska anmälas till kommunen och en ansökan om utökning ska göras, för mer information se avsnitt 12.2.11 i detta dokument.

Kommunen har även det yttersta ansvaret för att den enskilde får sina behov tillgodosedda när beslutade insatser inte kan utföras, till exempel då assistansen inte kan utföras med anledning av arbetsmiljöskäl. Läs mer om arbetsmiljöfrågor i kapitel 13 i detta dokument.

12.2.16 Anmälningsskyldigheten i 15 § LSS

Av 15 § punkterna tio och elva LSS framgår att det till kommunens uppgifter hör att anmäla till Försäkringskassan om det finns anledning att anta att assistansersättning enligt 51 kap. SFB används för annat än köp av personlig assistans eller kostnader för personliga assistenter och att anmäla till IVO om det finns anledning att anta att en tillståndshavares lämplighet för att bedriva verksamhet med personlig assistans kan ifrågasättas. Kommunen kan få kännedom om sådana omständigheter som avses i bestämmelsen i kommunens handläggning av ärenden och verksamhet i övrigt, men också i vissa fall genom uppgifter från allmänheten. Uppgifterna måste emellertid ha tillräcklig tyngd för att anmälningsskyldigheten ska inträda. Avsikten är inte att anmälningar ska göras slentrianmässigt. Kommunen ska inte göra någon egen utredning av förhållandena, utan den närmare undersökningen får göras av Försäkringskassan eller IVO.

När IVO har dragit in ett assistansbolags tillstånd att utföra verksamhet får nämnden neka ersättning till en enskild för assistans som har utförts av bolaget två veckor efter den dag den assistansberättigade underrättades om att tillståndet har dragits in. Förvaltningen måste därför kunna visa att den assistansberättigade har fått information om att tillståndet för assistansanordnaren har dragits in. Eftersom det uttrycks i lagtexten att det är den assistansberättigade som ska informeras ska informationen inte gå till ombud, utan till den enskilde eller dennes ställföreträdare.

För mer information, se [Förvaltningen för funktionsstöds rutin för hantering av indragna tillstånd att utföra personlig assistans](#) på styrande dokument.

12.3 Ledsagarservice

Insatsen ledsagarservice syftar till att en person med funktionsnedsättning ska kunna leva som andra och delta i samhällets gemenskap. Ledsagarservice syftar till att bryta den isolering som ofta blir följden av ett omfattande funktionshinder. Av förarbetena till LSS (prop.1992/93:159 s. 74 och 178) framgår bl.a. följande. Ledsagarservice är en betydelsefull verksamhet som kan underlätta för personer med omfattande funktionshinder att delta i samhällslivet. Servicen bör erbjudas personer, som tillhör lagens personkrets men inte har personlig assistans, för att t.ex. besöka vänner, delta i fritidsaktiviteter eller i kulturlivet eller för att bara promenera. Enligt praxis avser insatsen ledsagarservice enligt LSS endast vardagliga aktiviteter av enklare karaktär.

Vid bedömningen av rätten till ledsagarservice ska den allmänna tillgängligheten beaktas, t.ex. om ledsagare eller värdar finns att tillgå där aktiviteten ska utföras och om den enskilde har tillgång till färdtjänst. Avser ledsagarservicen barn och ungdomar ska en jämförelse med barn i samma ålder vägas in i bedömningen. Hänsyn ska tas till föräldraansvaret och till den unges behov att göra aktiviteter utan sina föräldrar. Om den sökande har personlig assistans enligt LSS ska behovet av ledsagning tillgodoses inom ramen för den insatsen.

En av kommunens särskilda uppgifter enligt 15 § LSS är att verka för att det allmänna fritids- och kulturutbudet blir tillgängligt för personer med funktionsnedsättningar. I insatserna bostad med särskild service för barn, ungdomar och vuxna (9 § 8 LSS respektive 9 § 9 LSS) ingår hjälp till fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Om den enskildes behov faktiskt inte är tillgodosett kan emellertid även personer som bor i bostad med särskild service ha rätt till ledsagarservice för att uppnå goda levnadsvillkor.

Gränsdragningsfrågor om vad som är ledsagning och vad som ska ingå i övriga insatser är naturligt vid denna form av insats.

Om den enskilde tillhör LSS personkrets fattas beslut om ledsagarservice enligt 9 § 3 LSS. Om den enskilde inte tillhör LSS personkrets ska hen informeras om möjligheten att ansöka om ledsagning enligt 4 kap. 1 § SoL.

i Stöddokument för ledsagning återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

12.3.1 Omkostnader

När insatsen ledsagning eller ledsagarservice utförs kan detta medföra kostnader för ledsagaren. I samband med genomförandet ska utföraren utifrån handläggarens uppdrag och den enskildes önskemål ta ställning till vad som är skäliga omkostnader. De vanligaste omkostnaderna handlar om kostnader för resor, inträdesbiljetter och biobiljetter.

Lagrum

- ❖ Beslut om ledsagarservice fattas enligt 9 § 3 LSS.
- ❖ Beslut om ledsagning fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Ledsagning enligt SoL och ledsagarservice enligt LSS är kostnadsfritt för den enskilde.

12.3 Biträde av kontaktperson

Insatsen kontaktperson kan ges till ungdomar och vuxna som bedöms vara socialt isolerade och därför har ett behov av ett medmänskligt stöd. Stöd i form av kontaktperson är inte den enda insats som syftar till att bryta isolering. Vilken insats som är bäst lämpad i varje enskilt fall är en fråga som bedöms individuellt. Viktigt att beakta att personer inte har flera insatser eller bistånd som tillgodoser samma behov.

Om det för en person med en komplex problematik kräver förberedelse och särskild kompetens hos kontaktpersonen kan det vara så att kontaktperson inte är rätt insats. Då bör det övervägas om behovet bättre tillgodoses med annan insats, till exempel boendestöd eller ledsagning.

Normalt ska inte biträde av kontaktperson beviljas för en person som har ett fungerande privat nätverk (d.v.s. familj, anhöriga, vänner). Vid bedömning av rätten till kontaktperson för minderåriga är det viktigt att väga in att det är en icke-professionell insats.

Den person som har uppdrag som kontaktperson ska inte vara anhörig, personal, tjänsteman, god man eller förvaltare för den enskilde eftersom detta kan leda till rollkonflikter.

Lagrum

- ❖ Beslut om kontaktperson fattas enligt 9 § 4 LSS.
- ❖ Beslut om kontaktperson fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Kontaktperson enligt 9 § 4 LSS är en av tre insatser enligt LSS där socialnämnden enligt 6 kap. 13 a § FB, i fall där barnet står under vårdnaden av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. För mer information, se cirkulär 12:19 på SKR:s hemsida, www.skr.se.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Kontaktperson är en insats som är kostnadsfri för den enskilde. Den enskilde bekostar sin egen del av kostnaderna vid aktiviteter, medan kontaktpersonens del av kostnaderna för

aktiviteter täcks av omkostnadsersättningen. För mer information om omkostnadsersättning hänvisas till SKR:s hemsida, www.skr.se.

12.5 Avlösarservice i hemmet för barn, ungdomar och vuxna

Avlösarservice innebär att en person tillfälligt övertar omvårdnaden om en person med funktionsnedsättning, oavsett dennes ålder, från anhöriga eller andra närstående. Utgångspunkt för insatsen bör vara den funktionsnedsattas hem. För barn är utgångspunkten att avlösaren ersätter förälder i normala vardagliga aktiviteter vilket givetvis kan inkludera lek, aktiviteter och vistelse utomhus.

Föräldrar och syskon till barn med funktionsnedsättning behöver ofta avlösning för att kunna genomföra egna aktiviteter, t.ex. studier, fritid, kultur. Detta gäller även barn som är familjehemsplacerade och deras familjer. Avlösning kan även vara en förutsättning för att föräldrarna ska kunna ägna sig åt det funktionsnedsatta barnets syskon. I familjer med flera barn gäller beslutet enbart barnet med funktionsnedsättning. Det omfattar inte syskon som har ett eget behov av omvårdnad och/eller tillsyn.

Vid bedömning av behov av avlösarservice för barn är det viktigt att beakta barnperspektivet. Det är viktigt att eftersträva en så normal situation för familjen som möjligt. Normalt föräldraansvar ska beaktas. Läs mer i kapitel 7 om "Barnrättsperspektiv inom funktionshinderområdet" tidigare i dokumentet.

Hänsyn ska tas till den enskildes behov av en flexibel utformning av insatsen. Insatsen ska utformas utifrån den enskildes behov och önskemål.

Avlösning kan ges under såväl dagar, kvällar, nätter som helger. Avlösarservice ska kunna ges både som en regelbunden insats och vid oförutsedda situationer.

Om det uppstår kostnader för avlösaren i samband med utförandet är principen att avlösaren ska ersättas för sina utlägg av vårdnadshavaren/den anhörige, eftersom avlösaren är dennes ersättare i samband med aktiviteten.

Lagrum

- ❖ Beslut om avlösarservice enligt LSS fattas enligt 9 § 5 LSS.
- ❖ Beslut om avlösning enligt SoL fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Avlösarservice enligt 9 § 5 LSS är en av tre insatser enligt LSS där socialnämnden enligt 6 kap. 13 a § FB, i fall där barnet står under vårdnaden av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. För mer information, se cirkulär 12:19 på SKR:s hemsida, www.skr.se.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Insatsen avlösarservice är avgiftsfri oavsett om beslutet fattas enligt LSS eller SoL.

12.6 Korttidsvistelse

Korttidsvistelse innebär att en person med funktionsnedsättning tillfälligt, under kortare eller längre tid, vistas i ett korttidshem, hos en stödfamilj eller deltar i lägerverksamhet. Insatsen kan fungera både som en regelbunden insats och en insats vid tillfälliga eller akuta behov.

Insatsen ska tillgodose något av följande behov; avlastning för närstående, rekreation och miljöombyte för personen med funktionsnedsättning eller frigörelse från föräldrar. Korttidsvistelse utgör ofta en betydelsefull del i den enskildes strävan att så småningom, med stöd, skapa sig ett eget mer självständigt liv.

Av praxis framgår att det inte är uteslutet att ett behov av korttidsvistelse utanför hemmet kan finnas för att ge anhöriga avlösning i omvårdnadsarbetet också när den enskildes anhöriga arbetar som dennes assistenter. I en sådan situation ska bedömningen av behovet göras endast utifrån det omvårdnadsarbete som inte omfattas av den beviljade personliga assistansen. Bedömningen ska alltså göras på motsvarande sätt som om den enskilde anlitar utomstående assistenter. Det måste göras en bedömning i det enskilda fallet och med beaktande av de individuella förhållanden som råder. Denna prövning bör bland annat visa på i vilka avseenden beviljade insatser inte möjliggör tillräcklig avlastning och för vilka överskjutande behov som korttidsvistelse utanför hemmet eventuellt behövs. Det är sedan den sammantagna bedömningen av behovet av avlastning för anhöriga och den enskildes behov av rekreation mot bakgrund av de individuella förhållandena som avgör om rätt till korttidsvistelse föreligger.

I beaktandet av de individuella förhållandena ska, förutom det som sägs i handbokens avsnitt 12.2.6 om barn med beslut om personlig assistans och kapitel 7 om barnrättsperspektiv inom funktionshinderområdet, samtliga relevanta perspektiv beaktas. Särskild vikt ska läggas vid barnperspektivet, som även inkluderar syskon och andra barn i hushållet, samt om insatsen kan möjliggöra för barnet att bo kvar i föräldrahemmet. Dessa perspektiv ska beaktas när ansökan avser korttidsvistelse för barn, oavsett om barnet är beviljad assistans eller inte.

Vid utformningen av insatsen ska stor vikt läggas vid den enskildes och närståendes önskemål. Önskemål om var insatsen ska verkställas, i stödfamilj, på läger eller i korttidshem, ska beaktas. För yngre barn bör i första hand korttidsvistelse i stödfamilj övervägas.

Avgift får endast tas ut i form av matkostnad enligt avgiftstaxan om beslutet fattas enligt LSS. Den enskilde betalar själv för eventuella aktiviteter i samband med korttidsvistelse. Insatsen kan även beviljas enligt SoL.

Lagrum

- ❖ Beslut om korttidsvistelse fattas enligt 9 § 6 LSS.
- ❖ Beslut om korttidsvistelse fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § 6 LSS är en av tre insatser enligt LSS där socialnämnden enligt 6 kap. 13 a § FB i fall där barnet står under vårdnaden av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, får besluta att åtgärden får vidtas utan den andra vårdnadshavarens samtycke om det krävs med hänsyn till barnets bästa. För mer information, se cirkulär 12:19 på SKR:s hemsida, www.skr.se.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Resor till och från korttidsvistelse enligt LSS är kostnadsfria för den enskilde.
- ❖ Om beslutet fattas enligt SoL tas avgift ut enligt gällande taxa. För barn tillämpas samma regler som för korttidsvistelse enligt LSS.
- ❖ Verkställighet av korttidsvistelse sker via SPINK. Information och formulär att fylla i finns på deras [sida på Intranätet](#).

12.7 Korttidsboende

Korttidsboende enligt SoL kan beviljas med syftet att den enskilde ska kunna bo kvar i sitt hem så länge som möjligt. Korttidsboende är då ett komplement till olika former av stöd i hemmet. Korttidsboende kan också beviljas efter sjukhusvistelse i väntan på bostadsanpassning eller annat boende. Beslut om korttidsboende fattas för viss tidsperiod eller för regelbundna tidsintervall.

För personer med funktionsnedsättningar finns korttidsboenden både i och utanför Göteborg. I undantagsfall kan korttidsplatser inom äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen, ÄVO, användas i väntan på annat boende eller bostadsanpassning. Samråd ska då ske med ÄVO.

Lagrum

- ❖ Beslut om korttidsboende fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ För beslut som fattas enligt SoL tas avgift ut enligt gällande taxa.
- ❖ Avgifter för korttidsboende enligt SoL fastställs i *Göteborgs stads anvisning för: Taxa för äldreomsorg och funktionshinderverksamhet samt taxa för kommunala hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet*. Dokumentet återfinns på [styrande dokument](#).
- ❖ Verkställighet av korttidsboende sker via SPINK. Information och formulär att fylla i finns på deras sida på [Intranätet](#).

12.7 Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år

Många ungdomar över 12 år med omfattande funktionsnedsättning som har förvärvsarbetande föräldrar kan av olika skäl inte klara sig själva före eller efter skoldagen eller under skollov. Det är därför nödvändigt att ungdomen under sådan tid kan tillförsäkras en trygg och meningsfull sysselsättning.

Skolans ansvar enligt skollagen gäller till och med vårterminen det år ungdomar fyller 13 år. Därefter kan ungdomen beviljas korttidstillsyn enligt LSS.

Korttidstillsyn kan även beviljas om vårdnadshavaren inte förvärvsarbetar för att säkerställa en trygg och meningsfull sysselsättning. En individuell bedömning ska alltid göras om vilken insats som bäst tillgodoser den unges behov.

All korttidstillsyn ska utformas med utrymme för flexibla lösningar och utgå från den enskildes behov. Insatsen är vanligtvis en integrerad del av barnets skolsituation och bör utformas så smidigt och lättillgängligt som möjligt.

För barn och ungdomar i bostad med särskild service ingår fritidsverksamhet i boendet. Korttidstillsyn för dessa barn ska i första hand tillgodoses inom ramen för boendeinsatsen men även här ska den unges behov av att leva som andra unga beaktas.

Det är möjligt att ge bistånd enligt SoL.

Stöddokument för korttidstillsyn återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

Lagrum

- ❖ Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år fattas enligt 9 § 7 LSS.
- ❖ Beslut om korttidstillsyn för skolungdom över 12 år fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ För beslut enligt LSS är det i första hand grundskoleförvaltningen som ansvarar för verkställighet för elever i grundskolan och utbildningsförvaltningen för elever i gymnasiet.

12.8 Boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn eller ungdomar med funktionsnedsättning

12.8.1 Allmänna principer och förutsättningar

Boende i familjehem eller bostad med särskild service är en insats som kan komma i fråga först om barnet, trots stödinsatser i hemmet, inte kan bo kvar. Insatsen ska ses som ett komplement till boendet i föräldrahemmet. Det är i första hand ett stort omvårdnadsbehov som gör att denna insats kan bli aktuell.

Om annat boende behövs på grund av att vårdnadshavaren brister i omsorg om barnet på sådant sätt att det finns påtagliga risker för barnets hälsa eller utveckling, eller om barnet själv genom socialt nedbrytande beteende, missbruk eller brottslig verksamhet, utsätter sin hälsa för påtagliga risker, har socialförvaltningarna skyldighet att ge stöd och skydd. Läs mer i avsnitt 7.2 med rubriken anmälan om missförhållanden.

Vårdnadshavare eller god man/förmyndare ska alltid erbjudas att vara delaktig vid uppföljning och planering.

För mer information om insatsen, se Socialstyrelsens material:

- *Stöd till barn och unga med funktionsnedsättning – Handbok för handläggning och utförande av LSS-insatser*, www.socialstyrelsen.se.
- *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2012:6) om bostad med särskild service för barn eller ungdomar enligt LSS*, www.socialstyrelsen.se.

12.8.2 Familjehem

Familjehem innebär att barnet bor hos en annan familj än den egna.

Enligt förarbetena bör det ställas minst lika stora krav på de familjehem där barn placeras som en insats enligt LSS som de som ställs av socialtjänsten i fråga om andra familjehem. Familjehem enligt LSS är inte tänkt att ges för att skydda barnet eller kompensera för bristande föräldraförmåga såsom är fallet i SoL utan insatsen ges på grund av att barnet har ett omfattande omvårdnadsbehov eller går i skola på annan ort.

12.8.3 Bostad med särskild service för barn eller ungdomar med funktionsnedsättning

I en bostad med särskild service bor några barn eller ungdomar tillsammans i en så hemlik miljö som möjligt. I en sådan bostad ska det finnas personal dygnet runt. För barn med speciella behov som inte kan bo i föräldrahemmet och som kräver omvårdnad av personal med speciell kompetens, kan bostad med särskild service vara ett bättre alternativ än familjehem. I bostad med särskild service ansvarar kommunen för hälso- och sjukvården upp till och med sjuksköterskenivå, även rehabilitering/habilitering på basnivå av arbetsterapeut och sjukgymnast. Med hälso- och sjukvårdsansvaret följer också ansvar för vissa hjälpmedel.

Boende för barn ska vara utformat så att det ger barnet goda möjligheter att bibehålla en bra kontakt med sina föräldrar, syskon och andra närstående. I LSS betonas att boende för barn med funktionsnedsättning ska ses som ett komplement till föräldrahemmet. Det ska till exempel vara möjligt att barnet bor växelvis hos föräldrarna och i bostad med särskild service. Boende för barn ska vara utformat med tanke på att barnets anhöriga ska kunna vara där och att vårdnadshavare ska ha rätt och möjlighet att vara delaktiga i barnets vardagsliv.

12.8.4 Internat

Barn som på grund av sin funktionsnedsättning eller av andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan kan tas emot i specialskolan (7 kap. 6 § skollagen). I anslutning till specialskolorna anordnas boende för eleverna. Detsamma gäller för riksgymnasierna för elever med rörelsehinder och viss utbildning för elever med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal med staten. Inga av dessa elevhemsplatser ges utifrån beslut enligt LSS.

En gymnasieelev som tillhör personkretsen enligt LSS som antagits vid gymnasieskola utanför hemorten kan ha behov av stöd och service för att kunna påbörja och fullfölja sökt utbildning. Det är den enskildes behov som avgör om hen är berättigad till insats i form av boende enligt 9 § 8 LSS om behovet inte faktiskt tillgodoses på annat sätt. Ungdomen ska även ha behov av den sökta insatsen för att kunna fullfölja utbildningen.

För många gymnasieelever kan hjälp till boende utgå i form av inackorderingsstöd (kommunala skolor) och genom inackorderingstillägg från CSN (friskolor). För skolor som erbjuder internatboende som en del av utbildningen kan det bli aktuellt att pröva om eleven har behov av bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL till den kostnaden för att kunna fullgöra sin skolgång. Vid prövningen har hemkommunen att beakta om behovet av skolgång kan tillgodoses på annat sätt genom exempelvis skolgång i någon av kommunens egna skolor samt stöd och hjälp på fritiden genom andra insatser som t.ex. kontaktperson. Det avgörande är om det aktuella internatboendet är nödvändigt för att tillförsäkra eleven skälig levnadsnivå, vilket kan vara fallet om det är en förutsättning för att eleven ska kunna genomföra gymnasieutbildning med viss inriktning utifrån särskilda behov. Om kommunen avslår en ansökan med motiveringen att behovet kan tillgodoses på annat sätt än genom sökt bistånd till internatkostnaden krävs enligt praxis att kommunen också visar hur, exempelvis genom att presentera andra godtagbara alternativ avseende såväl skolgång som när det gäller övriga stödbehov.

Stöddokument för bostad med särskild service återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

Lagrum

- ❖ Beslut om bostad med särskild service för barn och ungdomar med funktionsnedsättning fattas enligt 9 § 8 LSS.
- ❖ Beslut om bostad med särskild service för barn och ungdomar med funktionsnedsättning, som inte tillhör personkrets enligt LSS, fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ I Göteborgs Stad verkställs bostad med särskild service för alla åldrar av boendeplanering funktionshinder. Läs mer om förmedlingsprocessen i avsnitt 12.9.7 i handboken eller på boendeplanering funktionshinderns [sida på Intranätet](#).

12.8.5 Avgifter

För barn som bor i familjehem eller bostad med särskild service ska föräldrarna i skälig utsträckning bidra till kommunens kostnader för omvårdnaden. En avgiftsberäkning ska alltid göras. Nämnden ska

därefter göra en skälighetsbedömning och kan besluta om att jämka beloppet helt eller delvis. Beslutet ska dokumenteras.

i För mer information se SKR:s cirkulär 2006:54 *Beräkning av föräldrars ersättning till kommunen för placerade barn under 18 år*, på deras hemsida, www.skr.se.

Lagrum

- ❖ Kommunens rätt att uppbära underhållsbidrag som avser barn och ungdomar regleras i 20 § LSS, 8 kap. 1 § SoL och 6 kap. 2–4 §§ SoF.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Enheten för krav och bidrag på Intraservice hjälper till att hantera vårdavgifter, bidrag och underhållsstöd till barn och ungdomar som är placerade enligt SoL och LSS, se www.goteborg.se.

12.9 Bostad med särskild service för vuxna eller särskilt anpassad bostad för vuxna enligt LSS

12.9.1 Allmänna principer och förutsättningar

Bostad med särskild service kan beviljas personer som på grund av en funktionsnedsättning inte klarar av att bo i ordinärt boende. Utredning och behovsbedömning ska visa att behovet inte är tillgodosett i nuvarande boende och att andra insatser har erbjudits/prövats för att den enskilde ska kunna bo kvar och erhålla goda levnadsvillkor. För en person som saknar egen bostad ska en bedömning göras om behovet kan tillgodoses med stöd i en bostad i ordinärt boende. Den enskilde kan i så fall erbjudas stöd för att söka en bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

I bostad med särskild service ansvarar kommunen för hälso- och sjukvårdsinsatser enligt hälso- och sjukvårdsavtalet. Med hälso- och sjukvårdsansvaret följer också ansvar för vissa hjälpmedel.

Med insatsen bostad med särskild service avses ett boende med fast personalstöd. I insatsen ingår att den enskilde får stöd att genomföra dagliga aktiviteter såväl i som kring bostaden. Det ska finnas tillgång till samvaro i en gemensamhetslokal eller träffpunkt. Genom insatsen ska den enskilde få en fullvärdig lägenhet.

I fall där det inte är klarlagt att en person har behov av ett permanent boende i bostad med särskild service kan ett tidsbegränsat beslut fattas. Det kan vara aktuellt i fall där det inte går att bedöma behovets varaktighet.

När den enskilde ska flytta till en bostad med särskild service får hen ett hyreskontrakt för sin lägenhet. Eftersom boendet inrättats som ett hyresförhållande blir hyreslagens regler tillämpliga. I de flesta fall är den enskilde andrahandshyresgäst. Enligt hyreslagen får en andrahandshyresgäst besittningsskydd när hyresförhållandet har varat längre än två år i följd. Utifrån lagstiftningen finns det möjlighet för hyresvärd och hyresgäst att göra en överenskommelse om att hyresgästen avstår från sitt besittningsskydd.

Bostad med särskild service ska utformas flexibelt och stödet och servicen ska vara anpassat till den enskildes behov. Det finns ingen begränsning i LSS gällande utveckling och nytänkande kring bostäder med särskild service, under förutsättning att det är fullvärdiga bostäder och att den enskilde uppnår goda levnadsvillkor. Vad som är en fullvärdig bostad regleras i Boverkets normer för bostäder. För att möta ändrade krav och förväntningar är det viktigt att nya former för bostad med särskild service utvecklas.

Omvårdnad samt kultur- och fritidsverksamhet ingår som en del av boendeinsatsen enligt 9 § 9 LSS.

För bostad enligt LSS utgår ingen avgift. Den enskilde betalar sin hyra, mat och egna omkostnader.

För mer information om insatsen se Socialstyrelsens handbok på deras hemsida, www.socialstyrelsen.se. Stöddokument för bostad med särskild service återfinns även bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

Lagrum

- ❖ Beslut om insatsen bostad med särskild service samt annan särskilt anpassad bostad fattas enligt 9 § 9 LSS.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Kommunfullmäktige beslutar årligen i samband med beslut om budget om garantibeloppet som gäller i BmSS enligt LSS och SoL. Detta belopp ska den enskilde garanteras för sina personliga behov utöver kostnaderna för mat och hyra, såsom kostnader för kläder, fritid, semester, hälso- och sjukvård m.m.
- ❖ I Göteborgs Stad verkställs bostad med särskild service för alla åldrar av boendeplanering funktionshinder. Läs mer om förmedlingsprocessen i avsnitt 12.9.7 i handboken eller på boendeplanering funktionshinderns sida på [Intranätet](#).

12.9.2 Annan särskilt anpassad bostad

Annan särskilt anpassad bostad för vuxna avser en av kommunen lämplig anvisad bostad utan fast bemanning, men med viss grundanpassning. Den enskilde kan ha stöd genom exempelvis personlig assistans eller assistansersättning. Omvårdnad samt kultur- och fritidsverksamhet ingår inte som en del av annan särskilt anpassad bostad och kommunen har inte hälso- och sjukvårdsansvar.

I lagens ursprungliga förarbeten anges att en särskilt anpassad bostad bör ha en viss grundanpassning. I ett senare utredningsbetänkande (SOU 2008:77 s. 605) beskrivs annan särskilt anpassad bostad som en bostad med viss grundanpassning, det vill säga med olika anpassning av bostadens fasta funktioner i och i anslutning till bostaden. Behov av ytterligare anpassning får prövas enligt reglerna om bostadsanpassningsbidrag.

HFD konstaterade i ett mål som rörde rätt till annan särskilt anpassad bostad att den enskilde inte hade problem med att förflytta sig i bostaden eller att använda toalett, kök och sanitetsutrymmen och att den anpassning som hen önskade – skydd mot ljud utifrån och möjlighet att hålla temperaturen nere i bostaden – inte utgjorde en sådan anpassning som lagstiftaren avsett. Den enskilde ansågs därför inte ha ett sådant behov som insatsen annan särskilt anpassad bostad för vuxna avser att täcka (HFD 2011 ref. 66).

Om den enskilde med hjälp av övriga insatser enligt LSS och en viss grundanpassning av bostaden klarar ett boende i en särskilt anpassad bostad utan fast bemanning, kan detta vara att föredra framför service- eller gruppboendestad.

Stöddokument för annan särskilt anpassad bostad återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

12.9.3 Bostad med särskild service för vuxna med funktionsnedsättning enligt SoL

Enligt 5 kap. 7 § SoL ska kommunen inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av funktionsnedsättning behöver ett sådant boende. Bostäder med särskild service enligt SoL ska vara fullvärdiga enligt Boverkets normer.

Personer med funktionsnedsättning som inte omfattas av LSS, men som på grund av sin funktionsnedsättning är i behov av ett boende med stöd, kan beviljas bostad med särskild service enligt SoL. I bostad med särskild service enligt SoL har kommunen inte skyldighet att erbjuda fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. Inget hindrar emellertid att kommunen erbjuder det på samma sätt som i LSS-boende.

För samtliga särskilda boendeformer enligt SoL gäller att boendet och omvårdnaden ska vara utformade så att den enskildes kapacitet och resurser tillvaratas. Den enskilde har rätt till rehabiliterande/habiliterande stöd för att träna och/eller bibehålla sina funktioner. Den enskilde ska även få stöd att bevara sitt sociala och kulturella nätverk.

I fall där det inte är klarlagt att en person har behov av ett permanent boende i bostad med särskild service kan ett tidsbegränsat beslut fattas. Det kan vara aktuellt i fall där det inte går att bedöma behovets varaktighet.

Kommunen har hälso- och sjukvårdsansvar i särskilda boenden enligt SoL.

Lagrum

- ❖ Beslut om bostad med särskild service för vuxna med funktionsnedsättning fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Avgifter för boende enligt SoL fastställs i *Göteborgs stads anvisning för: Taxa för äldreomsorg och funktionshinderverksamhet samt taxa för kommunala hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet*. Dokumentet återfinns på [styrande dokument](#).

12.9.4 Ändrad verkställighet av beslut om bostad med särskild service

Det finns olika situationer när det kan bli aktuellt för en enskild som bor i en bostad med särskild service att flytta till en annan sådan bostad. Ex. när en enskilds behov har förändrats över tid och det kan vara aktuellt att flytta från en gruppboende till en serviceboende. Eller om en person som bor på köpt plats utanför kommunen bereds plats på en av kommunens egna verksamheter. Vid en sådan förändring ska naturligtvis hänsyn tas till den enskildes rätt till självbestämmande och inflytande men det kan också uppstå situationer när en flytt är nödvändig även om den enskilde inte önskar flytta. Det är i dessa fall som regel inte fråga om en ändring av det gynnade beslutet, utan om en ändrad verkställighet. Utgångspunkten är att rena verkställighetsbeslut inte är överklagbara. När en enskild ska flytta till en annan bostad med särskild service fattas som regel inte heller några särskilda beslut.

Av praxis framgår emellertid att kommunens ställningstagande att ändra verkställigheten av en beviljad boendeinsats, om detta har betydande faktiska verkningar för den enskilde, har ansetts vara ett överklagbart beslut. Detta innebär inte att kommunen har en skyldighet att alltid fatta beslut när verkställigheten av en insats ska ändras men om den enskilde vill ha det så bör det göras. Det är

domstolen som i varje enskilt fall får avgöra om beslutet om ändrad verkställighet har en sådan självständig effekt för den enskilde att beslutet kan anses vara överklagbart. En eventuell prövning i domstol begränsas i så fall till om den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor eller skälig levnadsnivå genom beslutet om ändrat genomförande av den beviljade insatsen.

12.9.5 Övriga boendeformer enligt SoL för personer med funktionsnedsättning

Det finns boendeformer som inte är avsedda att vara stadigvarande boende t.ex. jour- och korttidsboende eller liknande verksamheter, boende hos enskilda vårdgivare utanför kommunen (f.d. privata sjukhem), eller familjehemsvård för vuxna. Personer som bor länge i boenden som är avsedda att vara för en tidsbegränsad period ska noggrant följas upp. Socialsekreteraren ansvarar för att den enskilde vid behov erbjuds kompletterande stöd enligt LSS eller SoL och att aktivt arbeta för att finna och erbjuda annat fullvärdigt boende.

Om den enskilde rotat sig i vistelsekommunen och saknar anknytning till placeringskommunen bör information ges om möjligheten för den enskilde att ansöka om förhandsbesked enligt 16 § LSS och 2 a kap. 8 § SoL. Enligt 2 a kap. 10 § SoL kan också ett ärende som avser vård eller någon annan åtgärd i fråga om en enskild person flyttas över till en annan kommun om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt. Vid oenighet kan ansökan prövas av IVO.

12.9.6 Rätt till bostadsanskaffning enligt 4 kap. 1 § SoL

I Göteborgs Stad finns ett åtagande som heter F100. Det är ett åtagande från fastighetsägare att via fastighetskontoret tillsammans erbjuda lägenheter till personer med psykisk, neurologisk, intellektuell och/ eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Personerna behöver stöd för att klara sin vardag och bedöms med detta stöd klara av att bo i egen lägenhet och följa hyreslagen. På grund av sin funktionsnedsättning saknar de förmåga att ordna en bostad på egen hand. Om personen har god man/ förvaltare kan denne inte anses ha ansvaret för bostadssökandet för huvudmannen. Stödet utformas individuellt genom boendestöd, hemtjänst eller personlig assistans/ assistansersättning. Personen ska ha ett stödbehov som kan tänkas föranleda ett behov inom ett flertal behovsområden.

Stöddokument för F100 återfinns bland styrande dokument, i socialtjänstprocessen samt på Boendeportalens hemsida, www.boendeportalen.goteborg.se.

Lagrum

- ❖ Beslut fattas om rätt till bostadsanskaffning enligt 4 kap 1 § SoL

12.9.7 Förmedling

Förmedling av bostadsanpassade lägenheter

I Göteborgs Stad har fastighetskontoret ansvar för tilldelning av bostadsanpassade lägenheter. I ett samarbetsavtal har fastighetsägarna och Göteborgs Stad kommit överens om att lägenheter som har anpassats med bostadsanpassningsbidrag ska återanvändas. Avtalet innebär att fastighetsägarna överlåter till fastighetskontoret att anvisa dessa lägenheter till personer med funktionsnedsättningar. Den enskilde kan inte själv vända sig till fastighetskontoret angående behov av anpassad bostad utan behöver en remiss från sjukvården. Särskild remissmall finns på [Boendeportalens hemsida](http://www.boendeportalen.goteborg.se) under fliken "Sjukvård". Sakkunnig inom sjukvården fyller i uppgifterna.

Förmedling av bostad med särskild service

När socialsekreteraren fattat beslut om bostad med särskild service skickas utredningen till boendeplanerarna. Handlar beslutet om bostad med särskild service (BmSS) i form av familjehem skickas utredning till stadens familjehemsenheter.

Boendeplanering funktionshinder ansvarar för förmedling av kommunens bostäder med särskild service enligt LSS eller SoL. Socialsekreterarna redovisar fortlöpande kända eller bedömda behov av bostad med särskild service i kartläggningsinstrumentet ”Boendebehov för personer med funktionsnedsättning”. Det underlaget är en del av planeringen av nya bostäder.

För personer som har beslut om BmSS kan det ibland vara aktuellt med byte av boendeform, exempelvis från gruppbostad till servicebostad, när ens behov av nära stöd förändras. Då finns det en blankett i Treserva som heter ”Byte BmSS/Uppdaterad utredning BmSS” som ska användas för att uppmärksamma boendeplanering funktionshinder om detta. Samma blankett ska användas då informationen i en persons utredning behöver uppdateras eller kompletteras.

Stöddokument för förmedling av BmSS återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen. Mer information om förmedlingsprocessen finns även på boendeplanering funktionshinderns [sida på Intranätet](#).

12.10 Daglig verksamhet och sysselsättning

12.10.1 Daglig verksamhet enligt LSS

Den som tillhör LSS personkrets 1 eller 2 och är i yrkesverksam ålder, saknar förvärvsarbete och inte utbildar sig kan ha rätt till daglig verksamhet enligt LSS. I insatsen daglig verksamhet enligt LSS ingår omvårdnad och hälso- och sjukvård. I Göteborgs Stad är resor till och från daglig verksamhet kostnadsfria för den enskilde. Det är viktigt att den enskilde ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att resa så självständigt som möjligt, t.ex. genom fria buss- och spårvagnsresor. Trafiknämnden har helhetsansvaret för resorna.

Daglig verksamhet är avgiftsfri för den enskilde, som kan erhålla habiliteringsersättning för sin tid i daglig verksamhet. Den enskilde betalar sin egen lunch.

Möjlighet till utveckling och ”karriär” inom ramen för den dagliga verksamheten ska uppmuntras. I uppföljning av insatsen bör avstämning göras för om den enskilde är nöjd med omfattning och verksamhet eller önskar öka eller minska tiden samt välja om. En uppföljning kan även omfatta en avstämning om möjligheter att på sikt få arbete på den öppna marknaden eller i skyddade former eller börja studera. Om den enskilde har en sådan målsättning ska det framgå i uppdraget till utföraren.

Beslut om daglig verksamhet ska tidsbegränsas då insatsen är riktad till personer i yrkesverksam ålder, antingen genom till och med datum eller genom formuleringen ”Beslutet gäller för tid då den beviljade är i yrkesverksam ålder”. Från 1/1 2023 är yrkesverksam ålder 18 - 69 år enligt LAS, lagen om anställningsskydd.

Stöddokument för daglig verksamhet återfinns bland styrande dokument och i socialtjänstprocessen.

Lagrum

- ❖ Beslut om daglig verksamhet fattas enligt 9 § 10 LSS

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Daglig verksamhet omfattas av valfrihetssystem enligt LOV.
- ❖ Personer som har insats daglig verksamhet enligt LSS i Göteborgs Stad har rätt till habiliteringsersättning.
- ❖ Resor till och från LSS-verksamhet är kostnadsfria för den enskilde.
- ❖ Lunch kan erbjudas mot avgift som utgår enligt fastställd taxa.
- ❖ Socialsekreterare ska informera om valfrihetssystem i daglig verksamhet enligt LOV, samt vägleda den enskilde i val av utförare när det behövs. Om den enskilde inte vill eller kan välja utförare ska socialsekreteraren skicka uppdraget till den verksamhet som enligt beslut är det så kallade ickevalsalternativet.

12.10.2 Daglig sysselsättning enligt SoL

Sysselsättning enligt SoL är ett bistånd till personer som på grund av funktionsnedsättning varaktigt inte står till arbetsmarknadens förfogande. Hen ska inte heller på egen hand kunna ta del av meningsfulla dagliga aktiviteter/sysselsättning utan bistånd. Hen ska ha behov av biståndet för att uppnå skälig levnadsnivå.

I utredningen av behovet av sysselsättning ska även Arbetsförmedlingens och Försäkringskassans ansvar för arbetsrehabilitering och aktivitetsstöd beaktas. Samverkan med individ- och familjeomsorg, enheter för försörjningsstöd och arbetsmarknad kan behöva ske.

Omvårdnad ingår inte i sysselsättning enligt SoL.

Lagrum

- ❖ Beslut om sysselsättning fattas enligt 4 kap. 1 § SoL.

Detta gäller i Göteborgs Stad

- ❖ Insatsen är avgiftsfri.
- ❖ Ingen rätt till habiliteringsersättning i sysselsättningsverksamhet enligt SoL.

12.10.3 Sysselsättning i öppna verksamheter

För personer med psykiska funktionsnedsättningar finns aktivitetshus som är öppna verksamheter dit som inte kräver kontakt med socialtjänsten. Aktivitetshusen har ett varierat utbud med olika inriktning, exempelvis träffpunkter, kurser, arbetsträning, kultur/fritid, kooperativ mm. Aktivitetshusen är organiserat inom avdelning myndighet och socialpsykiatri.

För personer som föredrar och klarar kursverksamhet utan särskild inriktning för personer med funktionsnedsättning kan ibland egna ekonomiska begränsningar utgöra hinder. En ansökan om ekonomiskt stöd för sådan kursverksamhet ska inte handläggas som en ansökan om sysselsättning/daglig verksamhet enligt LSS enligt SoL. Ekonomiskt bistånd prövas utifrån riksnorm och inom ansvarsområdet för ekonomiskt bistånd.

För mer information kring utbud, se aktivitetskatalogen på www.aktivitetskatalogen.se.

12.11 Resor

12.11.1 Resor i samband med LSS-insatser

Kommunfullmäktige beslutade år 1994, handling 1994 nr 80, att resor till och från vissa LSS-insatser ska vara kostnadsfria för den enskilde:

- Korttidsvistelse 9 § 5 LSS
- Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år 9 § 7 LSS
- Boende i familjehem och i bostad med särskild service för barn och ungdom 9 § 8 LSS
- Daglig verksamhet 9 § 10 LSS

Den kostnadsfria resan är ingen insats enligt LSS och kan därför inte överklagas. Det är viktigt att den enskilde ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att resa så självständigt som möjligt, t ex. genom fria buss- och spårvagnsresor.

Utgångspunkten för resandet är den enskildes folkbokföringsadress samt adressen där insatsen huvudsakligen utförs. I de fall ett barn/ungdom är växelvis bosatt ska även adressen till den förälder där barnet inte är folkbokfört kunna räknas som utgångspunkt.

I de fall ett skolbarn/ungdom ska resa till och från en planerad LSS-insats i samband med skoldagens början eller slut (t ex. korttidsvistelse, korttidstillsyn) räknas resan som en LSS-resa och ingår i LSS-insatsen.

Man kan inte förutse varje tänkbar resesituation som bör vara fri för den enskilde. Därför bör utgångspunkten vara att resor som görs som en förutsättning för att nyttja ovan nämnda LSS-insatser ska vara fria.

Trafikkontoret i Göteborg ansvarar för att ta emot och utföra beställningar i form av LSS-resor. För daglig verksamhet finns ett speciellt förfarande.

För mer information om LSS-resor se Trafikkontorets hemsida på www.goteborg.se. För mer information om DV-resor hänvisas till www.dvresor.goteborg.se.

12.11.2 Färdtjänst, flexlinje och riksfärdtjänst

Rätten till färdtjänst regleras i Lag (1997:736) om färdtjänst. Färdtjänsten betraktas som en del av kollektivtrafiken. Trafiknämnden har ansvaret för färdtjänst och riksfärdtjänsten i Göteborgs Stad. Rätt till riksfärdtjänst regleras i Lag om riksfärdtjänst (1997:735).

Den som har rätt till färdtjänst får använda tillståndet för ett begränsat antal resor. Vid särskilda behov kan Trafiknämnden besluta om utökat antal resor. Den som har färdtjänstillstånd kan även utnyttja de flexlinjer som också drivs av färdtjänsten. Resa med flexlinje måste förbeställas.

För mer information om färdtjänst se Göteborgs stads hemsida, www.goteborg.se.

12.11.3 Skolresor och skolskjuts

Enligt skollagen (10 kap. 32 § och 11 kap. 31 §) kan elev i grundskolan och grundsärskolan ha rätt till kostnadsfri skolskjuts på grund av färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet. Lagstiftningen anger inte i detalj när skolskjuts ska anordnas utan kommunen får själv bedöma när skolskjuts anordnas och vilka som ska få skolskjuts utifrån elevens förutsättningar och lokala förhållanden. Göteborgs Stads skyldighet omfattar inte skolskjuts till och från fritidsverksamhet. Om den enskilde har hjälpbehov i form av

tillsyn av personer med ingående kunskap om funktionshindret i samband med den beviljade skolskjutsen bör det behovet i första hand tillgodoses inom ramen för personlig assistans (jfr HFD 2013 ref 82). Om den enskilde omfattas av personkretsen enligt LSS, men inte har rätt till personlig assistans får behovet prövas som ett övrigt bistånd enligt SoL, eftersom en sådan omfattande insats i assistansliknande form under resor till och från skolan inte omfattas av insatsen ledsagarservice enligt LSS (jfr HFD 2011 ref 62).

Enligt lagstiftningen är Göteborgs Stad inte skyldig att ombesörja skolskjuts för elever som väljer att gå i en fristående skola, en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem på eller en annan kommuns grundskola. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Kommunfullmäktige har beslutat att alla grundskoleelever bosatta i Göteborg ska ha fria skolresor inom kommunen oavsett avstånd mellan bostad och skola. Samma förmåner gäller för gymnasieelever bosatta i Göteborg. "Fria skolresor" innebär i praktiken att eleverna får fria buss- och spårvagnsresor dagtid under terminerna. En person som av olika skäl inte kan resa med kollektivtrafiken från där hen bor kan få skolskjuts.

Det finns inte någon laglig skyldighet att erbjuda skolskjuts för barn i förskola. Det normala är att föräldrarna lämnar och hämtar barnet. Ett fåtal barn med omfattande funktionsnedsättning har rätt till färdtjänst. De beviljade resorna kan användas för resor till och från förskolan.

 För mer information om ansökan om skolskjuts och riktlinjer hänvisas till Göteborgs Stads hemsida, www.goteborg.se.

12.11.4 Sjukresor

För sjukresor gäller särskilda villkor. Information om ersättningar och högkostnadsskydd fås av sjukreseenheten inom Västra Götalandsregionen.

 För mer information från Västra Götalandsregionen se exempelvis Vårdguidens hemsida på www.1177.se.

13. Arbetsmiljölagstiftningen i förhållande till SoL och LSS

Vid arbete i andras hem, där denne har sin fulla rätt att leva sitt liv som hen önskar, uppstår ibland konflikter mellan en god arbetsmiljö och den enskildes rätt till självbestämmande. Till exempel kan husdjur och rökning ibland innebära stora problem för personal. Trånga utrymmen, den enskildes ovilja att använda hjälpmedel kan innebära arbetsmiljöproblem liksom besökare som uppträder hotfullt eller störande.

Arbetsuppgifter som skulle innebära risker för hälsa och säkerhet och orimlig belastning på personal utförs normalt inte. För att vissa andra uppgifter ska kunna fullgöras i den enskildes hem, förutsätts att den enskilde tillhandhåller nödvändig utrustning.

När arbetsmiljölagstiftning och socialtjänstlagstiftning (inklusive LSS) prövats har konstaterats att ingen av dem är över- eller underordnad den andra. Kommunen har kvar sitt yttersta ansvar för sina invånare även när deras hem inte erbjuder acceptabel arbetsmiljö, likväl som kommunen har ansvaret för arbetstagarnas arbetsmiljö även när de utför arbete i invånarnas hem.

De flesta är angelägna om att anpassa sitt boende så att personalen får en god arbetsmiljö och därigenom kan utföra sina uppgifter på ett bra sätt. Även när det inte är möjligt att komma fram till lösningar som kan accepteras såväl ur arbetsmiljösynpunkt som ur den enskildes synpunkt kan kommunen inte utan vidare låta bli att ge stöd. Verksamheten får i sådana situationer försöka hitta alternativa sätt att ge stödet. Verksamheterna som utför insatserna behöver upprätta rutiner för hur särskilt svåra ärenden hanteras.